

T.C.
Fırat Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı
Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ
KÜRESEL SORUNLARA İLİŞKİN BİLİŞSEL
YAPILARININ KELİME İLİŞKİLENDİRME
TESTİ İLE İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Abbas Eren SERT

Danışman: Doç. Dr. Esen DURMUŞ

Elazığ, 2021

T.C.
Fırat Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Küresel Sorunlara İlişkin Bilişsel Yapılarının Kelime İlişkilendirme Testi İle İncelenmesi

Abbas Eren SERT

İlk Teslim Tarihi:

Savunma Tarihi:

Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına göre hazırlanan bu tez, Eğitim Bilimleri Enstitüsünün Yönetim Kurulunun .../.../ 20.... tarih ve ... sayılı kararı ile oluşturulan jüri üyeleri tarafından değerlendirilmiş ve akademik dinleyicilere açık olarak yapılan tez savunma sınavı sonucunda oy birliği/oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

İmza

Danışman: Doç. Dr. Esen DURMUŞ

Jüri Başkanı: Doç. Dr. Musa ULUDAĞ

Üye: Doç. Dr. Birol BULUT

O N A Y

Bu tez, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulunun .../.../ 20.... tarih ve ... sayılı kararıyla tescillenmiştir.

Prof. Dr. Ahmet TEKİN

Enstitü Müdürü

BEYANNAME

Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Küresel Sorunlara İlişkin Bilişsel Yapılarının Kelime İlişkilendirme Testi İle İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans/doktora tezimin içindeki bütün bilgilerin doğru olduğunu, bilgilerin üretilmesi ve sunulmasında bilimsel etik kurallarına uygun davrandığımı, kullandığım bütün kaynakları atıf yaparak belirttiğimi, maddi ve manevi desteği olan tüm kurum/kuruluş ve kişileri belirttiğimi, burada sunduğum veri ve bilgileri unvan almak amacıyla daha önce hiçbir şekilde kullanmadığımı, aksinin tespit edilmesi hâlinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

.../.../2021

Abbas Eren SERT

İmza

ÖN SÖZ

Bu araştırmada günümüzde gittikçe ciddi sorunlara neden olan küresel sorunların sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bilişsel yapılarına ilişkin kelime ilişkilendirme testi ile incelenmeye çalışılmıştır.

Lisans eğitimime başladığım dönemden itibaren desteklerini benden esirgemeyen çalışmalarımın her anında yanımda olan beni destekleyen başta danışman hocam Doç. Dr. Esen DURMUŞ olmak üzere beni destekleyen eşime, aileme, çalışma arkadaşlarıma desteklerinden dolayı sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Elazığ, 2021

Abbas Eren SERT

ÖZ

Yüksek Lisans Tezi

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ KÜRESEL SORUNLARA İLİŞKİN BİLİŞSEL YAPILARININ KELİME İLİŞKİLENDİRME TESTİ İLE İNCELENMESİ

Abbas Eren SERT

Fırat Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Sosyal Bilgiler Eğitimi Dalı

Elazığ-2021, Sayfa: xv+100

İletişim ve ulaşım dünyasında yaşanan gelişmeler toplumlar arası ilişkileri arttırmıştır. Uzaklık kavramı ortadan kalkmış, toplumlar birbirlerini hızlı bir şekilde etkilemeye başlayarak dünya küreselleşmiştir. Bu küreselleşme neticesinde dünya üzerinde devletlerin ve bireylerin istek ve ihtiyaçları değişmiştir. Değişen istek ve ihtiyaçların küresel boyutta olması ve küreselleşen dünyada insanların daha geniş bir alanda daha kolay bir araya gelebilmesi küresel sorunları doğurmuştur.

Küresel sorunları algılayan bu sorunlara çözüm getirebilen ve küresel sorunlarla baş edebilecek bireylerin yetişmesi için eğitim sistemlerinde değişikliğe gidilmiştir. Eğitim sistemi içerisinde bireylere kazandırılmaya çalışılan konuların öğretiminde kavramlar büyük önem taşımaktadır. Kavramların doğru anlaşılması konuların doğru öğrenilmesi ve anlaşılmasını sağlamaktadır. Bu nedenle kavramsal düzeydeki konuların anlaşılması için alternatif ölçme araçları geliştirilmiştir. Kavramsal düzeyde bireylerin bilişsel yapılarını ve kavram yanılgılarını ortaya çıkarmak için geliştirilen alternatif ölçme araçlarından biri de kelime ilişkilendirme testidir. Bu çalışmada sosyal bilgiler dersi kapsamında olan küresel sorunlara ilişkin konuların kelime ilişkilendirme testi ile sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bilişsel yapıları ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Araştırma, betimsel tarama modelinin uygulandığı bir araştırmadır. 2020-2021 eğitim öğretim döneminde Elazığ Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi sosyal bilgiler öğretmen adaylarına kelime ilişkilendirme testi uygulanmıştır. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmen adayları ilişkilendirme yaptıkları kelimeler çoğunlukla buzullar, Covid-19, atık, deprem, kuraklık, susuzluk, savaş, korku, ekonomi, ırkçılık ve Afrika kelimeleri olmuştur. Araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının genel olarak küresel sorunlara ilişkin bilişsel yapıya sahip oldukları, bazı sosyal bilgiler öğretmen adaylarında ise kavram yanılgıları olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kelime ilişkilendirme Testi, Küresel Sorunlar, Sosyal Bilgiler

ABSTRACT

Master Thesis

EXAMINATION OF SOCIAL STUDY TEACHER'S COGNITIVE STRUCTURES REGARDING GLOBAL PROBLEMS WITH THE WORD ASSOCIATION TEST

Abbas Eren SERT

**Firat University
Institute of Education Sciences
Department of Turkish and Social Sciences Education
Social Studies Education Branch
Elazig - 2021, Page: xv+100**

Developments in the world of communication and transportation have increased intercommunal relations. The concept of distance has disappeared, societies have started to affect each other quickly and the world has become global. As a result of this globalization, the demands and needs of states and individuals around the world have changed. The fact that the changing demands and needs are on a global scale and that people can come together in a wider area more easily in the globalizing world have created global problems.

Changes have been made in education systems in order to raise individuals who can perceive global problems, find solutions to these problems and cope with global problems. Concepts have great importance in teaching the subjects that are tried to be gained by individuals in the education system. Understanding the concepts correctly ensures that the subjects are learned and understood correctly. For this reason, alternative measurement tools have been developed to understand the conceptual level issues. One of the alternative measurement tools developed to reveal the cognitive structures and misconceptions of individuals at the conceptual level is the word association test. In this study, it was aimed to reveal the cognitive structures of social studies teacher candidates

with the word association test of the issues related to global problems within the scope of the social studies course.

The research is a qualitative research in the descriptive survey model. In the 2020-2021 academic year, the word association test was applied to the social studies teacher candidates of Elazığ Fırat University, Faculty of Education. As a result of the research, the words that social studies teacher candidates associate with are mostly glaciers, Covid-19, waste, earthquake, drought, lack of water, war, fear, economy, racism and Africa. In the study, it was determined that social studies teacher candidates generally have a cognitive structure related to global problems, and some social studies teacher candidates have misconceptions.

Keywords: Word Association Test, Global Issues, Social Studies

İÇİNDEKİLER

BEYANNAME	ii
ÖN SÖZ	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiv
EKLER LİSTESİ.....	xv
BİRİNCİ BÖLÜM	1
1.GİRİŞ	1
1.1.Araştırmanın Problemi	4
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi.....	5
1.4. Sayıtlılar	6
1.5. Sınırlılıklar	6
1.6. Tanımlar	7
İKİNCİ BÖLÜM.....	8
2. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	8
2.1. Küresel Sorunlar.....	8
2.1.1. Açlık	8
2.1.2. Ayrımcılık.....	9
2.1.3.Bulaşıcı Hastalıklar	10
2.1.4. Çevre Kirliliği.....	11

2.1.5.Doğal Afetler	12
2.1.6.Göç	13
2.1.7.İklim Değişikliği.....	15
2.1.8. İşsizlik.....	16
2.1.9.Kuraklık	17
2.1.10.Küresel Isınma.....	18
2.1.11. Mülteci Sorunu	19
2.1.12.Susuzluk	21
2.1.13.Terör	23
2.2. Küreselleşme ve Eğitim	25
2.3.Küresel Eğitim Programları	26
2.4. Küreselleşme ve Sosyal Bilgiler	28
2.5. Öğretmen Rolü Üzerinde Küresel Gelişmelerin Etkisi.....	29
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	32
3.YÖNTEM	32
3.1. Araştırma Modeli	32
3.2. Çalışma Grubu	32
3.3. Verilerin Toplanması	32
3.4. Verilerin Analizi.....	33
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	35
4. BULGULAR.....	35
4.1. Kelime İlişkilendirme Testine Yanıt Veren Katılımcılar.....	35
4.2. Anahtar Kavramlara Verilen Toplam Cevap Kavramların Sayısına İlişkin Bulgular ve Yorum.....	36
4.3. Anahtar Kavram Olarak Verilen Küresel Sorunlara İlişkin En Fazla Tekrarlanan Cevap Kavramların Kendi İçindeki Dağılımına Dair Bulgular ve Yorum	38

4.4. Anahtar Kavramlara Verilen Cevaplara Göre Oluşturulmuş Kavram Ağlarına İlişkin Bulgular ve Yorumlar	39
4.4.1. Kesme Noktası 180 ve Üzeri Olan Cevap Kelimelerden Oluşturulan Kavram Ağına İlişkin Bulgular ve Yorumlar	40
4.4.2. Kesme Noktası 179-160 Arası Olan Cevap Kelimelerden Oluşturulan Kavram Ağına İlişkin Bulgular ve Yorumlar	41
4.4.3. Kesme Noktası 159-140 Arası Olan Cevap Kelimelerden Oluşturulan Kavram Ağına İlişkin Bulgular ve Yorumlar	42
4.4.4. Kesme Noktası 139-120 Arası Olan Cevap Kelimelerden Oluşturulan Kavram Ağına İlişkin Bulgular ve Yorumlar	43
4.4.5. Kesme Noktası 119-100 Arası Olan Cevap Kelimelerden Oluşturulan Kavram Ağına İlişkin Bulgular ve Yorumlar	45
4.4.6. Kesme Noktası 99-80 Arası Olan Cevap Kelimelerden Oluşturulan Kavram Ağına İlişkin Bulgular ve Yorumlar	47
4.4.7. Kesme Noktası 79-60 Arası Olan Cevap Kelimelerden Oluşturulan Kavram Ağına İlişkin Bulgular ve Yorumlar	49
4.4.8. Kesme Noktası 59-40 Arası Olan Cevap Kelimelerden Oluşturulan Kavram Ağına İlişkin Bulgular ve Yorumlar	51
4.4.9. Kesme Noktası 39-20 Arası Olan Cevap Kelimelerden Oluşturulan Kavram Ağına İlişkin Bulgular ve Yorumlar	54
4.4.10. Kesme Noktası 19-10 Arası Olan Cevap Kelimelerden Oluşturulan Kavram Ağına İlişkin Bulgular ve Yorumlar	58
4.5. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Eğitim Düzeylerinin Kelime İlişkilendirmeleri Üzerinde Etkisine Yönelik Birinci ve Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Yanıtlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	63
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	67
5. SONUÇ VE TARTIŞMA	67
5.1. Öneriler	76
KAYNAKÇA.....	77

EKLER	86
İZİN BELGELERİ	96
ÖZ GEÇMİŞ	100

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1	Anahtar Kavramlara Verilen Cevap Kelime Sayıları Tekrarsız Hâliyle	36
Tablo 2	Anahtar Kavram Olarak Verilen Küresel Sorunlara İlişkin En Fazla Tekrarlanan Cevap Kelimelerin Kendi İçindeki Dağılımı.....	38
Tablo 3	Kesme Noktalarına Ait Kavram Ağı Renkleri.....	40
Tablo 4	Sosyal bilgiler birinci ve dördüncü sınıf öğretmen adaylarının anahtar kavramları ilişkilendirdikleri tekrarsız kelime frekans tablosu	63
Tablo 5	Sosyal bilgiler birinci ve dördüncü sınıf öğretmen adaylarının anahtar kavramları en fazla ilişkilendirdikleri kelime frekans tablosu.....	64

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1	Katılımcıların cinsiyet durumu	35
Şekil 2	Katılımcıların sınıf düzeyi	36
Şekil 3	Anahtar Kavramlara Verilen Cevap Kelime Sayıları Tekrarsız Hâliyle	37
Şekil 4	Anahtar Kavram Olarak Verilen Küresel Sorunlara İlişkin En Fazla Tekrarlanan Cevap Kelimelerin Kendi İçindeki Dağılımı	39
Şekil 5	Kesme Noktası 180 ve Üzerine Göre Oluşturulmuş Kavram Ağı	40
Şekil 6	Kesme Noktası 179-160'a Göre Oluşturulmuş Kavram Ağı	41
Şekil 7	Kesme Noktası 159-140'a Göre Oluşturulmuş Kavram Ağı	42
Şekil 8	Kesme Noktası 139-120'ye Göre Oluşturulmuş Kavram Ağı	44
Şekil 9	Kesme Noktası 119-100'e Göre Oluşturulmuş Kavram Ağı	46
Şekil 10	Kesme Noktası 99-80'e Göre Oluşturulmuş Kavram Ağı	48
Şekil 11	Kesme Noktası 79-60'a Göre Oluşturulmuş Kavram Ağı	50
Şekil 12	Kesme Noktası 59-40'a Göre Oluşturulmuş Kavram Ağı	52
Şekil 13	Kesme Noktası 39-20'ye Göre Oluşturulmuş Kavram Ağı	55
Şekil 14	Kesme Noktası 19-10'a Göre Oluşturulmuş Kavram Ağı	59

KISALTMALAR LİSTESİ

MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
KİT	: Kelime İlişkilendirme Testi
BM	: Birleşmiş Milletler
A.B.D	: Amerika Birleşik Devletleri
Çev.	: Çeviren(ler)
Ed.	: Editörler
TDK	: Türk Dil Kurumu
BAS	: Britanya Antarktika Araştırma Kurumu

EKLER LİSTESİ

Ek 1: Araştırma Amaçlı Çalışma İçin Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu	86
Ek 2: Kelime İlişkilendirme Testi (Veri Toplama Aracı).....	87
EK-3: Kavram Ağlarının Oluşturduğu Anahtar Kavramlar ve Cevap Kelimeleri İçeren Frekans Tablosu	88
Ek 4: Etik Kurul Kararı	96
Ek 5: Araştırma İzin Belgeleri	97
Ek 6: Orijinallik Raporu	99

BİRİNCİ BÖLÜM

1.GİRİŞ

Küreselleşme, iletişim ve ulaşım dünyasında meydana gelen gelişmelerin insanların birbirleriyle daha çok temas kurmasını sağlayan bir olgudur (Yiğit, 2009, s. 1). Küreselleşme kavramının ilk olarak ne zaman kim tarafından ortaya atıldığına dair farklı düşünceler bulunmaktadır. Bu düşüncelerden ilki küreselleşme kavramının sosyoloji profesörü Kanadalı Marshall McLuhan'ın 1962 yılında kaleme aldığı "Gutenberg Galaxy" adlı eserinde medyanın önemine vurgu yaparak yeni dünya için "global köy" kavramını kullanmasıyla kaynaklara girmesidir. Diğer bir düşünce küreselleşme kavramının Amerikalı siyaset bilimci Zbiginiew Brezinski tarafından 1980'li yılların başında Columbia Üniversitesindeyken kullandığıdır (Ziegler,2004). Son olarak diğer bir iddia ise küreselleşme kavramı 19.yüzyıl başlarında İngiliz ekonomist Anthony Giddens tarafından yaygınlaştırılıp kullanıldığıdır (Gökdere, 2001, s.71). Tarihsel gelişmeler beraberinde milletlerarası bütünleşmeyi sağlamıştır. Milletlerarası bütünleşme olgusu yeni olmayıp çok uzun bir tarihsel sürecin ürünüdür (Yüksel, 2001, s.12).

Küreselleşmeye kimi çevreler olumlu bakarken kimi çevreler olumsuz bakmaktadır. Küreselleşmeye yönelik karşıt algıların varlığı olsun veya olmasın esas olan toplumların ve bireylerin yaşamakta olan küreselleşme sürecinin etkisi altında olduğudur. 2020 yılında Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan Covid-19 salgın virüsünün tüm dünyayı kısa bir sürede etkisi altına alması toplumlar arası etkileşimin ne kadar hızlı olduğunu, bu etki sahasının ne kadar geniş olduğunu ve insanların küresel sorunlara ne kadar yakın olduğunu bundan uzak kalamayacağını göstermiştir. Küreselleşme sürecini hızlandıran etkenlerin başında bilişim ve teknoloji alanında yaşanan hızlı gelişmelerin bilgi alış verişini hızlandırması ve üretim kapasitelerini arttıran şirketlerin yeni pazarlara ulaşma isteği gelmektedir (Kurt, 2006, s.27-28).

Küreselleşme; çevrebilim, ekonomik, sosyo-kültürel, teknolojik, ideolojik vb. gibi birçok boyutu içermektedir (Yüksel, 2001, s.65). Küreselleşme çok boyutlu olarak toplumsal olguları etkilemiştir. Bu etkilenen olgulardan biri de eğitimidir. Küreselleşme

eğitim alanını da etkileyerek eğitim programları ve sistemlerinde birtakım gelişmeleri zorunlu kılmıştır (Gömlüksiz ve Kılınç, 2012, s.399).

Küreselleşmeye eğitim açısından bakıldığında dünyanın farklı coğrafyalarında ve iklimlerinde çalışabilecek, yaşayabilecek daha fazla niteliklere sahip bireylerin gereksinimi ortaya çıkmıştır. Küreselleşme ile birlikte eğitim sistemleri ve içeriklerinde yöntem değişikliğine gidilerek dünyanın hemen her yerinde ülkeler, problem çözme yeteneğine sahip topluma faydalı bireyler yetiştirmeyi eğitim sisteminin temel amaçlarından biri hâline dönüştürmüştür (Oktay, Orhan, Halis, 2004, s.17). Küreselleşmenin getirdiği değişimlere uyum sağlayabilecek bireylerin küresel anlayışla yetiştirilmesi için küresel konuların bireylere kazandırılmasında eğitim kurumlarına büyük sorumluluklar düşmektedir (Hanvey, 1975, s.1-31). Eğitimin görevi sadece bireyleri küreselleşmenin getirdiği değişimlere uyumunu sağlamak değil bu değişimlerle başa çıkabilmek de olmalıdır (Gürsu, 2006, s.1-12).

Küreselleşme ile beraber günümüz toplumlarında bilgiye ulaşabilen ve ulaştığı bilgileri aktif kullanabilen bireylerin yetiştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda eğitimde yapılandırmacı anlayış hâkim olmuştur. Yapılandırmacılık; bilgiden bilgi üretmeyi, ezberci anlayıştan uzak, esnek ve zenginleştirilmiş bir eğitim anlayışını kapsamaktadır (Akınoğlu, 2004, s. 75). Bu amaçlar doğrultusunda okullar yapılandırmacılık anlayışına uygun toplum yapısını ve birey ihtiyaçlarını karşılayabilecek çağdaş bir yapıya sahip olmalıdır (Safi, 2010, s.12). Bu çağdaş yapıya sahip eğitim kurumlarında bireylere düşünme becerilerini kazandırmaya yönelik eğitim programları oluşturulmaktadır (Seferoğlu ve Akbıyık, 2006, s.193). Türkiye’de de eğitim alanında çağdaş eğitim düşüncesi olan yapılandırmacı anlayışla birlikte 2005 yılında ilköğretim programları uygulanmaya başlanmıştır (Hazır Bıkmaz, 2006, s.105).

İlköğretim her toplumun eğitim sistemi içerisinde önemli bir basamağı oluşturur. Çünkü ilköğretimin temel amacı öğrencilerin bilişsel becerilerini geliştirmek ve onların toplumda var olabilmesi için onlara temel becerileri ve tutumları kazandırmaktır. İlkokuldaki eğitim, öğrencilerin temel bilgi ve becerilerini oluşturmakta ve diğer öğretim kademelerindeki başarılarını da etkilemektedir (Fidan ve Baykul, 1994, s.10). Bu temel eğitim basamağında okutulan dersler, öğrencide istenilen yönde etkilerin oluşması bakımından önemli bir rol oynamaktadır. Sosyal Bilgiler dersi de temel eğitim basamağı olan ilköğretimde okutulan derslerin başında yer almaktadır (Özdemir, 2006, s.2).

Sosyal bilgiler dersinin temel hedefi bireylerin hayat boyu ihtiyaç duyacakları bilgi ve becerileri kazandırmak ve bireyleri ülkelerine bağlı, yararlı etkin bir vatandaş olarak yetiştirmektir. Bireyde sadece kendi ülkesiyle değil diğer ülkelerin sorunlarıyla da ilgilenen küresel vatandaş modeli hedeflenmektedir (Deveci,2002, s.1).

Küreselleşmenin getirdiği etkiler, bu etkilerin toplum hayatını nasıl etkilediği ve bu etkiler içerisindeki sorunların çözümüne ilişkin konular ilköğretim programlarında yer alan sosyal bilgiler dersinde işlenmektedir. Öğrencilere küreselleşme ve küresel sorunlara ilişkin kazanımlar sosyal bilgiler dersinde küresel bağlantılar öğrenme alanında verilmektedir. Sosyal bilgiler dersi bireyin yaşadığı dünyada evrensel konularla ilgili bilgi-beceri kazanması, içinde yaşadığı topluma, çevresine duyarlı olmasını ve toplumsal değerleri kazanmasını sağlama amacındadır. Gerçek yaşamla iç içe olan ve birçok disiplinle etkileşim hâlinde olan sosyal bilgiler dersi kapsamında küresel sorunlara ilişkin bilincin öğrencilere kazandırılmaya çalışılması önemlidir. Küresel sorunlara ilişkin konular ağırlıklı olarak sosyal bilgiler dersi 7. sınıf kademesinde küresel bağlantılar öğrenme alanında küresel ısınma, yetersiz beslenme, açlık, bulaşıcı hastalıklar, çevre kirliliği, doğal afet, iklim değişikliği, kuraklık, göç, susuzluk, mülteci sorunu, işsizlik ve terör gibi kavramlar üzerinden işlenmektedir (MEB, 2018, s. 25). Bu kavramlar üzerinden kazandırılmaya çalışılan beceri ve değerlerin ne derecede başarıya ulaşıldığını tespit etmek ve kavram yanlışlarını belirlemek için klasik ölçme araçlarının yanı sıra yapılandırmacılık anlayışına uygun olarak süreci hedef alan alternatif ölçme araçları ön plana çıkmaktadır.

Alternatif ölçme aracı; sonuç odaklı ürüne dayalı değerlendirme yerine bireylerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor aktiviteler ile öğrenme-öğretme sürecinde gösterdikleri gelişim düzeyini belirlemek, bireylerin güçlü ve güçsüz özelliklerini görme, bu güçsüz yönleri geliştirmeye yönelik öğrencilerin de aktif olduğu süreç odaklı bir değerlendirmeyi kapsamaktadır (Özdemir,2010, s.795).

Kavramsal düzeydeki bilgilerin ölçülmesi amacıyla geliştirilen alternatif ölçme araçlarından biri de “Kelime İlişkilendirme Testi”dir. Kelime ilişkilendirme testi öğrencilerin öğrendiği kavramları nasıl yapılandırdığını tespit etmek, bu kavramlar arasında anlamlı bağların olup olmadığını belirlemek ve kavram yanlışlarını tespit etmek amacıyla kullanılan bir ölçme aracıdır. Kelime ilişkilendirme testi ile aynı amaca hizmet eden diğer bazı ölçme araçları ise; kavram ağları, örümcek ağı, balık kılçığı ve

yapılandırılmış gridtir (Bahar ve Özatlı, 2003, s.76). Alternatif ölçme araçlarında amaç birbirinden ayrı gibi görünen bilgi parçaları arasındaki bütünleşmeyi sağlamaktır (Olkun ve Toluk Uçar, 2007, s.292).

Bilgi parçaları arasındaki bütünleşme kavramlar aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bireylerin bilişsel yapılarında kavramların anlamlı bir bütünlük göstermesi öğrenmenin anlamlı ve kalıcı olmasını sağlamaktadır. Bu nedenle eğitim öğretimde kavram öğretiminde bireyin o kavramı zihninde nasıl yapılandığı önem kazanmaktadır (Tokcan, 2015, s. 3). Sosyal bilgiler dersi içerisinde de birçok kavram bulunmaktadır. Sosyal bilgiler dersinin de başarıya ulaşabilmesi için ders kapsamındaki kavramların tüm öğrencilerin zihninde aynı anlamı oluşturacak şekilde verilmeleri gerekir (Kılıçoğlu,2013, s. 333- 334). Bu nedenle günümüzün önemli konularından olan küresel sorunların sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bilişsel yapılarında nasıl yer edindiği alternatif ölçme araçlarından kelime ilişkilendirme testi ile incelenmesi amaçlanmıştır.

1.1.Araştırmanın Problemi

Araştırmanın Problemi: Küresel sorunlara ilişkin kavramları sosyal bilgiler öğretmen adayları zihinlerinde nasıl yapılandırmıştır? Alan yazın incelediğinde kelime ilişkilendirme testi ile küresel sorunlara ait kavramların sosyal bilgiler öğretmen adaylarının nasıl yapılandığına ilişkin yapılan çalışmalar kısıtlıdır. Kelime ilişkilendirme testi ile sosyal bilgiler öğretmen adaylarının küresel sorunlara ilişkin bilişsel yapılarının incelenmesi ve sosyal bilgiler öğretmen adayları yönüyle değerlendirilmesi yapılmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı sosyal bilgiler öğretmen adaylarının küresel sorunlara ilişkin bilişsel yapılarının kelime ilişkilendirme testi ile incelenmesi ve sosyal bilgiler öğretmen adayları yönüyle değerlendirilmesinin sağlanmasıdır. Çalışmanın temel amacına yönelik alt amaçlar aşağıda verilmiştir.

Alt amaçlar:

1. Sosyal bilgiler ğretmen adaylarının küresel ısınmaya yönelik bilişsel yapılarını belirlemek.
2. Sosyal bilgiler ğretmen adaylarının bulaşıcı hastalıklara yönelik bilişsel yapılarını belirlemek.
3. Sosyal bilgiler ğretmen adaylarının evre kirliliğine yönelik bilişsel yapılarını belirlemek.
4. Sosyal bilgiler ğretmen adaylarının doğal afetlere yönelik bilişsel yapılarını belirlemek.
5. Sosyal bilgiler ğretmen adaylarının iklim değişikliğine yönelik bilişsel yapılarını belirlemek.
6. Sosyal bilgiler ğretmen adaylarının kuraklığa yönelik bilişsel yapılarını belirlemek.
7. Sosyal bilgiler ğretmen adaylarının ge yönelik bilişsel yapılarını belirlemek.
8. Sosyal bilgiler ğretmen adaylarının teröre yönelik bilişsel yapılarını belirlemek.
9. Sosyal bilgiler ğretmen adaylarının susuzluğa yönelik bilişsel yapılarını belirlemek.
10. Sosyal bilgiler ğretmen adaylarının işsizliğe yönelik bilişsel yapılarını belirlemek.
11. Sosyal bilgiler ğretmen adaylarının ayrımcılığa yönelik bilişsel yapılarını belirlemek.
12. Sosyal bilgiler ğretmen adaylarının mülteci sorununa yönelik bilişsel yapılarını belirlemek.
13. Sosyal bilgiler ğretmen adaylarının açlığa yönelik bilişsel yapılarını belirlemek.

1.3. Araştırmanın nemi

Tarihsel süreç içerisinde iletişim ve ulaşım alanlarında meydana gelen gelişmeler uluslararası etkileşimi arttırmış ve insanlar daha geniş alanlarda daha rahat bir şekilde bir araya gelebilmektedir. Yaşanan bu etkileşim nedeniyle geniş ölçekte sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Bu sorunlar karşısında ise problemi algılayan, analiz edebilen ve çözüm getirebilen bireylerin yetiştirilmesi önem kazanmıştır. Bu doğrultuda eğitim programlarımız yapılandırmacı anlayışla yeniden düzenlenmiş ve günün şartlarına ayak

uydurabilen bireylerin yetiştirilmesi hedeflenmiştir. Eğitimle sağlanan kazanımların salt bilgiyi ölçmesinden ziyade süreç odaklı ve bütüncül bir ölçmenin sağlanması için alternatif ölçme araçları öne çıkmaktadır. Bu doğrultuda alternatif ölçme araçlarından kelime ilişkilendirme testi ile sosyal bilgiler öğretmen adaylarının küresel sorunlara ilişkin bilişsel yapılarının değerlendirilmesi önemli görülmektedir. Bu çalışmanın alan yazınına ve sonraki çalışmalara kaynaklık etmesi düşünülmekte ve bu açıdan önemli görülmektedir.

1.4. Sayıtlar

Araştırma bulgularının etkili bir şekilde çözümlenmesi ve yorumlanması amacıyla;

1. Araştırmada kullanılan ölçme araçları yoluyla elde edilen sonuçların gerçeği yansıtacağı varsayılmıştır.
2. Araştırmada kullanılacak olan veri toplama aracının çalışmanın amacına hizmet ettiği düşünülmektedir.
3. Uygulama sırasında kullanılan ölçme araçları konusunda başvuru uzman kanılarının yeterli olduğu varsayılmıştır.
4. Katılımcıların kelime ilişkilendirme testine içtenlikle ve objektif cevaplar verecekleri düşünülmektedir.
5. Araştırma için alan yazından elde edilen bilgilerin çalışmanın geçerliliği açısından nesnel ve yeterli olduğu varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. Araştırma 2020-2021 eğitim- öğretim yılı ile sınırlıdır.
2. Elazığ Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi sosyal bilgiler öğretmen adayları ile sınırlıdır.
3. Araştırma veri toplama aracı olan kelime ilişkilendirme testi ile sınırlıdır.
4. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan ölçme aracının ölçme gücü ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Sosyal Bilgiler: “*Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; Tarih, Coğrafya, Ekonomi, Sosyoloji, Antropoloji, Psikoloji, Felsefe, Siyaset Bilimi ve Hukuk gibi Sosyal Bilimleri ve Vatandaşlık Bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir derstir*” (MEB, 2005).

Kavram: “*Nesnelerin veya olayların ortak özelliklerini kapsayan ve bir ortak ad altında toplayan genel tasarım*” (TDK, 2020).

Küreselleşme: Dünya milletlerini ekonomi, siyaset ve iletişim bakımlarından birbirine yaklaştırmaya ve bir bütün olmaya götürmek, globalleşmek (Erdoğan, 1999, s.112).

Beceri: “*Elinden iş gelme durumu, ustalık maharet veya kişinin yatkınlık ve öğrenime bağlı olarak bir işi başarma ve bir işlemi amaca uygun olarak sonuçlandırma yeteneği, maharet*” (TDK, 2020).

Kelime İlişkilendirme Testi (KİT): Değerlendirme yapılırken öğrenciyi merkeze alan bir ölçme aracıdır. Sonuç odaklı olmayıp süreci de önemli gören çağdaş ölçme araçlarından olan kelime ilişkilendirme testi bilişsel yapıyı ve bu yapıdaki kavramlar arası bağların nasıl yapılandırıldığını belirlemek için kullanılan bir ölçme aracıdır. Kelime ilişkilendirme testi ile kavramlar arası bağların zayıf ve güçlü yönleri belirlenir ve zayıf yönler eğitim süreciyle güçlendirilmeye çalışılır. Bu yönüyle kelime ilişkilendirme testi eğitimde tanı ve teşhis aracı olarak kullanılır (Bahar ve Özatlı, 2003, s.75).

Alternatif Ölçme Aracı: Öğrencilerin öğrenme ortamında desteklenmesini ve öğrencilerin sahip oldukları yeteneklerin süreç odaklı yazılı, sözlü ve eylemsel olarak değerlendirmelerini kapsamaktadır (Olkun ve Toluk Uçar, 2007, s.292).

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Küresel Sorunlar

Küreselleşme ile kıtalar arası etkileşim artmış, insanlar daha geniş bir alanda bir araya gelmiştir. Bu etkileşimler sonucunda kaynakların çevre dengesi gözetilmeden tüketilmesi, kaynakların adaletsiz paylaşımı ve bunlara bağlı olarak yaşanan birtakım sorunlar kendini göstermeye başlamıştır (Kan, 2009, s. 24-25). Bu sorunlara aşağıda yer verilmiştir.

2.1.1. Açlık

İnsanların günlük yaşamlarını sürdürebilmeleri, hayatta kalabilmeleri ve neslini devam ettirebilmeleri için enerji ihtiyacını karşılayacak gıda ve gıda bileşenlerine ihtiyacı vardır. İnsanların günlük olarak harcadıkları enerjiyi karşılayabilmek için ortalama 2.100 kaloriye ihtiyacı vardır. İnsanlar bu kalori ihtiyacını bitkisel ve hayvansal kaynaklı gıda bileşenlerinden karşılamaya çalışır. Vücudun alması gereken, ihtiyaç duyduğu gıda maddesini çeşitli sebeplerden dolayı alamaması açlık olarak tanımlanır (Taş ve Özcan, 2012, s.3).

Açlık uzun yıllardan beri insanların en önemli kaygılarından biri olmuştur. 1948 yılında Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) Gıda Hakkını temel haklardan biri olarak kabul etti ve insanların gıdaya kolay erişim sağlayabilmeleri için çalışmalar yürüttü. 1974 yılında FAO açlık durumunun giderilmesi ve insanlarda aç kalma korkusunun giderilmesi için gıda güvencesinin sağlanması gerektiğine vurgu yaparak gıda güvencesi tanımını genişletti.

Gıda güvencesi; gıdanın varlığı, yararı, erişimi ve sürekliliği temelinde bireylerin gıdaya erişebilme yeteneğidir (Gıda Güvencesi, 2021).

Açlık hâlen dünyanın karşı karşıya kaldığı en önemli sorunlardan biri olmayı sürdürmektedir. Açlık bireyde kronik hastalıklara ve depresyona neden olmaktadır. Açlık hâlinin uzun süre giderilememesi toplumda sosyolojik birtakım problemleri beraberinde getirmektedir. Gıda güvencesini sağlamak için 2012 yılında dünyanın ilk uluslararası

bağlayıcı niteliği olan Gıda Yardım Sözleşmesi imzalandı. Gıda güvencesinin sağlanması için atılan adımlarda karşılaşılan bazı sorunlar bulunmaktadır. Bu sorunların başında; arazilerin verimsizleşmesi, iklim değişikliği, tarımsal hastalıklar, nüfus artışı gıda israfı ve çok uluslu şirketlerin ticari kaygı ile gıda sektöründe kurdukları hegemonya gelmektedir. 2012 FAO raporlarına göre dünyada yaklaşık 900 milyon bireyin yetersiz beslendiği belirtilmiştir. Yetersiz beslenmenin fazla olduğu yerlerin başında Afrika ve Asya kıtalarındaki az gelişmiş ülkeler gelmektedir (Palaz, 2017, s.28). Bu kıtalardaki ülkelerin en büyük sorunlarından biri gıda güvencesizliğidir. Asya ve Afrika kıtalarındaki gıda güvencesizliği aynı zamanda ekonomik kalkınmalarının da önüne geçmektedir (Durmuş, 2020, s.11). Dünya gıda üretimine bakıldığında açlığın sebebinin üretim azlığından kaynaklanmadığı, asıl nedenin ülkeler arasında üretimin adaletli dağıtılmaması olduğu görülmektedir. Gıda rejimiyle birlikte son dönemlerde ülkeler arasındaki ekonomik gelir düzeyleri arasındaki fark çok fazla açılmıştır. Gelişmemiş ülkelerdeki üreticiler daha düşük ücretlerle çalışmakta ve üretilen tarım ürünleri bu ülkelerin sanayileşmesine bağlı olarak dış ülkelere satılmaktadır. Bu durum da gelişmemiş ülkelerde gıda ihtiyacının karşılanamamasına ve insanların yetersiz beslenmesine neden olmaktadır (Gıda Güvencesizliği, 2021).

Nüfus artışı açlık sorunu yaşayan ülkelerde sorunun daha da büyümesinde etkili olmaktadır. Aile planlamasının olmamasında toplumların dini ve kültürel inanışları etkili olabilmektedir. Bu durum da açlık sorununun giderek büyümesine neden olmaktadır (Özey, 2008, s.122-123).

2.1.2. Ayrımcılık

Ayrımcılık, genel olarak bir kuruma veya bir kişiye aynı olaylar ve durumlar karşısında mantıklı bir gerekçe olmadan diğer kurum ve kişilere göre adaletli ve eşit olmayan yaklaşımdır. Ayrımcılığın nedenlerinde sosyolojik ve psikolojik süreçler etkili olmaktadır. Ayrımcılık yapan karşısındaki kişi veya kurumun tüm durumlarını bilmeden sadece bir boyutuyla değerlendirme yapılması sonucu ortaya çıkmaktadır. Yani karşısındakini eksik değerlendirerek bir değerlendirme sorunu olarak ayrımcılık ortaya çıkmaktadır. Ayrımcılık etik bir sorun olup aynı zamanda kişinin haklarından mahrum bırakılmasına sebebiyet verdiği için hukukun da konusudur (Şahyar Akdemir, 2015, s.12).

Toplum içerisinde yaşanan sosyal, siyasi ve özellikle ekonomik sıkıntılar ayrımcılığın beraberinde ırkçılığı da tetikleyebilmektedir. Toplum içerisinde yaşanan buhranlar baskın grubun azınlık grup üzerinde baskı kurmasına neden olabilmektedir (Özey, 2008, s. 144). Ayrımcılığın ortaya çıkmasına neden olan bir diğer olgu ise ön yargıdır. Ön yargı toplumda “biz” ve “öteki” kavramlarını doğururken sosyal gruplar arasında da mesafe oluşturmaktadır. Ön yargının fazlaştığı toplumlarda çatışma durumu kaçınılmaz olmaktadır (Akyıl Sokullu, 2019, s.17).

Tarihsel kökende çoğunluğun azınlık gruba kendini üstün gösterme çabası olarak ortaya çıkan ırkçılık akla gelen ilk ayrımcılık örneklerinden olsa da ayrımcılık günümüzde ırkçılıkla sınırlı kalmamaktadır. Ayrımcılık; ırkçılığın yanında cinsel ayrımcılık, yaşlılara yönelik ayrımcılık, cinsiyet yönelimine yönelik ayrımcılık, mesleki yaşamda cinsiyet ayrımcılığı, dini ayrımcılık ve AIDS gibi virüslü hastalıklara yaşayan insanlara yönelik ayrımcılık olmak üzere birçok yönü ile ortaya çıkmaktadır.

Ayrımcılığı engellemeye yönelik olarak Birleşmiş Milletler (BM) 1948 yılında Evrensel İnsan Hakları Bildirisinde kadın-erkek herkesin tüm haklara sahip olduğuna yönelik karar almıştır. Türkiye Cumhuriyeti’nde ise 1924 Anayasasıyla eşitlik ilkesi benimsenmiştir (Bulut, 2012,s.38).

2.1.3.Bulaşıcı Hastalıklar

İnsan, hayvan ve toprak etkileşimi sonucu bakteri veya mikropların insan vücudunda oluşturdukları reaksiyon sonucu vücutta meydana gelen bozulma, rahatsızlık durumuna hastalık denir. Bu hastalık durumunun cinsel yollarla, solunum yoluyla veya temas ile doğrudan ya da havlu, makas gibi canlı olamayan nesneler üzerinden dolaylı olarak birçok insana bulaşmasıyla meydana gelen hastalıklara bulaşıcı hastalıklar denir (Cezaroğlu, 2016, s. 24).

Bulaşıcı hastalıkların tüm kara parçası veya dünyayı etkileyecek seviyeye gelmesine pandemi adı verilir. Pandemi kelime anlamı olarak Latince tüm insanlar demektir. Tarihte Mers, Sars, Ebola, Kolera, Verem, Tifo ve İspanyol gribi gibi birçok salgın hastalık yaşanmıştır. Bu salgın hastalıklar geçmişte olduğu gibi bugün de dünyanın önemli sorunlarından biri olup zararlı etkileri oldukça fazladır. Salgın hastalıkların meydana getirdiği ölümler iş gücünü azaltırken aynı zamanda insanların kaybına, değerlerin yitirilmesine neden olmaktadır. İş gücündeki azalma ekonomiyi olumsuz

etkilemektedir. Salgın hastalıklar sürecinde tedaviye ihtiyaç duyan insan sayısındaki artış sağlık hizmetlerinin aksamasına hatta çökmesine neden olabilmektedir (Parıldar, 2020,s.19-23).

Günümüzde ulaşım ve ticaret faaliyetlerinin artması kıtalar arasında hızlı bir hareketliliğe yol açmıştır. Bu hareketlilikle birlikte salgın hastalıklar da daha hızlı ve daha çok alana yayılmaya başlamıştır. Salgın hastalıkların daha çok kıtaya yayılım göstermesi küresel bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. 2020 Mart ayında Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan Covid-19 virüsü pandemiye neden olmuştur.

Salgın hastalıklara genellikle insanların doğal çevre üzerindeki yıkıcı etkilerinin mikroorganizmalar üzerinde yarattığı stresin dışı vurumu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yıkıcı etkilere insanların neden olduğu çevre kirliliği ve iklim değişikliği, savaşlar ve hızlı nüfus artışı örnek gösterilebilir. İnsanların doğa üzerindeki olumsuz davranışları salgın hastalıkları tetiklerken aynı zamanda da hızlandırmaktadır. Bu duruma örnek olarak ülkemizde tüberküloz, kızamık, çocuk felci ve şark çıbanı gibi bulaşıcı hastalıkların vaka sayısında 2013 yılından itibaren artış yaşanmaktadır. Bu durumun nedeni olarak Suriye'deki savaş nedeniyle ülkemize gelen mültecilerin salgın hastalıklara karşı aşılarının savaş nedeniyle kendi ülkelerinde yapamamaları ve bu mültecilerin aşı takiplerinin yine savaş koşulları nedeniyle yapılamamasıdır. Savaş süreci salgın hastalıkları ülkemizde yayılımında hızlandırıcı etkide bulunmuştur (Sezen, Turan ve Kaya, 2018, s. 122-124).

Salgın hastalıklar karşısında etkili sonuç için insanlar doğayla uyumlu yaşamayı öğrenmelidir.

2.1.4. Çevre Kirliliği

Dünya'da canlı varlıkların yaşamlarını devam ettirebilmek için giriştiği faaliyetlerde kendisini etkileyen her türlü ortama çevre denir (Kışlalıoğlu ve Berkes, 1985, s.56).

İnsanlar ihtiyaçlarını karşılamak için başlangıçta avcılık ve toplayıcılıkla uğraşırken daha sonra tarımla uğraşmaya başlamıştır. Bilgi birikimin artmasıyla sanayi devrimi yaşanmış ve üretim-tüketimde büyük artışlar meydana gelmiştir. Üretim kapasitelerini arttırmak isteyen fabrikalar doğal kaynakları kontrolsüz bir biçimde tüketmeye başlamıştır. Üretim sürecinde ortaya çıkan atıkların kimyasal miktarı fazla olduğundan doğa bu atıkları kendi başına temizleyememektedir. Bunun sonucunda canlılar için

yaşamsal öneme sahip hava, su ve toprak üzerinde kirlenmeler meydana gelmektedir (Artan, Hayaloğlu ve Seyhan, 2015, s. 305).

Üretimlerini arttırmak ve kalkınma hızlarını arttırmak isteyen ülkeler başlattıkları faaliyetler sonucu üretimlerini arttırırken çevreye verdiği hasarlardan dolayı üretim için gerekli doğal kaynakları da yok etmektedirler. Bu durumun oluşmasının temelinde kömür, petrol ve doğalgaz gibi fosil yakıtların tüketimi başta gelmektedir. Bu durumun farkına varan sanayileşmiş ülkeler sürdürülebilir çevre ve enerji için bir yandan üretimlerini devam ettirmek bir yandan da temiz enerji kaynakları kullanımı için çalışmalar başlatmışlardır. Bilinçsiz bir şekilde yürütülen sanayileşme çevreye ciddi zararlar vermektedir. Sanayileşmiş ülkeler karbondioksit salınımını arttırarak küresel ısınmaya yol açmaktadırlar. Dünya üzerinde tarımla uğraşan ülkelerde çevre kirliliği az iken sanayileşmiş ülkelerde çevre kirliliği fazladır. Bu durum Çevresel Kuznets Eğrisi (ÇKE) hipotezi ile ifade edilir. Kuznets'e göre toplumlar başlangıçta tarımla uğraşır ve çevreye verdiği zarar azdır. Daha sonra sanayileşmesini tamamlamak için çevreye ciddi zararlar verir. Çevreye verdiği zararı fark edince bu durumu önlemeye yönelik çalışmalar yapar (Birinci, 2010, s. 9).

Çevre kirliliğinin sadece insanların değil diğer tüm canlıların da yaşamlarını olumsuz etkilemektedir. Bu durumun temelinde insanoğlunun doğayı bilinçsiz bir şekilde tüketmesi yatmaktadır. Sürdürülebilir bir çevre ve kalkınma için toplumların çevre eğitimine önem vermeleri gerekir. Çevre eğitimi ile bireylere çevre farkındalığının kazandırılması ve yaşanan çevre sorunlarına yönelik yaratıcı çözümlerin geliştirilmesi çevre kirliliğini önlemede önemlidir (Altınsoy, 2018, s. 11).

2.1.5.Doğal Afetler

Dünya var olduğundan beri iç kuvvetlerin (deprem, volkanizma vb.) ve dış kuvvetlerin (buzullar, rüzgârlar vb.) etkisiyle yeryüzü sürekli bir oluşum içindedir. Bu oluşumlar yeryüzünde insan faaliyetleri üzerinde yıkıcı ve tahrip edici etkilere neden olabilmektedir. İnsan yaşamını tehdit eden bu yıkıcı etkisi olan doğa olaylarına doğal afet denir. Doğal afetler; jeolojik kökenli (deprem, volkanik faaliyetler, kütle hareketleri), hidrolojik kökenli (sel, heyelan), meteorolojik kökenli (sis, fırtına) ve klimatolojik kökenli (kuraklık, orman yangını) olarak yaşanabilmektedir. Doğa olayları dışında terör ve endüstri kazaları gibi beşeri etkenler de afetlere neden olabilmektedir. İnsanoğlunun

doğayı bilinçsizce kullanması doğal afetlerin etkililik derecesini arttırmakta ve etki sahasını da genişletmektedir (Kısa, 2019, s.42).

Doğal afetlerin insan faaliyetlerini olumsuz yönde etkilemesi sonucu can kayıpları yaşanmakta, yerleşim yerleri zarar görmekte ve ekonomi bozulmaktadır. Doğal afetlerin verdiği zarar afetin yaşandığı bölgedeki nüfusa, arazi kullanımına, insanların eğitim seviyesine, bölgenin gelişmişlik düzeyine ve afetin fiziksel büyüklüğüne bağlıdır (Turhan Meyva, 2019, s. 7).

Afetler, sonuçları itibarıyla çok boyutlu olaylardır. Bu yönüyle doğal, beşerî ve toplumsal tüm bilim dallarının ilgi alanına girmektedir. Afet “birçok kurum ve kuruluşun iş birliği ve koordinasyonunu gerektiren ve insanlar açısından fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar meydana getiren, normal yaşamı ve insan aktivitelerini durduran veya kesintiye uğratan farklı kökene sahip olaylar” olarak tanımlanabilir (Dölek, Durmuş ve Kuruyer, 2021, s.2).

Türkiye’nin arazi yapısının genç olmasından dolayı Türkiye topraklarının üçte ikisi deprem bölgesindedir. Bu nedenle ülkemizde depremler çeşitli büyüklüklerde ve sıklıkla yaşanmaktadır. Yine Türkiye’nin genç araziye sahip oluşu ve yağışların da etkisiyle de özellikle Doğu Anadolu Bölgesi ve Karadeniz Bölgesinde çığ, heyelan ve kaya düşmeleri sıklıkla yaşanmaktadır. Küresel ısınma ile beraber ülkemizde sıcaklık artışları yaşanmakta ve kuraklık tehlikesi kendisini hissettirmeye başlamıştır. Doğal afetler karşısında önemli olan insanların bilinçli bir yerleşim planı uygulaması ve iyi bir afet yönetim sisteminin varlığıdır. Bu şekilde afetlerin verdiği zararlar engellenemese de azaltılabilir (Ergünay, 2009, s.9).

Doğal afetler toplum üzerinde buhranlara, sosyal çöküntülere neden olabilmektedir. Toplumların kalkınmalarını engelleyerek üretim-dağıtım zincirinin bozulmasına ve sonuçta insanların gıda sorunu yaşamasına neden olabilmektedir.

2.1.6. Göç

İnsanoğlu yeryüzünde var olduğu andan itibaren başlangıçta barınma, yiyecek, içecek ihtiyaçlarını karşılamak için sürekli bulunduğu yerden başka yerlere hareket etmiştir. Daha sonra tarım hayatının başlamasıyla ilk köy yerleşimleri diyebileceğimiz iskân bölgeleri ortaya çıkmış ve insanlar yerleşik hayata geçmiştir. Bu yerleşik hayat düzeni genellikle verimli ve sulak araziler üzerinde varlığını sürdürmüştür. Verimli tarım

arazilerine sahip olanlar ve olmayanlar arasında ilkel zamanlarda yer mücadelesi verilmiş ve kazananın kaybedenin yerini aldığı, kaybedenin de yeni yerleşim bölgesi için girdiği arayış coğrafyalar üzerinde insan hareketliliğini doğurmuştur. Bu insan hareketliliği sanayi devrimi ile batıda oluşan işçi açığını kapatmak için sömürgecilik ve sözleşmeli işçilik gibi kavramlar ile Afrika kıtasından batı dünyasına getirilen insanlar ile devam etmiştir. İnsanların çeşitli sebeplerden dolayı coğrafyalar üzerinde gerçekleştirdiği bu hareketliliğe göç denir (Yılmaz, 2014, s.1687).

İnsanların genellikle ekonomik kaygılar nedeniyle kendi istekleriyle yaptıkları göçe gönüllü göç; savaş, afet ve sürgün gibi nedenlerle yaptıkları göçe ise zorunlu göç denir. İnsanlar bir yerleşim yeri oluşturduğunda o bölgede yürüttüğü faaliyetler ile bir kültür inşa eder. Oluşturduğu kültürle bağ kurar ve yaşamını ona göre şekillendirir. Böylece her coğrafi alanda farklı kültürlerle ve yaşam biçimlerine sahip toplumlar oluşur. Dünya üzerinde gelir eşitsizliğinin artması, savaş ve terör gibi nedenlerden dolayı genellikle Asya ve Afrika kıtasındaki insanlar iş bulabilmek ve yaşam standartlarını yükseltmek için Avrupa ülkelerine göç etmeyi tercih etmektedirler. Göç etmeye çalışan bu insanlar kültürel farklılıklardan dolayı toplumda dışlanma ve soyutlanma gibi sorunlarla karşı karşıya kalabilmektedirler. Savaş, terör ve yoksulluk gibi nedenlerle yapılan göç hareketliliğinde göçmenler iltica talebinde bulunabilmekte veya kaçak yollarla başka ülkelere gidip yine kaçak olarak yaşamını sürdürmektedirler. Bu durum da ülkelere mülteci sorununu doğurmakta ve ülke ekonomilerine zarar vermektedir (Ekici ve Tuncel, 2015, s. 9-14).

Geçmişte Osmanlı İmparatorluğu yaklaşık 20 milyon km²'lik bir toprağa sahipken yıkılmasından sonra kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti 815.576 km²'lik bir alana sahiptir. Türkiye Cumhuriyeti alan olarak Osmanlıdan küçük bir devlet olsa da tarihi bağları çok geniştir. Bu coğrafya üzerinde kurulan 33 bağımsız devlet ile siyasi, ekonomik, toplumsal, kültürel ve dini bağları oldukça geniştir. Ülkemiz; Asya, Afrika, Avrupa kıtalarının birbirine en çok yaklaştığı konumda yer almaktadır. Bu kıtalar üzerinde yer alan Balkanlar, Orta Doğu ve Kafkasya coğrafi birlikleriyle hem bu alanların bir parçası hem de bu alanlarla yakın diyalogu bulunmaktadır. Türkiye'nin kıtalar arasında köprü konumunda olması transit taşımacılıkta ekonomik olarak avantaj sağlarken göç konusunda aynı şeyleri söylemek mümkün değildir. Ülkemizin bu gün Balkanlar, Kafkaslar ve Orta Doğu coğrafyasına yakın olması ve bu bölgelerde yaşanan

siyasi, ekonomik ve toplumsal tüm çatışmalara kayıtsız kalamadığı gibi çözümünde de başka aktörlerden biridir. Aynı şekilde Akdenizle ayrılan Afrika kıtasına yakın bir lokasyona sahip olup kıtadaki çatışmalar ve yaşanan diğer sorunlar sonucunda göç alan bir ülke konumundadır. Türkiye yaşanan bu göç hareketliliği sonucunda önemli bir sorun olan mülteci sorunu ile yüz yüze kalmaktadır (Kara ve Korkut, 2010, s.159-161). Suriye’de yaşanan iç savaş nedeniyle ülkemize çok sayıda Suriyeli mülteci yerleşmiş olup 2021 yılı itibariyle 3.600.000’in üzerindedir (Türkiye’deki Suriyeliler, 2021). Aynı zamanda son dönemlerde 300.000 Afganlı da ülkemizde mülteci nüfusuna dahil olmuştur.

Göçler ülkelerin hem ekonomisine zarar vermekte hem de sosyo-kültürel sorunlar doğurmaktadır. Bu sorunlar ise dünya üzerinde küresel krizlerin yaşanmasına neden olmaktadır. Dünya üzerinde gelişmemiş ülkelerde iş sahalarının genişletilmesi ve çatışma bölgelerinin yerini barış ortamına bırakması göç hareketliliğinin azaltılmasında önemlidir.

2.1.7. İklim Değişikliği

Dünya’nın oluşumundan sanayi devrimine kadar olan süreçte iklimlerin değişimi üzerinde birçok doğal faktör etkili olurken sanayi devrimi ile beraber insan faktörü de iklimlerin değişimi üzerinde etkili olmaya başlamıştır. İklimlerin değişimi üzerinde kıta hareketleri, okyanus akıntıları, Dünya’nın yörüngesindeki sapmalar, volkanik olaylar ve Antarktika buzulunun rüzgârlar üzerindeki soğutucu etkisi gibi doğal faktörler etkili olmaktadır. Sanayi devriminden sonra hızla tüketimi artan fosil yakıtlar doğaya oldukça fazla sera gazlarının salınımını arttırmıştır. Bu sera gazlarının atmosferde salınımının artması sonucu Güneş’ten gelen ışınların atmosferde daha fazla tutulmasıyla küresel ısınma/küresel soğuma meydana gelmiştir (Öztürk, 2002, s.48-51).

İklim değişimleri üzerinde etkili olan diğer beşeri faktörler; insanların bilinçsiz tarım yapmaları, gübre kullanımının artması, ormanlık alanların tahribi, sulak alanların kurutulması ve çimento kullanımının artması iklim değişikliklerine neden olmaktadır. Bunun sonucunda da ekolojik denge bozulmakta ve birçok canlı türünün nesli tehlike altına girmektedir. Doğal ortamının bozulmasına neden olan olumsuz insan davranışları kendi neslinin geleceğini de tehdit etmektedir. Bugün yaşanan iklimsel değişimler sıcak bölgelerin daha da kuraklaşmasına soğuk yerlerin ise ısınmasına neden olmuştur. Buzulların erimesiyle su seviyesindeki artış kara parçalarının su altında kalmasına, tarım

alanlarının daralmasına, susuzluğun yaşanmasına neden olmakta aynı zamanda yaşanan buzul erimeleri soğuk iklimde yaşayan hayvanların yaşam alanlarını da tehdit etmektedir (Aksay, Ketenoglu ve Kurt, 2005, s.31-34).

Dünya’da yaşanan iklimsel değişimlere bağlı ekolojik dengenin bozulması ve insanların doğayı bilinçsizce tüketmeye devam etmesi dünyayı daha ciddi sorunların beklediğinin işaretidir. Ülkelerin iklim değişikliğinden kaynaklı çevresel sorunlara dikkat çekmek amacıyla yaptıkları toplantılarda sera gazları salınımını azaltmak ve eylem planı oluşturulmasına yönelik çalışmalar sonuçsuz kalmaktadır. Bu durumun sanayileşmiş ve sanayileşmekte olan ülkeler tarafından yeterince dikkate alınmadığı ifade edilebilir.

İklim değişikliğine dikkat çekmek için hükümetler düzeyinde atılan ilk adım 1992’de Brezilya’nın Rio de Janeiro kentinde imzalanıp 1994’te yürürlüğü giren Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesidir. Bu sözleşme Birleşmiş Milletler düzeyinde hazırlanmış olup taraf ülkelerin iyi niyetine bırakılarak yaptırımı zayıf bir sözleşmedir. Bu sözleşmenin daha somut adımlarının atıldığı aşama Kyoto Protokolüdür. Japonya’da ülkeler bir araya gelerek karbon salınımının belirlenen zaman dilimlerinde kademeli olarak karbon gazının azaltılması için karar almışlardır. Ancak Kyoto Protokolüne ABD, Kanada, Avustralya ve Japonya gibi ülkelerin alınan bu kararlara karşı çıkmışlardır. Özellikle ABD’nin tutumu bu protokolün eyleme geçmesindeki çekincelerini doğurmaktadır (Türkeş, 2001, s.1-4).

Dünya üzerinde sanayi faaliyetlerinin yoğun olarak yapıldığı ülkeler iklim değişikliğinden kaynaklı doğal çevre sorunlarında en çok paya sahip olmalarına rağmen karbon salınımının azaltılması için atılması gereken adımlarda ise geri planda kalmaktadırlar.

2.1.8. İşsizlik

Bir ülkede çalışma yetkinliğine kavuşmuş gerekli yeteneklere sahip olup çalışmak isteyen bireyin iş bulamama durumu işsizlik olarak tanımlanır. Birleşmiş Milletler Çalışma Örgütü (İLO) çocuk işçiliğinin önüne geçmek için çalışma yaşını en erken 15 yaş olarak belirlemiştir (Yavuzaslan, Damar, Sözmez, Özdaş, Uyar ve Akılotu, 2017, s. 23).

İşsizliğin belli türleri vardır. Bireyin mevcut bulunduğu iş koşullarında değişen çalışma şartlarını beğenmeyip işini bırakıp yeni iş aramaya başlaması veya ilk kez iş

aramaya başlaması gibi durumlarda yaşanan iş arama sürecine “geçici işsizlik” ya da “friksiyonel işsizlik” denir. Ekonomide yaşanan krizlerle ve teknolojik gelişmeler sonucunda geçici olmayan işsizlik durumuna ise “yapısal işsizlik” denir. Yapısal işsizlik ekonomilerin hiç istemediği bir durumdur. İşsizlik ekonomik büyümeyle doğrudan ilişkilidir. Ekonomilerin büyüme, gelişme gösterdiği dönemler aynı zamanda işsizlik oranının da düşük olduğu dönemlerdir. İşsizlik oranı çalışma çağına olup çalışmak isteyip de çalışamayanların toplam iş gücüne olan oranıdır (Eraslan, 2010, s.13-15).

İşsizliğin nedenleri değişkenlik gösterir. Tek bir nedenle işsizliğin açıklanması mümkün değildir. İşsizlik durumu ülkelerin uygulamış olduğu kalkınma politikaları, hızlı nüfus artışı, eğitim sisteminin ihtiyaçları karşılayamaması gibi nedenlerle yaşanabilmektedir. İşsizlik geçmiş dönemlerden beri ülkelerin baş etmek zorunda kaldıkları sorunlardan biridir. Küreselleşme ve teknolojik gelişmelerle yeni istihdam alanları açılmış ancak artan nüfusun ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde değildir. Küreselleşme ile ülkelerin ekonomik kalkınmaları birbirlerine bağlı hâle gelmiştir. Bu bağlılık sonucunda bir ülkede yaşanan işsizlik oranının artması küresel ölçekte etkili olmaktadır (Yılmaz Eser ve Terzi, 2008, s.230).

İşsizlik ekonomik sıkıntıların baş göstermesi dışında toplumda sosyolojik ve psikolojik problemlerin yaşanmasına da neden olmaktadır. İşsizlik nedeniyle aileler parçalanmakta bu durum toplumda çözümlerin yaşanmasına neden olmaktadır. Ülkeler ekonomik kalkınmalarına uygun olarak nüfus planlaması yapmalı ve insan onuruna yakışan istihdam kolları açılıp işsizlik oranı azaltılarak küresel çapta yaşanan krizlerin önüne geçilmesi sağlanmalıdır. Tarım toplumlarında aile reisinin yanında çalışanların bireysel maaş almadıkları ancak işsiz de olmadıkları aile büyüğü ile hayatını devam ettirenler işsizlik oranı hesaplamalarına dâhil edilmediklerinden bu durum tarım toplumlarında işsizlik oranının olduğundan daha düşük çıkmasına neden olmaktadır (Duruel ve Kara, 2007, s.358-360).

2.1.9.Kuraklık

Bir bölgeye mevsim normallerinin altında düşen yağışın toprak ve su kaynaklarını besleyememe durumuna kuraklık denir. Kuraklığa iklim değişikliği de eklenince ciddi bir sorun ortaya çıkmaktadır. Kuraklık, kurak ve yarı kurak bölgelerde ciddi bir şekilde

canlı yaşamını olumsuz etkilemektedir. Kuraklık geniş bir bölgeyi etkileyerek su döngüsünün olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır (Kaplukan, 2013, s.490-493).

Kuraklığa neden olan faktörler arasında sanayileşme ile birlikte iklim değişikliği, su israfı ve düzensiz yağış rejimi yer almaktadır. Kuraklık nedeniyle su kaynaklarının azalması insan faaliyetlerini kısıtlayıcı bir etkiye sahiptir. Bu durumda kuraklıkla birlikte tarımsal faaliyetler olumsuz etkilenmektedir. Tarımsal faaliyetlerin olumsuz etkilenmesi sonucunda gıda üretimindeki azalış kıtlık durumunun yaşanmasına neden olmaktadır. İnsanlar tarım hayatı sayesinde temel besin maddelerini temin ederler. Kuraklık dönemsel veya uzun süreli olarak geniş bir bölgede etkili olabilmektedir. Kuraklık yer üstü ve yeraltı su kaynaklarının yok olmasına neden olmaktadır. Kuraklık canlı yaşamı için en büyük afetlerden biridir (Turan, 2018, s.64).

Kuraklığın uzun sürdüğü yerlerde doğal yaşam alanı ve ekonomik yapı bozulur. Ekonomisi çöken bölge insanı yeni yerlere göç etmek zorunda kalır. Bu durum da daha büyük ekonomik ve sosyolojik sorunlara yol açar. Şuan dünyanın çeşitli yerlerinde yaşanmakta olan kuraklığın nedenleri tam olarak ortaya koymak için çalışmalar yapılmalı ve eyleme geçilmelidir. Aksi durumda gelecekte gıda ve içme suyu sıkıntısı canlı yaşamını tehdit edecektir (Aslan, 2020, s.3).

2.1.10.Küresel Isınma

Dünya üzerinde insanoğlu var olduğu andan itibaren doğayla sürekli etkileşim hâlinindedir. İnsanlar doğayı kendi ihtiyaçlarını karşılamak için sürekli değiştirme ve dönüştürme çabasıındadırlar. Bu faaliyetleri yaparken sanayi devrimine kadar olan süreçte doğaya verdikleri zarar fazla değildi. Ancak sanayi devrimiyle beraber artan sanayi faaliyetleri ve nükleer çalışmalar insanların çevreye verdiği zararı arttırmıştır. Dünya, Güneşten gelen ışınların atmosfer tarafından tutulmasıyla ısınır. Atmosferde bu tutulmayı sağlayan karbondioksit gazıdır. Yani atmosferde belli düzeyde karbondioksit gazının olması gereklidir. Çevreye zarar veren, canlı yaşamını tehdit eden gelişme ise insanların ihtiyaçları için kullandıkları fosil yakıt miktarının artması ve beraberinde karbondioksit miktarının atmosferde artmasıdır. Atmosferde artan sera gazları güneş ışınlarının daha fazla tutulmasına ve Dünya'nın daha fazla ısınmasına neden olmaktadır. Atmosferde karbondioksit, Karbonmonoksit ve metan gazı gibi dünyanın daha fazla ısınmasına neden olan gazlara sera gazları denir. Bu gazlar dışında atmosfere salınımı artan ve güneşten

gelen zararlı ışınların tutulmasını engelleyerek canlı yaşamını olumsuz etkileyen gaz türü de halokarbon gazıdır. Bu gaz parfüm sektöründe ve soğutma sistemlerinde kullanılmaktadır. Bu gazın oranının atmosferde artması sonucunda ozon tabakası delinmektedir. Ozon tabakası Dünya'yı çevreleyerek Güneşten gelen zararlı ışınları engelleyen katmandır. Ozon tabakasının delinmesi, sera gazlarının artması sonucunda Dünya'nın normalinden fazla ısınmasına küresel ısınma denir (Akın, 2006, s.30-33).

Dünya'nın canlı yaşamı için elverişli sıcaklıkta olmasını sağlayan göl, deniz ve okyanus gibi su yüzeylerinin donmasını engelleyen sera etkisidir. Sera etkisi atmosfer sayesinde gerçekleşir. Sera etkisinin artması doğal çevre için tehlikelidir. Dünya geçmiş zamanlarda buz dönemi yaşamış sonra iklim ısınmaya başlamıştır. Bu olaylar doğal gerçekleşmişken sanayi devriminden sonra dünya insan müdahalesi sonucu ısınmıştır. Canlılar iklimlere adapte bir şekilde varlığını sürdürürken küresel ısınma ile sera etkisinin artması canlıların adapte olduğu çevrenin dengesini bozarak canlı türlerinin yok olmasına neden olmaktadır (Kuşkaya, 2018, s.29-33).

Küresel ısınma buzulların erimesine, su seviyesinin yükselmesine, karaların su altında kalmasına, canlıların yaşam alanlarının daralmasına ve anormal iklim değişimlerine neden olmaktadır. Küresel ısınmanın verdiği zararlara ilişkin yaşanan güncel gelişme Mart 2021'de yaşanan Antarktika kıtasındaki 1270 kilometre kare buzul kütlesinin kopmasıdır (BAS, 2021).

Küresel ısınmanın meydana getirdiği zararlı etkileri ortadan kaldırmak, sürdürülebilir bir ekonomi kurmak ve doğanın bilinçsiz tüketilmesini engellemek için yeşil ekonomi kavramı ortaya çıkmıştır. Yeşil ekonomide hedef sürdürülebilir enerji kullanmak, atık salınımını azaltmak ve doğa ile uyumlu üretim-tüketim sistemleri oluşturmaktır. Yeşil ekonomiye geçiş için sürdürülebilir kalkınma gereklidir. Yeşil ekonomi yeni üretim-dağıtım sistemleri önerdiğinden yeni maliyetler ortaya çıkabilmektedir. Bu maliyetler de bir kısım devletlerin bu ekonomiye geçişini yavaşlatmaktadır (Arslan, 2021, s.80).

2.1.11. Mülteci Sorunu

İnsanların bulundukları bölgeden *başka* bir bölgeye herhangi bir nedenle gitmesine göç denir. Bu göçlerden biri de mülteci göçleridir. Bulunduğu ülkede herhangi bir durumdan dolayı yaşadığı yerde can güvenliğinin tehlikeye girmesi ve uğradığı

baskılardan dolayı başka bir ülkeye bulunduğu iltica (sığınma talebi) talebi ile başvurduğu ülkede başvurusunun onaylanmasından sonra başvuruda bulunduğu ülkede yaşayanlara mülteci denir. Mülteci kavramı göçmen kavramı ile karıştırılabilmektedir. Söz konusu mülteciler zorbalık, baskı, can güvenliği gibi tehditlerin varlığından dolayı mecburiyetten göç ederken göçmenler ise daha çok ekonomik kaygılardan dolayı bulundukları yerleri terk ederler (Deniz, 2019, s.189).

Mülteci göçleri küresel bir sorundur. Nedeni ise herhangi bir ülkede yaşanan terör, isyan, siyasi-sosyal sorunlar ve şiddet olaylarının artması gibi mecburi nedenlerle göç etmek isteyen insanların kitleler hâlinde göç etmelerinden dolayı gittikleri ülkelerde ekonomik ve sosyal sorunlara neden olması gittikleri ülkelerdeki hükümetlerin bu sorunların çözümünde yetersiz kalması durumunda ise siyasi sorunlara neden olmasıdır. Mülteci sorunları özellikle II. Dünya savaşından sonra artmaya başlamış birçok insan yurtsuz kalmıştır. Siyasi gelişmelerin ve ekonomik kaygıların dışında yaşanan çevresel bozulmalar ve iklim değişiklikleri insanların mevcut bulundukları yaşam yerlerinin terk etmesine neden olmaktadır. Doğal dengenin bozulması nedeniyle insanların göç etmesi iklim mültecileri kavramını ortaya çıkarmıştır. Çevresel ve iklimsel bozulmalar daha çok insan eliyle gerçekleşmektedir. İklim mültecileri konusunda çevresel önlemlerin alınması büyük önem taşımaktadır (Ekşi, 2016, s. 12-13). Mülteci sorunlarıyla ülkelerin eş güdüm içerisinde hareket ederek ortak kararlar alınıp sorunların çözülmesi için 1951 yılında Cenevre Sözleşmesi imzalanmıştır. Türkiye de bu sözleşmeye taraf ülkedir. Bu sözleşme ile maksat kimlerin mülteci olup olmadığına karar vermek, mültecilerin hukuki konumunu belirlemek, mültecilerin temel haklarını belirlemek ve mültecilere yönelik uyum programlarının neler olabileceğini belirlemektir (Nurdoğan, Dur, Öztürk, 2016, s.223-227).

Cenevre Sözleşmesi'nin siyasi yaptırımları olmadığından taraf ülkelerin liderleri kendi inisiyatiflerine göre mültecilere davranmaktadır. Son zamanlarda yaşanan Suriye iç savaşı nedeniyle yurtlarını terk edip iltica etmek isteyen Suriyelilere çoğu devlet sınırlarını kapatmış hatta bir şekilde ülkeye giriş yapmaları durumunda ise sınır dışı etmeye kalkışmıştır. Oysaki mülteci hukukunda mülteci sayılan kişi temel haklara sahip olarak sınır dışı edilemez ve iltica edilen ülkenin korunması altındadır. Türkiye Asya-Avrupa arasında köprü olmasından dolayı mülteci sorunlarına kayıtsız kalamamaktadır. Bunun nedeni doğusunda sorunlar yaşayan gelişmemiş ve gelişmekte olan ülke

vatandaşlarının batısındaki gelişmiş ülkelere göç etme isteği vardır. Bu göç yolları üzerinde bulunmasından dolayı Türkiye mülteci sorunlarıyla en çok uğraşan ülkelerden biridir. Son zamanlarda yaşanan Suriye iç savaşı nedeniyle birçok mülteciye Türkiye kucak açmıştır (Güler, 2016, s. 57).

Türkiye'ye Afganistan, Pakistan ve Suriye'den birçok mülteci gelmektedir. Özellikle iç savaş nedeniyle Suriye'den gelen birçok mülteci Türkiye'de barınmaktadır. Bu durum birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Eğitim hayatını olumsuz etkilemektedir. Mülteciler okulda sınıf arkadaşlarıyla ve öğretmenleriyle hatta okul çevresiyle dil probleminden dolayı uyum problemleri yaşamaktadır. Bu uyumsuzluk durumu eğitim-öğretim hayatının kalitesini olumsuz etkilemektedir. Sağlık açısından beklenmedik şekilde nüfusun artmasına neden olan mülteciler sağlık kurumlarının yeterli hizmet verememesine neden olmaktadır. Özellikle Suriyelilerin kültürlerinden dolayı doğum kontrolünün olmaması Suriyeli mültecilerin Türkiye'de daha fazla artmasına neden olmuştur (Karbancıoğlu Cantürk, Dağlı, Cantürk, 2019, s.7-8). Artan bu nüfus sosyolojik problemlere neden olmuştur. Mültecilerin fazla olması gurbetçilik duygusuyla kendilerine ait mahalleler, çalışma alanları yaratmalarına neden olmaktadır. Bu durum da toplumda bölünmüşlüğü arttırmaktadır. Yine Farklı kültürün çatışmalarından kaynaklı suç problemleri de yaşanmaktadır. Mülteci göçleri zincirleme olarak her alanda ülkeleri olumsuz etkilemektedir. Kriz durumunu meydana getirmektedir. Mülteci sorunlarının zincirleme problemler doğurması küresel boyut kazanmasına neden olmaktadır. Mülteci göçleri konusunda ülkeler genel olarak üzerlerine düşen sorumluluklarını tam anlamıyla yerine getirmemektedirler. Bu durumun yaşanmasında hem Cenevre sözleşmesinin siyasi yaptırımının olmaması hem de sözleşmedeki maddelerin ucu açık yorumlar içermesinden kaynaklanmakta, ülkeler işlerine geldiği gibi davranmaktadırlar (Tok, Yurdakul, 2018, s.47-49).

2.1.12.Susuzluk

“Akan bir nehrin kenarında olsanız bile suyu israf etmeyiniz.” (Hz. Muhammed)

Dünya ekosistemleri içinde tüm canlı varlıkların yaşamlarını sürdürebilmeleri için suya ihtiyaçları vardır. İhtiyaç duyulan su tatlı sudur. Tatlı su kaynakları ise yeraltı suları, nehirler ve buzullardır. İnsanlar başta tarım olmak üzere birçok faaliyetinde suyu tüketir. İnsanların doğaya zarar vermesi sonucu zamanla ortaya çıkan küresel ısınma beraberinde

kuraklığı getirmiştir. Dünya'nın ısınması günümüzde özellikle kurak ve yarı kurak iklimlere sahip bölgelerde su sıkıntısının yaşanmasına neden olmaktadır.

İnsanların doğaya verdiği zarar devam ettikçe yakın bir gelecekte su sıkıntısının dünyada ciddi boyutlarda yaşanması olağandır. Su kıtlığının yaşanması dünyada küresel çapta sosyolojik, ekonomik ve siyasi sorunlara neden olabilmektedir. Su kıtlığı nedeniyle insanlar bulundukları bölgeleri terk etmek zorunda kalırlar. Bu durum da kitlesel göç hareketlerine neden olur. Bu göçler neticesinde toplumsal ve siyasi problemler kendisini gösterecektir (Kılıç, 2008, s.162).

Su yoksunluğu ekonomik sistemlerde kısır döngüye neden olmaktadır. Su problemlerini çözmek için geliştirilen teknoloji ve su talebini karşılamak için üretilen plastik şişeler doğaya zarar vermektedir. Yani su arıtma sistemleri gibi teknolojiler mevcut su kaynağını artıp daha sonra suyun plastik şişelere doldurulup kullanıma hazır hâle getirildikten sonra şişelerin doğaya karışması ve arıtma tesislerindeki teknolojinin kendisi doğaya zarar vermektedir.

Su kıtlığının yaşanmasındaki nedenlerin başında küresel ısınma, kuraklık, iklim değişikliği ve insanoğlunun suyu bilinçsizce tüketmesi gelir. Günümüzde Afrika, Asya ve Latin Amerika kıtasında su sıkıntısı kendisini göstermeye başlamıştır. Ekonomisi gelişmemiş ve gelişmekte olan kurak-yarı kurak ülkelerde su kıtlığı daha fazla yaşanmaktadır. Gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomileri tarıma dayalı olup gelişmiş teknolojiye de sahip olmadığından tarım yaparken suyu fazlasıyla kullanmaktadırlar. Kurak ve yarı kurak iklim bölgelerde su sıkıntısı oldukça fazla yaşanırken bu ülkelerde fazla suya ihtiyaç duyan tarım ürünleri yerine daha az su isteyen tarım ürünlerinin yetiştirilmesi su tasarrufu sağlayacaktır. Ancak Dünya Bankası gibi kuruluşlar alacaklarını tahsil etmek için geliri yüksek olan suya daha çok ihtiyaç duyan tarım ürünlerinin yetiştirilmesi için bu ülkelere baskı kurarak ekonomik kaygı gütmektedir. Bu durumun yaşanması gelişmemiş ve gelişmekte olan kurak ve yarı kurak bölge ülkelerini iyice çıkmaza sokmaktadır.

Doksanlı yıllarda İsrailli ekonomistler tarafından “Sanal Su” kavramı ortaya atılmıştır. Sanal su şöyle ifade edilir: Bir ülkede avokado veya mısır gibi tarım ürünleri yetiştirilirken bol su harcanır. Daha sonra bu tarım ürünleri ihraç edildiğinde bu tarım ürününün yetişmesi için harcanan su da o tarım ürünüyle beraber ihraç edilmiş olur. Ancak gerçekte ithal eden ülke sadece tarım ürünü almıştır. Kuraklığın yaşandığı

lkelerde daha az suya ihtiyaç duyulan ürünlerin yetiştirilmesi su tasarrufu sağlayacaktır. Ancak ticari gelir için su sıkıntısının yaşandığı bir bölgede suya fazla ihtiyaç duyan bir tarım ürününün yetiştirilmesi su kaynaklarını azaltacaktır (Barlow, 2007/2009). Sanal su kavramından çok daha boyutlu olarak “Su Ayak İzi” kavramı ortaya çıkmıştır. Su ayak izinde bireylerin veya toplumların bir ürünü kullanırken o ürünün kullanılması için, ürünün temini sırasında ne kadar ve ne tür suyun ne zaman harcandığı hesaplanır. Su ayak izinde bir ürün için gerekli su miktarını ve türünü etkileyen dolaylı ve doğrudan tüm etkenler çok boyutlu olarak araştırılır (Avanoz, 2020, s. 7).

Su talebinin artması sonucu şirketler ülkelerdeki bazı su kaynaklarını zelleştirme yoluyla denetimlerine alarak sahip oldukları su kaynağından ticari kazanç elde etmektedirler. Serbest ticaretin hâkim olduğu günümüzde malın bedelini ödeyen alır veya kullanır düşüncesi hâkimdir. Su sıkıntısı yaşayan ve temiz su bulma imkânı kısıtlı olan, maddi imkânı olmayan bireyin su içme hakkı yok mu? Bu durum “Su Hakkı” kavramını ortaya çıkar mıştır. Su hakkı Avrupa İnsan Hakları Beyannamesi ve Avrupa Sosyal şartlarında her insanın yaşamını sürdüreceği asgari su miktarına bedelsiz erişebilmelidir maddesi yer alır (şahin, 2016, s. 23-24).

İnsanların temel olarak yeme ve içme ihtiyaçları vardır. Yeme ihtiyacını karşılamak için gıda üretiminde suya ihtiyaç duyar. Bunun dışında temizlik ve sanayi üretiminde de suya ihtiyaç duyar. İnsan ihtiyaçlarının çeşitlenmesi ve artan nüfus su kaynaklarının tüketimini hızlandırmaktadır. İnsanlar suyu bilinçsizce tketerек kendi sonunu hazırlamaktadır. Su bu şekilde israf edildikçe yakın bir gelecekte insanlar su bölgelerine hâkim olmak için siyasi mücadelelere girecektir. Bu siyasi çekişmeler de savaşlara neden olabilmektedir. Suyu bilinçsizce tüketmek sürdürülebilir su tüketimine engel olmaktadır. Bu durum ise gelecekte canlı yaşam alanları için tehdit oluşturacaktır.

2.1.13. Terör

Terör; insanlar üzerinde korku, dehşet ve baskı yaratılarak insanları kontrol altına alma girişimidir. Terör eylemini gerçekleştirenlere ise terörist denir. Terör bir faaliyet iken, terörizm terörün düşünce sistemidir. Terörizm terör eylemlerinin nasıl gerçekleştirilmesi üzerine bir fikir akımıdır.

Terör konusunda önemli bir sorun ise bir terör örgütünün bir kısım devletler tarafından terör rgt sayılırken bazı devletler tarafından terör rgt sayılmamasıdır.

Buradaki sorunun nedeni daha çok ulus devletlerinin siyasi çıkarlar doğrultusunda birbirlerine karşı dolaylı olarak bir yaptırım yapma ve bir kazanım elde etme çabasından kaynaklanmaktadır (Kurttaş, 2018, s.164).

Özellikle soğuk savaş döneminde Batı bloğunun liderliğini üstlendiği Amerika Birleşik Devletleri ve Doğu bloğunun lideri Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği bugünkü Rusya direkt olarak savaşa cesaret edemedikleri bu dönemde bir birlerine karşı terör örgütlerini kullanmışlardır. Bu döneme soğuk savaş denilmesinin nedeni de budur. Taraflar direkt olarak savaşa girmeden birbirlerine karşı terör örgütlerini kullanarak nüfuz elde etmeye çalışmışlardır. Ancak 1991’de SSCB’nin dağılmasıyla ABD üstünlüğü ele geçirmiştir. ABD dünya üzerinde söz sahibi olup en güçlü rakibini de yenmiştir. ABD’nin kazandığı bu güç sayesinde dünya üzerinde kendi çıkarlarına uygun olan örgütleri terör listesine almazken kendi çıkarlarına uymayan örgütleri terör listesine alabilmektedir. ABD soğuk savaş dönemine kadar SSCB’yi tehdit olarak görüp halkına bununla savaşmanın önemli olduğu hissini yerleştirip ve ABD halkının devlete bağlılığının artırılması amaçlanmıştır ve bu stratejisinde de başarılı olmuştur. SSCB dağılınca ABD kendisine yeni bir tehdit olarak İslamofobi’yi görmüştür. İslam dini bir tehdit değildir. Burada ABD’nin yapmaya çalıştığı şey kendisini tehditlerin savurucusu olarak tehditleri ortadan kaldıran yegâne devlet olarak göstermektir. SSCB’nin ortadan kalkmasıyla varlığını güçlü bir şekilde devam ettirmek isteyen ABD İslamofobi’yi yaratarak bu tehdit karşısında mücadele eden taraf olarak kendisini lanse ettirmektedir. Böylesi bir durum da dünya üzerindeki terör örgütleriyle mücadele etmeyi zorlaştırmaktadır (Bal, 2006, s. 11-12).

Teknolojinin gelişmesiyle terör örgütleri eylemlerini farklı ülkelerde gerçekleştirebilmektedirler. Aynı zamanda terör eylemlerinin göçe neden olması terör sorununun küresel bir sorun hâline gelmesine neden olmaktadır.

Terör eylemleriyle başta insan kaybı olmak üzere birçok maddi ve manevi değerler yitirilmektedir. Terörün olduğu ülkelerde güvenlik önemli bir sorun olmaktadır. Bu nedenden dolayı bu ülkelere turist ve yabancı yatırımcı gelmemektedir. Bu durum da ülke ekonomilerine ciddi zarar vermektedir. Terör faaliyetleri aynı zamanda da ülkeleri yoksullaştırmaktadır (Alp, 2013, s.5-7).

2.2. Küreselleşme ve Eğitim

Dünya’da üretim-tüketimin artması, sermaye birikiminin artması ve ticaretin gelişmesi ulusların gelişen iletişim ve teknoloji sistemleri sayesinde daha geniş bir alanda bir araya gelmesi küreselleşmeye neden olmuştur. Küreselleşme ile beraber devletler siyasi, sosyal ve ekonomik anlamda beraber hareket etmeye başlamıştır. Sermayenin dünya üzerinde güvenli dolaşabilmesi için ülkelerin ortak hareket etmesi gereklidir. Bu durum da ülkelerin problemler karşısında ortak hareket etmesini gerekli kılmıştır (Dağlı, 2007, s.2).

Küreselleşme ekonomik temelli ortaya çıksa da zamanla birçok alanda kendisini göstermiş etkilediği alanların başında da eğitim gelmektedir. Küreselleşme ile dünyanın çeşitli coğrafyalarında hayatını sürdürebilecek ortaya çıkan problemlere yaratıcı çözümler getirebilen birey ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Küreselleşme ile beraber salt bilgi yerine doğru bilgiye ulaşma yollarını bilen, sorgulayan ve yaratıcı düşünme becerilerine sahip birey önem kazanmıştır. Bu doğrultuda eğitim alanında ezberci sisteme dayalı eğitim felsefeleri yerine yaratıcı eğitim felsefeleri ön plana çıkmıştır. Bireyin ön plana çıktığı, bireyin kendisini nasıl geliştireceğinin farkında olduğu bir eğitim modeli günümüzde ön plandadır (Çalık ve Sezgin, 2005, s.63).

Küreselleşmenin eğitim alanında oldukça etkili olmasının nedenlerinin başında küresel sermayenin ihtiyaç duyduğu niteliklere sahip bireylerin yetiştirilmesi ve ülkelerin küresel dünyaya uyumlu vatandaş yetiştirme isteğidir. Ülkeler küreselleşme ile ortaya çıkan yeni sorunlarla baş edebilen ve yeni dünya düzenine uyum sağlayan bireylerin yetiştirilmesi için eğitim alanında bireyi esas alan eğitim anlayışına yönelmektedirler. Küresel sermaye ise ihtiyaç duyduğu bireylerin, istedikleri yönde beceri ve değerlere sahip olarak yetiştirilmesi için ülkelerin eğitim sistemlerine dolaylı yollardan müdahale etmektedirler. Bu müdahale gelişmiş ülkelerin gelişmemiş ülkelere yaptıkları ekonomik yardımlar ve yardım ettikleri ülkelerin eğitim sistemlerine yönelik yaptıkları tavsiyeler ile ülkelerin eğitimine müdahale etmeleri şeklinde olmaktadır. Bu tarz bir durumun yaşanması ülkelerin vatandaşlarını eğitirken kazanmaları gereken milli kültür öğelerine darbe vurmaktadır (Çınar, 2009, s.16).

Milli kültürel değerleri kazandıran, yaşadığı çağı anlayan, yorumlayan, öğrenme isteğini ve merakını karşılayan, yaratıcı düşünebilen ve bencillikten uzak evrensel ortak

değerlere sahip olabilecek düzeyde bireylere eğitim verilmelidir. Eğitim felsefelerini güncelleyip küreleşmeye adapte olmaya çalışan ülkeler milli unsurlarını da göz ardı etmeden eğitim sistemlerini düzenlemelidirler.

2.3.Küresel Eğitim Programları

Küreselleşme ile birlikte toplumların yaşam tarzlarında değişiklikler yaşanmış ve bu değişimlerden insanların olumsuz etkilenmemesi ve insanların değişimlere uyum sağlayabilmeleri için eğitim alanında düzenlemelerin yapılması zorunluluk hâlini almıştır. Eğitim alanında yapılan yenilik çalışmalarının odak noktası eğitim sistemlerinin temeli olan eğitim programlarıdır.

Eğitim programı; amaçlar içerikler, eğitim durumları ve sınama durumları olmak üzere dört temel unsurdan oluşmaktadır. Küreselleşme ile birlikte uluslararası ilişkiler artmış bunun neticesinde insanların sadece kendi ülkelerinde değil başka ülkelerdeki sorunlarla da ilgilenme ve çözüm getirme zorunluluğu doğmuştur. Bu doğrultuda ülkeler hazırlanan yeni eğitim programlarında sorunlara yaratıcı çözümler getirebilen, yaşadığı dünyayı anlayan ve yorumlayan, bilgiden bilgi üretebilen, iletişim ve diğer alanlardaki teknolojik ürünleri kullanabilen, ürün tasarlayabilen ve sanatsal yönden gelişmiş birey yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Bu hedeflere ulaşmak için tutarlı ve sistematik bir şekilde bireyleri düşünmeye, araştırmaya ve tartışmaya sevk edecek içerikler oluşturulmuştur. Bu içerikler sayesinde bireyin salt bilgiyi ezberlemek yerine bilgiyi yorumlayıp içselleştirmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Bireyin öğrenmelerinde kalıcılık sağlamak için öğrenciyi gerçek hayatta karşılaşılabileceği problemlerle karşı karşıya bırakılıp çözüm üretmesi için uygun yaşantıların sunulması kararlaştırılmıştır. Bu sayede birey gerçek yaşam deneyimleriyle sınıf ortamının monotonluğundan kurtulup etkinlikler temelli yöntem ve tekniklerle bireyin öğrenmeye isteği artacak ve daha başarılı bireylerin yetiştirilmesi sağlanacaktır. Bireyin belirlenen beceri ve değerlere ne ölçüde ulaştığını tespit etmek için alternatif ölçme değerlendirme önem kazanmıştır. Bireyin bütün olarak değerlendirilmesi önem kazanmıştır. Öğrencileri sadece sınavdaki başarısı yerine ortaya koyduğu ürünler üzerinden değerlendirme benimsenmiştir (Özkan, 2009, s.123-128).

Küreselleşme ile beraber eğitim programlarına yeni dersler eklenmiştir. Küreselleşme ile beraber her eve giren televizyon, akıllı telefon, akıllı tablet ve bilgisayar sayesinde insanlar internetin de gelişmesiyle bilgiye çok hızlı bir şekilde erişebilmektedir.

Bu gün insanların gözlerini ayıramadığı ekranlarda okul ortamında ve aile ortamında verilmeyen çok sayıda olumsuz içeriği bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde zihinlerine almaktadırlar. Bu olumsuz içerikler sayesinde toplumda çözümler, bireylerde davranış bozuklukları meydana getirmektedir. Toplumların binlerce yıllardan beri oluşturduğu değerler zarar görmektedir. Değerler toplumu bir arada tutması bakımından oldukça önemlidir. Toplumsal değerlerde yozlaşmanın önüne geçebilmek, insanların ruhen kendilerini iyi hissetmelerini sağlamak, İnsanları ekran bağımlılığının olumsuzluklarından korumak için medya okuryazarlığı dersi sosyal bilgiler dersi kapsamında bu kazanımlar eğitim programına dâhil edilerek öğrencilerin medyayı, sanal dünyayı bilinçli bir şekilde algılaması ve kullanması amaçlanmıştır.

Küreselleşme ile birlikte iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler sonucunda e-içerikler oluşturulmuştur. Bu e-içeriklere uzaktan erişim ile bireyin ulaşması sağlanmıştır. Eğitim programlarında yaşanan bu değişimlerle öğrenmenin gerçekleştiği zaman ve mekân kavramlarına farklı boyut kazandırılmıştır. İletişim teknolojilerindeki gelişmeler neticesinde bireye istediği zaman, istediği yerde öğrenme imkânı sağlanmıştır. Bilgiye erişim daha hızlı ve pratik hâle gelmiştir (Özdemir, 2011, s.98-99).

Küreselleşme ile birlikte yaşanan gelişmelerde milli öğeler zarar görmektedir. Milli değerlerin zarar görmesini engellemek için değerler eğitimine gereken önem verilmelidir. Bireyin milli kültürel kimliğini unutmadan başka kültürlerle birlikte yaşamayı öğrenmesi küreselleşen dünyada gereklidir. Çünkü küreselleşme ile birlikte toplumlar arasında insan hareketliliği artmıştır. Yaşanan bu hareketlilikten insanların ırkçılığa maruz kalmaması ve kendilerini yaşadıkları ülkede yabancı hissetmemesi için günümüz dünya koşullarına bireylerin uyum sağlaması için küresel vatandaşlık eğitimi önem kazanmış ve ders programlarına eklenmiştir. Küresel vatandaşlık eğitimi bireyin diğer kültürlere saygı duyarak kendi kültürünü yaşamasıdır. Küreselleşen dünyada insanların daha çok bir arada yer alma imkânı bulduğu bu çağda bireylerin yaşadığı çağa uyum sağlaması açısından küresel vatandaşlık eğitimi önem arz etmektedir (Tutkun, 2010, s.1006).

Eğitim programları her zaman çağa göre yaşanan gelişmelerden etkilenmekte ve kendini güncellemek zorundadır. Kendini güncellemeyen bir eğitim programının işlerliğinin kalması da mümkün değildir. Yeni eğitim programları bireyi esas almakta ve bireyin her yönüyle bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor yönünden gelişiminin sağlanması için hedefler oluşturulmaktadır. Bu hedefler doğrultusunda eğitim programları

hazırlanırken dikkat edilmesi gereken nokta çağın gereklerini karşılayacak imkânlar dâhilinde ve milli kültürel öğeleri dikkate alan bir program oluşturmaktır.

2.4. Küreselleşme ve Sosyal Bilgiler

Dünya üzerinde her devlet değişen yaşam koşullarına vatandaşlarını hazırlamak için eğitim sistemlerinde değişiklikler yaparlar. Böylece değişen şartlara uyum sağlayan vatandaşlar devletlerinin ve milletlerinin geleceklerini güvencene altına almış olacaktır. Aksi durumda gelişen ve değişen hayat şartlarına uyum sağlayamayan devletler tarih sahnesinden silinip gitmişlerdir. Ülke vatandaşları değişen hayat şartlarına göre yetiştirilirken ulusal değerler gözetilmelidir. Ulusal değerler önemsenmez ise yılların birikimi milli kültür popüler kültür karşısında yok olur (Akpınar, Kaymakçı, 2020, s. 606).

Dünya üzerinde küreselleşme ile birlikte değişim iletişim teknolojileri sayesinde çok hızlı bir şekilde gerçekleşmektedir. Küreselleşme ile beraber yeni ihtiyaçlar ve sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu duruma çözüm bulabilmek için eğitim sistemlerinde değişikliğe gidilerek vatandaşların yeni dünya düzenine adapte olarak yetiştirilmesi hedeflenmiştir. Bu hedefe ulaşabilmek içinse ilköğretim derslerinden sosyal bilgilere büyük sorumluluk düşmektedir. Çünkü sosyal bilgiler dersinin amacı bireyin içerisinde bulunduğu topluma yabancılaşmasını engellemek, toplumla ve kendisiyle barışık olmasını sağlamak, karşılaştığı problemlere çözüm getirmek ve bireyin sosyalleşmesini sağlayarak onu hayata hazırlamaktır. (Erden, 2003, s. 4-5).

Sosyal bilgiler kapsamındaki dersler Osmanlı döneminde Tedrisat-ı ibtidaiyye kapsamında tarih, coğrafya ve malumat-ı medeniye ve ahlakiye dersleri verilmiştir. Bu dersler Tanzimat ve Meşrutiyet döneminde verilmiştir. Bu dönemde yaşanan toprak kayıpları neticesinde bireylere yurttaşlık bilinci kazandırılarak devlete bağlılıkları sağlanmaya çalışılmıştır. Günümüzde ise küresel vatandaşlık kavramı öne çıkmaktadır. Küresel vatandaşlıkta bireyin evrensel değerlere sahip olması hedeflenir.

Cumhuriyetin 1923'te ilanından sonra 1924 yılında yeni eğitim programı hazırlanmış ve sosyal bilgiler dersi kapsamında coğrafya, tarih ve malumatı medeniye dersleri okutulmuştur. Bu dönemde geçmişten devam eden ekonomik sorunlardan dolayı derslerde iktisadi konulara fazla yer verilerek bireylerin ekonomik açıdan bilinç

kazanması sağlanmaya çalışılmıştır. Günümüzde ekonomik krizler küresel ölçekte problemlere neden olmaktadır.

1968 yılında sosyal bilgiler dersi kapsamındaki dersler bileştirilerek sosyal bilgiler adında yeni program hazırlanmıştır. Bu programda bireyin milli değerlerini öğrenip benimsemesi, çevresini ve dünyayı öğrenmesini ve iyi bir vatandaş olarak yetiştirilmesi hedeflenmiştir. Günümüzde ise etkin vatandaşlık kavramı ön plana çıkmaktadır.

1998 tarihli hazırlanan sosyal bilgiler programında sorumlu ve duyarlı vatandaş yetiştirilmesine yönelik içerikler hazırlanmıştır. Tutumluluk üzerinde de fazlaca duran bu yeni program israfın engellenmesi üzerine bireylerde bilinç oluşturmaya hedeflemiştir. İsrâf bugünün dünyasında hâla küresel bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (Keskin, 2002, s.17-82).

Küreselleşmenin etkisiyle değişen çağa ayak uydurabilen bireylerin yetişmesi için yapılandırmacılık anlayışıyla 2004 yılında taslak program hazırlanıp 2005 yılında uygulanmaya koyuldu. Eski sosyal bilgiler programlarında ezberci, değişime fazla açık olmayan kalıp bilgilerin aktarımı, tek disiplinli, otoriter ve öğretmen merkezli bir eğitim anlayışı hâkim iken yapılandırmacı anlayışla oluşturulan yeni sosyal bilgiler öğretim programında bilginin aktarımından ziyade bireyin bilgiyi nasıl yapılandığı ve bilgidен bilgi üretmesi amaçlanmıştır. Bireyin evrensel değerlere sahip olarak sadece yaşadığı yeri değil dünyadaki diğer yerlerin de farkında olarak dünyada yaşanan küresel sorunları algılayıp ve çözüm üretmesi hedeflenmiştir (Semenderoğlu, Gülersoy, 2005, s.143).

Küreselleşmenin etkisiyle hazırlanan sosyal bilgiler öğretim programı disiplinler arası yaklaşımla hazırlanıp sarmal içerikle üniteler düzenlenmiştir. Küresel olaylar sosyal bilgiler dersinde 4-7 sınıflarda küresel bağlantılar öğrenme alanında ağırlıklı olarak işlenmektedir. Sosyal bilgiler öğretim programı küreselleşmenin etkisiyle özgür düşünebilen, problemleri algılayan çözüm üretebilen, dünyanın çeşitli yerlerinde yaşayabilecek donanımlara sahip olan, bilgidен bilgi üretebilen, iletişim teknolojilerini etkin kullanabilen ve ulusal değerlerini koruyan küresel vatandaş yetiştirmeyi hedeflemektedir (Dere, Uçar, 2020, s.217-233).

2.5. Öğretmen Rolü Üzerinde Küresel Gelişmelerin Etkisi

Dünya üzerinde yaşanan değişim ve gelişmelere bağlı olarak toplumlar bu değişim ve gelişmelere göre kendi bireylerini hazırlamak için eğitim anlayışlarında değişiklikler

yapmaktadırlar. Eğitim sistemi içerisinde eğitim programının uygulayıcısı, gözlemcisi ve değerlendiricisi olarak öğretmen sistemin en önemli unsurudur. Bu nedenle yaşanan değişim ve gelişmelere bağlı olarak öğretmenin rolü de değişmektedir. Küreselleşme, diğer alanlarda olduğu gibi eğitim alanında da hızlı dönüşümleri tetiklemiş ve eğitimin bir parçası olan öğretmen hızlı bir değişim süreci içerisine girmiştir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında öğretmen; ülkesinin kalkınması, vatandaşlarının modern olması için kendini vatanına ve milletine adanmış bilgi birikimlerini aktaran bir rol modeline sahipti. Sanayi inkılabıyla fabrikalaşma, ağır sanayi önem kazanmış ve küreselleşme bu dönemde varlığını hissettirerek sanayi toplumu oluşmuş daha sonra yaşanan iletişim ve bilişim alanında yaşanan teknolojik gelişmelere bağlı olarak bilgi toplumuna geçiş yaşanmıştır. Sanayi toplumunda öğretmen uzman kişi, bilgiyi aktarıcı olarak bir role sahipken bilgi toplumunda öğretmen rehber olan, yönlendiren bir role sahiptir. Sanayi toplumunda öğretmen merkezli bir eğitim anlayışı hâkim iken bilgi toplumunda öğrenci merkezli eğitim anlayışı hâkim olmuştur (Gültekin, 2020, s. 659-665).

Sanayi inkılabından bu yana ekonomik temelli ortaya çıkan küreselleşme eğitim alanını etkilemiş etkilemeye de devam etmektedir. Küreselleşme kapitalist ekonomik sistemi ortaya çıkarmış bu doğrultuda oluşturulan kapital politikaların uygulanması ve bu kapital politikaların hayata geçmesi için kapital sistemin hedeflediği bireylerin yetiştirilmesi için öğretmen yetiştiren kurumlar küreselleşmeden önemli ölçüde etkilenmiş ve öğretmen rollerinde değişimler olmuştur.

Küreselleşme ekonomik temelli ortaya çıktığından eğitim ekonomik yapının bir parçası olmuştur. Kapital sistemin hedefleri doğrultusunda dünya üzerindeki ülkeler çeşitli yardım ve kampanyalarla ülkelerin eğitim sistemlerinin küreselleşmenin ihtiyaçlarına göre şekillenmesi sağlanmaktadır. Dünya Bankasının ülkelere başlattığı eğitim destekleri ile ülkelere eğitim hedefleri önerilmekte aslında ülkelere önerilen bu hedefler küresel sermayenin hedefleri için önerilmektedir.

Küreselleşme ile teknoloji öğretmenin yerine veya tamamlayıcısı olarak görülmüştür. Küreselleşme ile ortaya çıkan kapital ekonomi kendisinden başka alternatif olmadığını dile getirmekte ve bu düşüncesinin sarsılmasını engellemek için öğretmenden beklediği küresel hayatın ihtiyaçlarını karşılayacak bireylerin yetiştirilmesini sağlamak politika, yönetim ve siyaset üzerine sorgulamayı, düşünmeyi engellemektir (Ünal, 2005).

Günümüz okul sınıflarında otoriter, kalıp bilgileri aktaran öğretmen rolü yerine esnek, rehber, öğrencilerin öğrenmeyi öğrenmesine yardımcı olan, esprili, entelektüel, teknolojik araç-gereçleri kullanmayı bilen, öğrencilere gerçek hayat deneyimleri sunan öğretmen rolü benimsenmektedir.

Küreselleşme ile beraber gelen kapital ekonomi hâkimiyetini sürdürdükçe kapital ekonominin ihtiyaç duyduğu yetişmiş bireyler piyasada daha rahat iş imkânı bulacaktır. Eğitim sistemleri de bireylerin işsiz kalmamaları, ekonomik hayata atılmaları için küresel sermayenin ihtiyaç duyduğu meslek eğitime daha çok önem verecektir. Böylece eğitim sisteminin tüm öğeleri küresel ekonomin hegemonyasında kalacaktır. Bu durum da bireylerin özgür, sorgulayıcı ve kendi kişisel gelişimleri için almaları gereken eğitimi engelleyecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının küresel sorunlara ilişkin bilişsel yapılarının kelime ilişkilendirme testi ile ortaya çıkarılmasının amaçlandığı bu araştırma, betimsel tarama modelinde yürütülmüştür. Tarama araştırması bir grubun belirli özelliklerini belirlemek için verilerin toplanmasını amaçlayan çalışmalara tarama (survey) araştırması denir. Tarama araştırmalarının önemli avantajlarından biri oldukça çok bireyden oluşan örneklemden elde edilen birçok bilgiyi bizlere sunmasıdır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2019, s.15).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2020-2021 eğitim-öğretim yılında Elazığ Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören sosyal bilgiler birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğretmen adayları oluşturmaktadır. Bu araştırmanın yapılabilmesi için ilgili birim ve kurumlardan gerekli olan yasal izinler alınmıştır. Çalışma grubu amaçsal örnekleme stratejisine göre belirlenmiştir. Amaçsal (amaçlı) örnekleme, olası olmayan seçkisiz olmayan bir örnekleme yaklaşımıdır. Amaçsal örnekleme, çalışmanın amacına bağlı olarak bilgi açısından zengin durumların seçilerek derinlemesine araştırma yapılmasına olanak tanır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2019, s. 92-94).

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri kelime ilişkilendirme testi ile sağlanacaktır. Öğrenci merkezli bir ölçme aracı olan kelime ilişkilendirme testi, sadece sonuç odaklı olmayıp süreci de önemseyen bir ölçme-değerlendirme aracıdır. Bilişsel yapıyı ve bilişsel yapıdaki kavramlar arası bağları ve bu bağlar arasındaki ilişkilerin yeterli ve anlamlı olup olmadığının tespitinde, kavram yanılgılarını ve kavramsal değişimleri belirlemede kullanılan bir araçtır (Bahar ve Özatlı, 2003, s.75).

Araştırma için oluşturulan kelime ilişkilendirme testi 7. sınıf sosyal bilgiler dersi küresel bağlantılar öğrenme alanında kazandırılması hedeflenen kavramlardan; küresel ısınma, bulaşıcı hastalıklar, çevre kirliliği, doğal afet, iklim değişikliği, kuraklık, göç, terör, susuzluk, işsizlik, ayrımcılık, mülteci ve açlık olmak üzere on üç anahtar kavramdan oluşturulmuştur. Küresel sorunlarla ilgili oluşturulan kelime ilişkilendirme testi sosyal bilgiler öğretmen adaylarına uygulanmadan önce gerekli açıklamalar yapıp örnek uygulama gösterilmiştir. Her kavram için 30 saniye süre şartıyla kavram sınırlaması olmadan zihinlerine gelen kelimeleri yazmaları istenmiştir. Daha sonra toplanan bu verilerin analizleri yapılmıştır. Veri toplama aracı olan kelime ilişkilendirme testi katılımcılara 2020 yılında ortaya çıkan covid-19 salgını nedeniyle eğitim-öğretimin uzaktan devam etmesi sonucu yüz yüze değil Google Formlar üzerinden çevrimiçi uygulanmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırma sürecinde elde edilen verilerin analizinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Betimsel analiz önceden belirlenmiş bir çerçeveye bağlı olarak nitel verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması ve bulguların yorumlanmasını içeren analiz yaklaşımıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s.366).

Kelime ilişkilendirme testine verilen cevaplar ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Hangi kavrama ne kadar sıklıkla cevap verildiği frekans tablosu ile gösterilmiştir. Oluşturulan bu frekans tablosu ile kavram ağları oluşturulmuştur. Kavramlar arasındaki bilişsel yapının net bir şekilde ortaya çıkarılması için Bahar, Johnstone ve Sutcliffe (1999) tarafından ortaya konulan kesme noktası (KN) tekniği kullanılmıştır. Bu tekniğe göre; kelime ilişkilendirme testinde yer alan herhangi bir anahtar kavram için en fazla cevap verilen kelimenin belli sayıda altı kesme noktası olarak kullanılır. Bu cevap frekansın üstünde bulunan cevaplar kavram ağının ilk kısmındaki bölüme yazılır. Daha sonra kesme noktası belirli aralıklar ile aşağıya çekilir ve tüm anahtar kelimeler kavram ağında çıkıncaya kadar işlem devam eder. Bu teknik kullanılarak şu kesme noktalarına göre kavram ağları oluşturulmuştur: 180-üstü, 179-160, 159-140, 139-120, 119-100, 99-80, 79-60, 59-40, 39-20, 19-10.

Çalışmada genel olarak güvenilirlik ve geçerliği sağlamak için bazı stratejiler uygulanarak araştırma konusu hakkında genel bilgiye sahip ve bilimsel araştırma

yöntemleri konusunda uzmanlaşmış kişilerden, yapılan araştırmayı çeşitli boyutlarıyla incelemesinin istenerek inandırıcılık konusunda önlem alınmıştır. Çalışmanın her aşamasında alanında uzman kişilerden çalışmaya dair dönütler alınmış ve tutarlılık incelemesi yapılmıştır. Amaç araştırmaya dışarıdan bir gözle bakılarak araştırmacının tüm araştırma etkinliklerinde tutarlı davranıp davranmadığını ortaya koymaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 277-285).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR

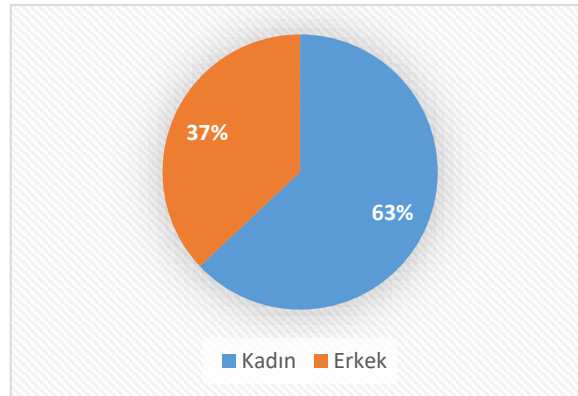
Tezin bu bölümünde araştırma sonucunda kelime ilişkilendirme testinden elde edilen veriler analiz edilmiştir. Test Fırat Üniversitesi sosyal bilgiler öğretmen adaylarına uygulanmış olup 263 kişiden yanıt alınmış ancak 235 kişinin yanıtı değerlendirmeye uygun görülmüştür. Araştırmaya katılan sosyal bilgiler birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğretmen adayları amaçsal örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Araştırmaya katılanlara; küresel ısınma, bulaşıcı hastalıklar, çevre kirliliği, doğal afet, iklim değişikliği, kuraklık, göç, terör, susuzluk, işsizlik, ayrımcılık, mülteci ve açlık olmak üzere on üç anahtar kavramdan oluşan kelime ilişkilendirme testi uygulanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen veriler ve cevap kavramlardan çeşitli tablo ve kavram ağları oluşturulmuştur. Kavram ağları kesme noktalarına göre anahtar kavramların ve cevap kelimelerinin ortaya çıkan ilişkilerini göstermektedir.

4.1. Kelime İlişkilendirme Testine Yanıt Veren Katılımcılar

Fırat Üniversitesi 1.2.3.4. sınıflardan oluşan öğretmen adaylarına uygulanan kelime ilişkilendirme testi cinsiyete göre değerlendirildiğinde araştırmaya katılan katılımcıların 148 kadın 87 erkeklerden oluşmaktadır.

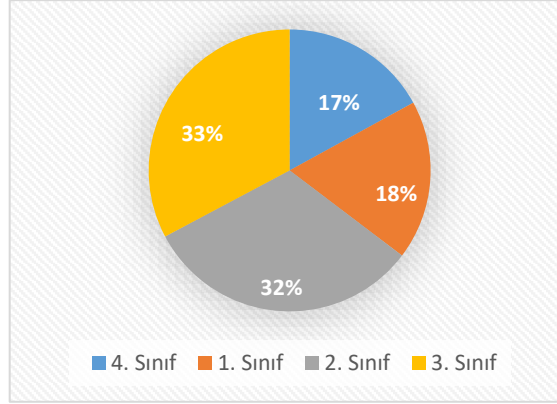
Şekil 1

Katılımcıların cinsiyet durumu

Şekil 2

Katılımcıların sınıf düzeyi

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının sınıf düzeyi değişkenine göre ise katılımcılardan 1.sınıftan 43, 2.sınıftan 75, 3.sınıftan 77 ve 4.sınıftan 40 kişiden oluşmaktadır.

4.2. Anahtar Kavramlara Verilen Toplam Cevap Kavramların Sayısına İlişkin Bulgular ve Yorum

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına uygulanan kelime ilişkilendirme testinde küresel sorunlara ilişkin olarak verilen anahtar kavramlara ilişkin katılımcıların verdikleri tekrarsız kelime sayısı aşağıda tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1

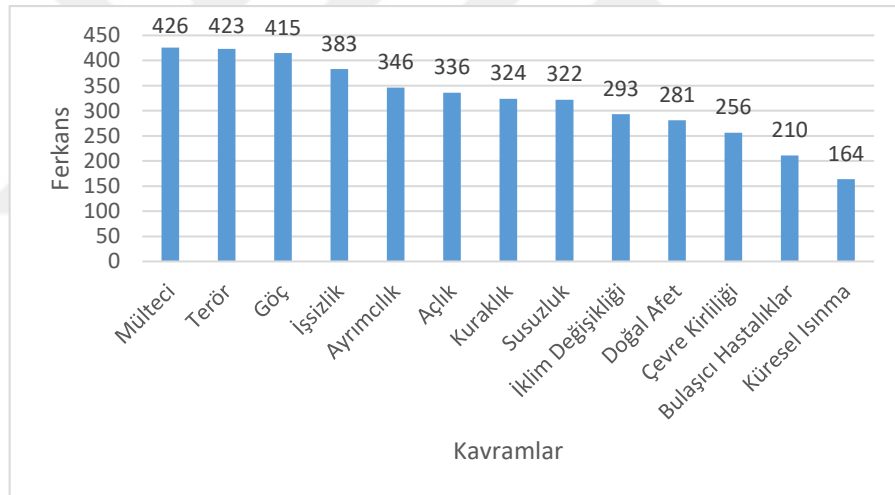
Anahtar Kavramlara Verilen Cevap Kelime Sayıları Tekrarsız Hâliyle

Anahtar Kavram	Kelime Sayısı (Frekans)
Mülteci	426
Terör	423
Göç	415
İşsizlik	383
Ayrımcılık	346
Açlık	336
Kuraklık	324
Susuzluk	322
İklim Değişikliği	293
Doğal Afet	281
Çevre Kirliliği	256
Bulaşıcı Hastalıklar	210
Küresel Isınma	164
Toplam	4179

Tablo 1 incelendiğinde en çok cevap verilen anahtar kavram mülteci kavramıdır. Mülteci kavramından sonra sırasıyla terör, göç ve işsizlik kavramları olduğu görülür. Bu kavramlara fazla cevap verilmesi Ortadoğu ülkelerinde Arap Baharıyla başlayan siyasi karışıklıklar sonucunda özellikle en uzun sınıra (877 km) sahip olduğumuz Suriye’de çıkan siyasi karışıklıklar sonucunda yaşanan mülteci göçleridir. Ülkemize iltica etmek zorunda kalan Suriyelilerin ülkemize gelmesiyle başlayan sosyolojik ve ekonomik problemlerin güncelliğini hâlâ korumasının neden olduğu söylenebilir. Mülteci göçleri, terör ve bunların sonucunda oluşan işsizlik sorunları öğretmen adaylarının ülkemizde yaşanan bu tür güncel sorunları takip ettiklerinin de göstergesidir.

Şekil 3

Anahtar Kavramlara Verilen Cevap Kelime Sayıları Tekrarsız Hâliyle

Şekil 3’e bakıldığında en az cevap alan anahtar kavram küresel ısınma ve bulaşıcı hastalıklar olduğu görülmektedir. Bu anahtar kavramların az kelime ile ilişkilendirilmesi katılımcıların eş anlamlı kelimeler ve ya benzer kelimelerle cevap verdikleri ve bulaşıcı hastalıklar ve küresel ısınma kavramları sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bilişsel yapılarında diğer küresel sorunlara ilişkin verilen kavramlara göre daha az yer edindiği söylenebilir. Bunun dışında öğretmen adaylarının her iki anahtar kavram içinde ders müfredatlarında fazla yer almaması da bu durumda etkili olmuştur diyebiliriz.

4.3. Anahtar Kavram Olarak Verilen Küresel Sorunlara İlişkin En Fazla Tekrarlanan Cevap Kavramların Kendi İçindeki Dağılımına Dair Bulgular ve Yorum

Aşağıda verilen tabloda küresel sorunlara ilişkin anahtar kavramların en çok hangi kelime ile cevaplandırıldığı frekans (sayı) değeri ile gösterilmiştir.

Tablo 2

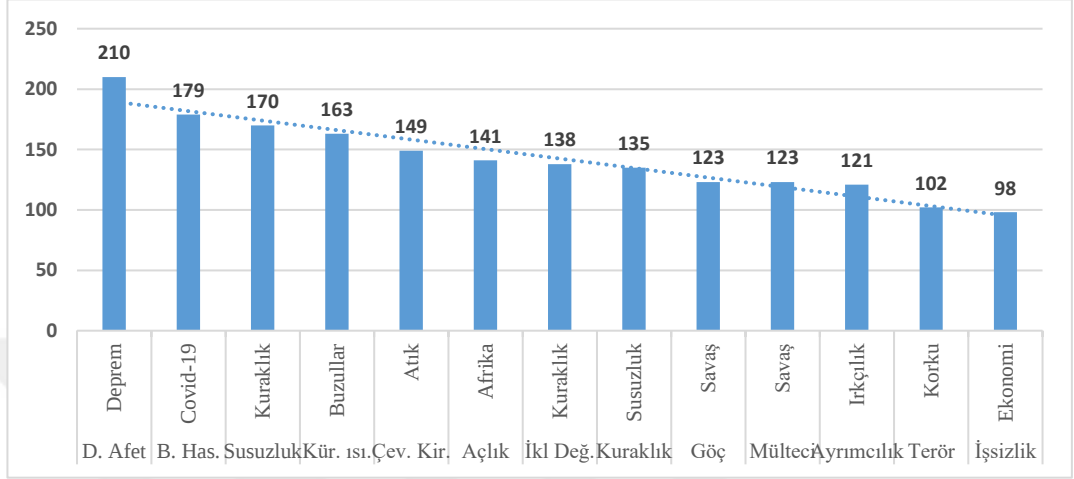
Anahtar Kavram Olarak Verilen Küresel Sorunlara İlişkin En Fazla Tekrarlanan Cevap Kelimelerin Kendi İçindeki Dağılımı

Anahtar Kavram	Cevap Kavram	Frekans
Küresel Isınma	Buzullar	163
Bulaşıcı Hastalıklar	Covid-19	179
Çevre Kirliliği	Atık	149
Doğal Afet	Deprem	210
İklim Değişikliği	Kuraklık	138
Kuraklık	Susuzluk	135
Göç	Savaş	123
Terör	Korku	102
Susuzluk	Kuraklık	170
İşsizlik	Ekonomi	98
Ayrımcılık	Irkçılık	121
Mülteci	Savaş	123
Açlık	Afrika	141

Tablo 2 incelendiğinde her bir anahtar kavrama en çok cevap verilen anahtar kelime ve bu kelimeyi ilişkilendirdikleri kavramların frekans değeri verilmiştir. Örneğin katılımcılar işsizlik anahtar kavramını doksan sekiz kez ekonomi kavramı ile ilişkilendirmişlerdir. Ekonomi kavramı en çok tekrar eden cevap kelime olmuştur. Her frekans değeri diğer anahtar kavramlar için aynı yorumu kapsamaktadır.

Şekil 4

Anahtar Kavram Olarak Verilen Küresel Sorunlara İlişkin En Fazla Tekrarlanan Cevap Kelimelerin Kendi İçindeki Dağılımı

Şekil 4 incelendiğinde katılımcıların anahtar kavramlar içerisinde en çok ilişkilendirdikleri kavram kelimeler incelendiğinde susuzluk ve iklim değişikliği anahtar kavramları en çok kuraklık anahtar kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Mülteci ve göç anahtar kavramları ise en fazla savaş kelimesiyle ilişkilendirilmiştir.

4.4. Anahtar Kavramlara Verilen Cevaplara Göre Oluşturulmuş Kavram Ağlarına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde anahtar kavramlara verilen cevap kelimelerle arasındaki ilişkiyi gösteren kavram ağlarına yer verilmiştir.

Tablo 3*Kesme Noktalarına Ait Kavram Ağı Renkleri*

Kesme Noktası	Kavram Ağı Rengi
180-Üstü	Kırmızı
179-160	Sarı
159-140	Mavi
139-120	Yeşil
119-100	Turuncu
99-80	Mor
79-60	Kahverengi
59-40	Turkuaz
39-20	Gri
19-10	Pembe

Kelime ilişkilendirme testinden elde edilen verilerden kavram ağı oluşturulmuştur. Kavram ağlarında gösterilen kelimelerden renkli zemin üzerine yazılı olan kavramlar anahtar kavramları belirtmektedir. Renksiz zemin üzerine kutucuklar içerisinde verilen kelimeler ise ilişkilendirilen yanıt kelimeleri ifade etmektedir. Anahtar kavramlarla ilişkilendirilen yanıt kelimeler ve anahtar kavramlar tablo 3'te verilen frekans değerlerine göre karşılık gelen renkli oklardan kavram ağı oluşturulmuştur. Her bir ok rengi belli aralıklarda tekrar eden kelime sayısını ifade etmektedir.

4.4.1. Kesme Noktası 180 ve Üzeri Olan Cevap Kelimelerden Oluşturulan Kavram Ağına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Şekil 5'te anahtar kavramlara verilen cevap kelime sayılarının 180 ve üzeri kesme noktasına göre hazırlanmış kavram ağı verilmiştir.

Şekil 5

Kesme Noktası 180 ve Üzerine Göre Oluşturulmuş Kavram Ağı

Yukarıdaki şekil 5 incelendiğinde doğal afet anahtar kavramının en çok deprem ve sel kelimeleri ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Verilen cevap kelimelerden anahtar kavram hakkında katılımcıların anahtar kavrama ilişkin zihinlerine gelen ilk düşünce ve fikirlerini öğrenmekteyiz. Doğal afet anahtar kavramına verilen deprem cevap kelimesi tüm yanıt kavramlar içerisinde en çok cevap verilen kelime olmuştur. Bu durumun 2020 yılında Elazığ’da meydana gelen “24 Ocak 2020 depremi” ve Ülkemizin deprem kuşağında yer alması ile ilgili olduğunu belirtebiliriz. Şekil 5’deki görselde henüz diğer anahtar kavramların çıkmadığı dolayısıyla anahtar kavramlar arasında ve cevap kelimeler arasında ilişki kurulmadığından bilişsel yapı hakkında yorum yapılamamaktadır.

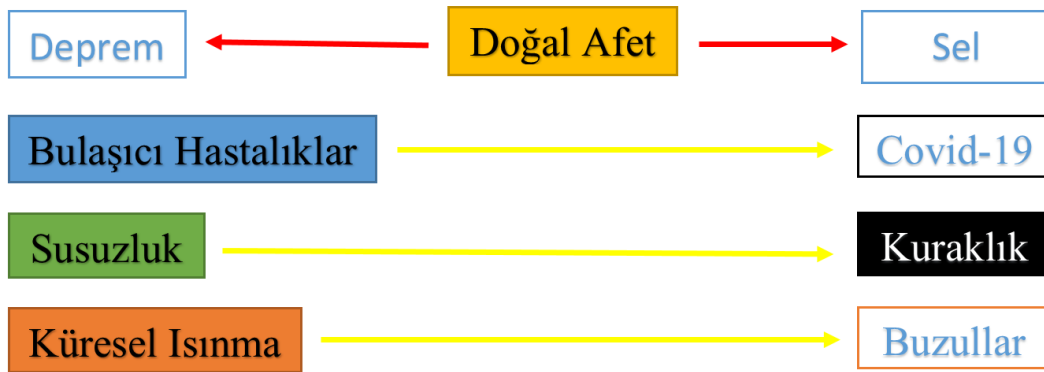
4.4.2. Kesme Noktası 179-160 Arası Olan Cevap Kelimelerden Oluşturulan Kavram

Ağına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Aşağıda Şekil 6’da anahtar kavramlara verilen cevap kelime sayılarının 179-160 arası kesme noktasına göre hazırlanmış kavram ağı verilmiştir.

Şekil 6

Kesme Noktası 179-160’a Göre Oluşturulmuş Kavram Ağı

Yukarıda şekil 6’daki kavram ağı incelendiğinde bulaşıcı hastalıklar, susuzluk ve küresel ısınma anahtar kavramları ortaya çıkmıştır. Anahtar kavramlardan susuzluk, kuraklık anahtar kavramı ile ilişkilendirilmiştir. Cevap kelimeler arasında ise henüz bir ilişki kurulmamıştır. Doğal afet anahtar kavramından sonra en fazla yanıt alan bulaşıcı hastalıklar anahtar kavramı covid-19 kelimesiyle ilişkilendirilmiştir. Oluşturulan şekil 6’daki kavram ağında yanıt kelimeler arasında ve anahtar kelimeler arasında bir

ilişkilendirme yapılmamıştır. Anahtar kavramlar ve yanıt kelimeler arasında henüz bir ilişkilendirme olmadığından bilişsel yapı hakkında yorum yapılamaz.

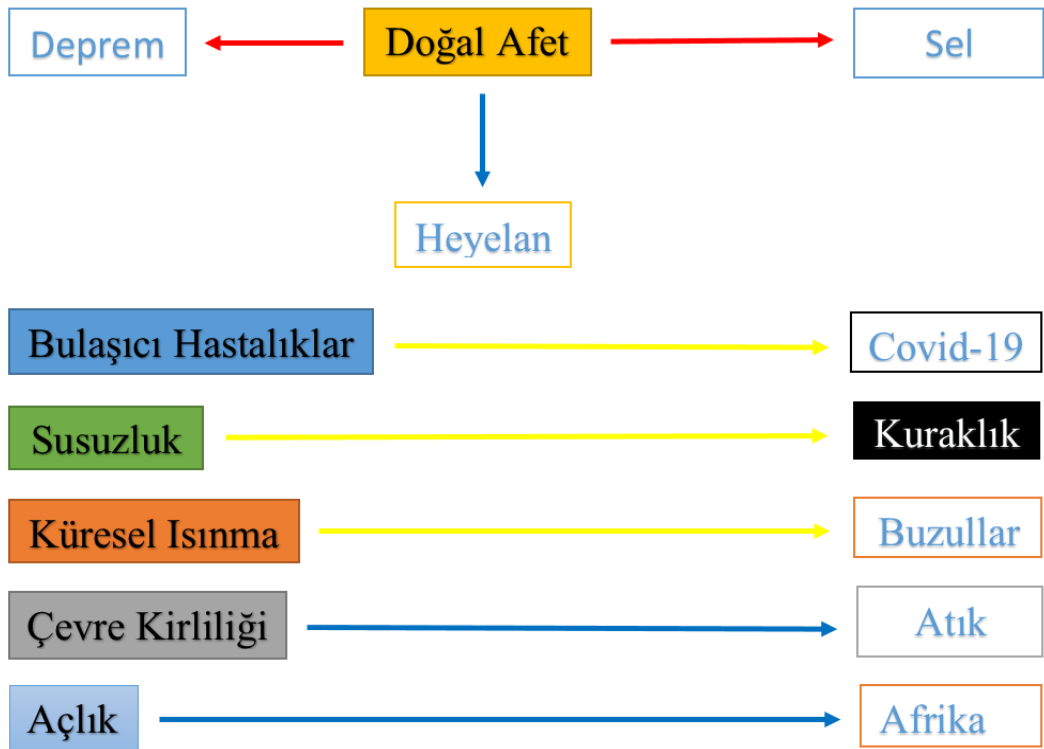
4.4.3. Kesme Noktası 159-140 Arası Olan Cevap Kelimelerden Oluşturulan Kavram

Ağına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Aşağıda Şekil 7’de anahtar kavramlara verilen cevap kelime sayılarının 159-140 arası kesme noktasına göre hazırlanmış kavram ağı verilmiştir.

Şekil 7

Kesme Noktası 159-140’a Göre Oluşturulmuş Kavram Ağı

Yukarıdaki kavram ağı incelendiğinde doğal afet anahtar kavramına verilen yanıt sayısının arttığı görülmüş ayrıca diğer anahtar kavramlardan olan çevre kirliliği ve açlık anahtar kavramları da ortaya çıkmıştır. Çevre kirliliği anahtar kavramı atık kelimesi ile açlık anahtar kavramı ise katılımcılar tarafından Afrika kelimesi ile ilişkilendirilmiştir. Oluşan şekil 7’deki kavram ağına bakıldığında henüz yanıt kelimeler arasında ve anahtar kavramlar arasında bir ilişki kurulmamıştır.

4.4.4. Kesme Noktası 139-120 Arası Olan Cevap Kelimelerden Oluşturulan Kavram

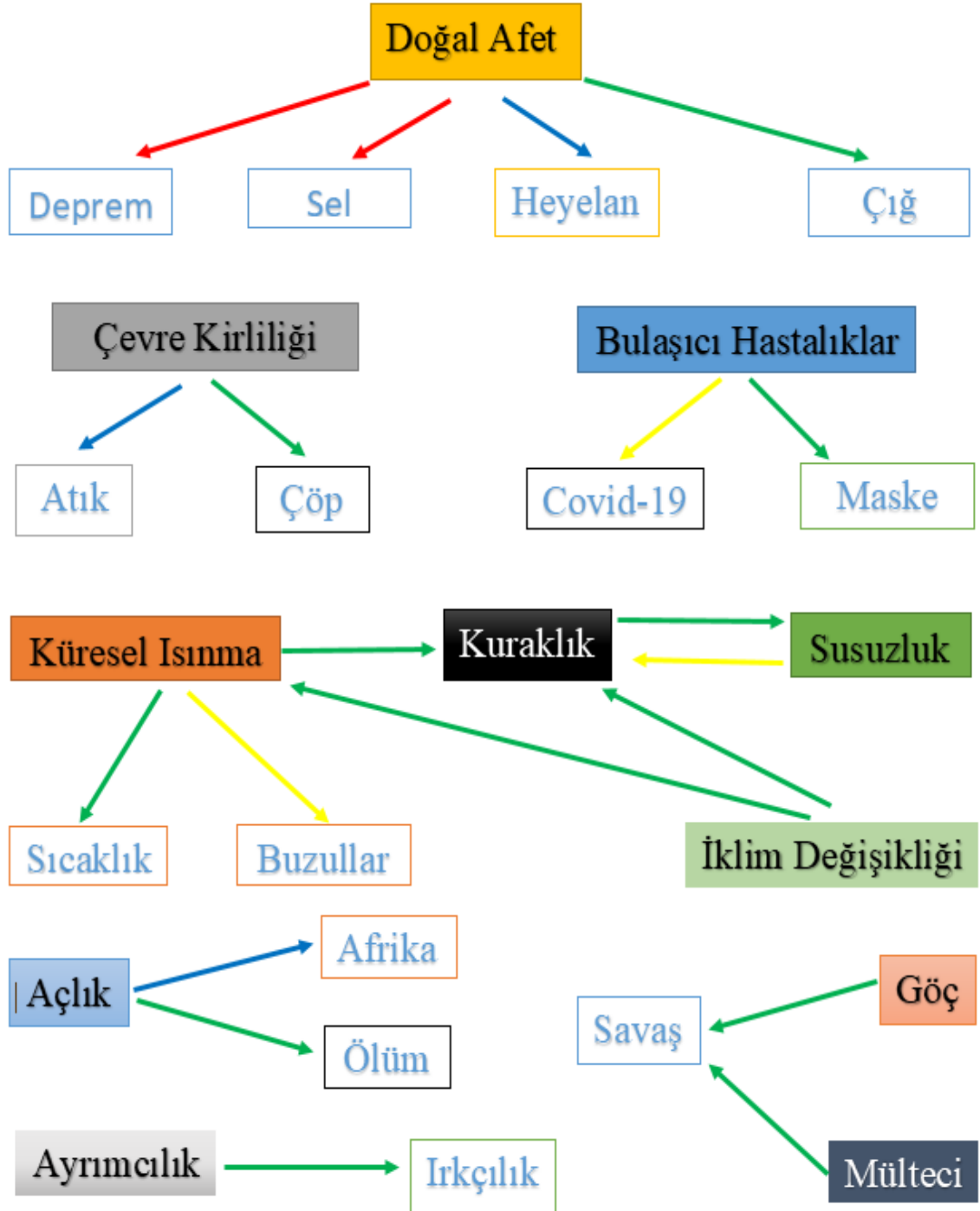
Ağına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Aşağıda şekil 8’de anahtar kavramlara verilen cevap kelime sayılarının 139-120 arası kesme noktasına göre hazırlanmış kavram ağı verilmiştir.

Şekil 8

Kesme Noktası 139-120'ye Göre Oluşturulmuş Kavram Ağı

Şekil 8’deki kavram ağı incelendiğinde ayrımcılık, mülteci, göç ve iklim değişikliği anahtar kavramları ortaya çıkmıştır. Kavram ağında en çok ilişkilendirme yapılan kuraklık kavramıdır. Kuraklık kavramı testin anahtar kavramı olup testin diğer bir anahtar kavramı olan susuzluk kavramı ile ilişkilendirilmiştir. İklim değişikliği anahtar kavramı, küresel ısınma ve kuraklık anahtar kavramı ile ilişkilendirilmiştir. Göç ve mülteci anahtar kavramları savaş kelimesiyle ilişkilendirilmiştir. İlişkilendirmeler bilişsel yapıyı göstermektedir.

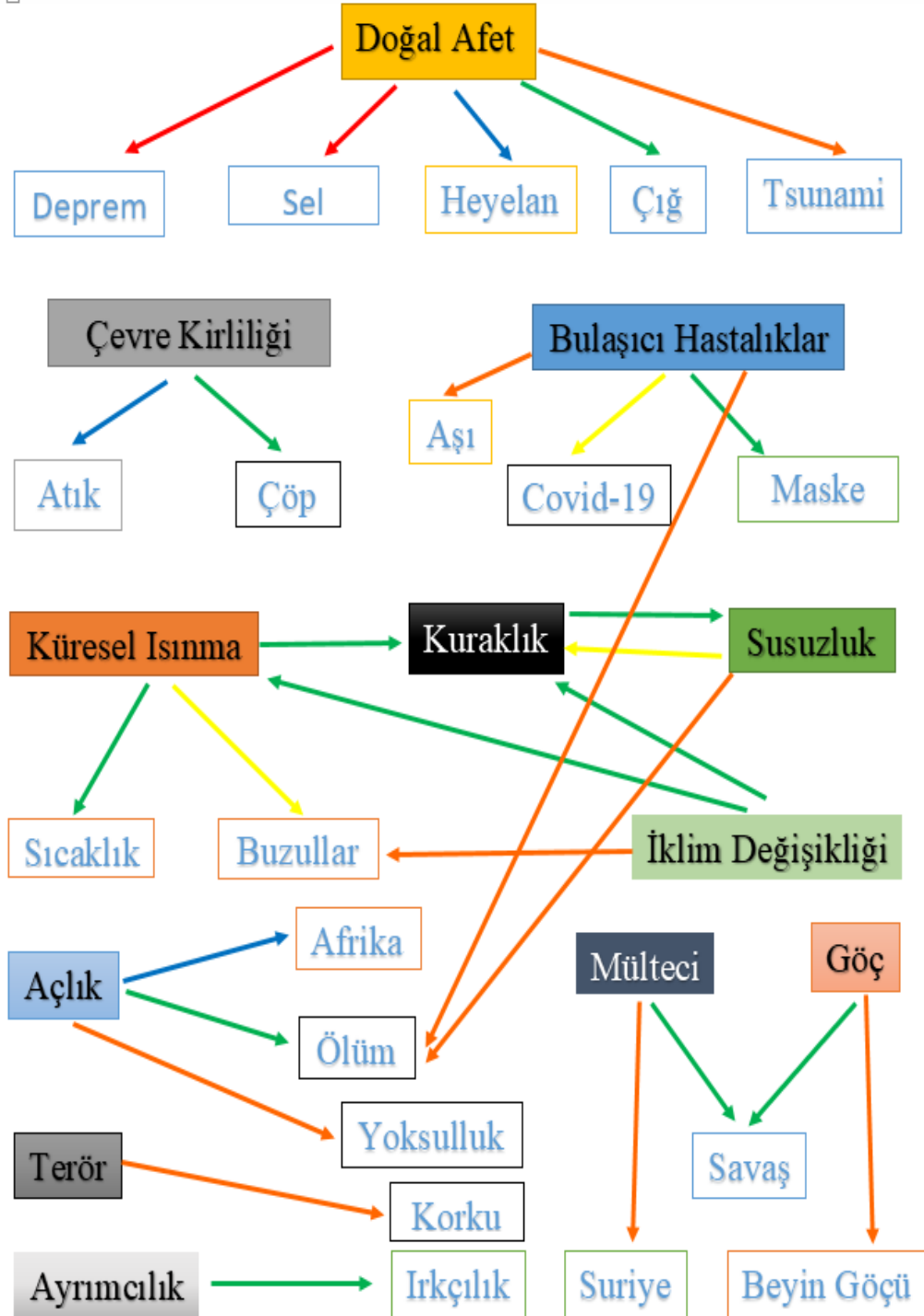
4.4.5. Kesme Noktası 119-100 Arası Olan Cevap Kelimelerden Oluşturulan Kavram

Ağına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Aşağıda Şekil 9’da anahtar kavramlara verilen cevap kelime sayılarının 119-100 arası kesme noktasına göre hazırlanmış kavram ağı verilmiştir.

Şekil 9

Kesme Noktası 119-100'e Göre Oluşturulmuş Kavram Ağı

Şekil 9’da verilen kavram ağı incelendiğinde daha önceden savaş kelimesi ile ilişkilendirilen göç ve mülteci anahtar kavramlarının bu kavram ağında göç anahtar kavramının beyin göçü ile mülteci anahtar kavramının Suriye ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Mülteci anahtar kavramı savaş kelimesinden sonra en çok Suriye ile ilişkilendirilmiştir.

Daha önce Şekil 8’de verilen kavram ağında açlık anahtar kavramı ile ilişkilendirilen ölüm kelimesi bu kavram ağında bulaşıcı hastalıklar ve susuzluk anahtar kavramları ile ilişkilendirilmiştir. Daha önceden küresel ısınma ile ilişkilendirilen buzullar kelimesi bu kavram ağında iklim değişikliği anahtar kavramıyla da ilişkilendirilmiştir.

Doğal afet anahtar kavramı önceden ilişkilendirilen deprem, sel, heyelan ve çığ kelimelerine ek olarak tsunami ile ilişkilendirilmiştir. Açlık anahtar kavramı ise önceden ilişkilendirilen Afrika ve ölüm kelimelerinin yanında yoksulluk kelimesi ile ilişkilendirilmiştir.

Şekil 9’da gösterilen kavram ağında terör anahtar kavramı ortaya çıkmıştır. Terör anahtar kavramı en fazla korku kelimesi ile ilişkilendirilmiştir.

Anahtar kavramlar ile ilişkilendirilen kelimelerin arttığı görülmektedir. Bu durum bilişsel yapının oluşmaya başladığını göstermektedir.

4.4.6. Kesme Noktası 99-80 Arası Olan Cevap Kelimelerden Oluşturulan Kavram

Ağına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Aşağıda Şekil 10’da anahtar kavramlara verilen cevap kelime sayılarının 99-80 arası kesme noktasına göre hazırlanmış kavram ağı verilmiştir.

Kesme Noktası 99-80'e Göre Oluşturulmuş Kavram Ağı

Kavram ağı incelendiğinde anahtar kavramlarla ilişkilendirilen kelime sayıları artmıştır. Doğal afet anahtar kavramı daha öne ilişkilendirilen kelimelere ek olarak orman yangını ile ilişkilendirilmiştir. Bulaşıcı hastalıklar anahtar kavramı mesafe, pandemi(salgın) ve virüs kelimeleri ile ilişkilendirilmiştir. Ayrımcılık anahtar kavramı eşitsizlik, cinsiyetçilik ve din kelimeleri ile ilişkilendirilmiştir. Küresel ısınma anahtar kavramı sera gazı ve atmosfer kelimeleri ile yanıtlanmış ayrıca iklim değişikliği anahtar kavramı ile ilişkilendirilmiştir. Açlık ve susuzluk anahtar kavramları hastalık kelimesi ile ilişkilendirilmiştir. Terör anahtar kavramı ölüm, savaş ve silah yanıtları ile ilişkilendirilmiştir. Daha önceden mülteci ve göç anahtar kavramlarıyla ilişkilendirilen savaş kelimesi, terör anahtar kavramıyla da ilişkilendirilmiştir. Aynı zamanda susuzluk, açlık ve bulaşıcı hastalıklar anahtar kavramlarıyla ilişkilendirilen ölüm kelimesi bu kavram ağına terör anahtar kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Göç anahtar kavramı mübadele ve zorunluluk kelimeleri ilişkilendirilmiştir. Mülteci anahtar kavramı göç anahtar kavramı ile ilişkilendirilmiştir.

Şekil 10'da oluşturulan kavram ağına daha önceden çıkan anahtar kavramlara ek olarak işsizlik anahtar kavramı ortaya çıkmıştır. İşsizlik anahtar kavramı ekonomi ve geçim sorunu kelimeleriyle ilişkilendirilmiştir. İşsizlik anahtar kavramının da ortaya çıkmasıyla tüm anahtar kavramlar çıkmış bulunmaktadır.

Kavram ağı incelendiğinde kelime ilişkilendirme testinin terör, açlık, susuzluk ve bulaşıcı hastalıklar anahtar kavramları ölüm kelimesi ile ilişkilendirilmiştir. Böylece 99-80 kesme noktasına göre oluşturulan kavram ağına anahtar kavramlarla en çok ilişkilendirilen kelime ölüm kelimesi olmuştur.

Daha önceden ortaya çıkan doğal afet ve çevre kirliliği anahtar kavramlarına verilen yanıt kelimeler diğer anahtar kavramlarla ve diğer anahtar kavramlara verilen yanıtlarla ilişkilendirilmemiştir.

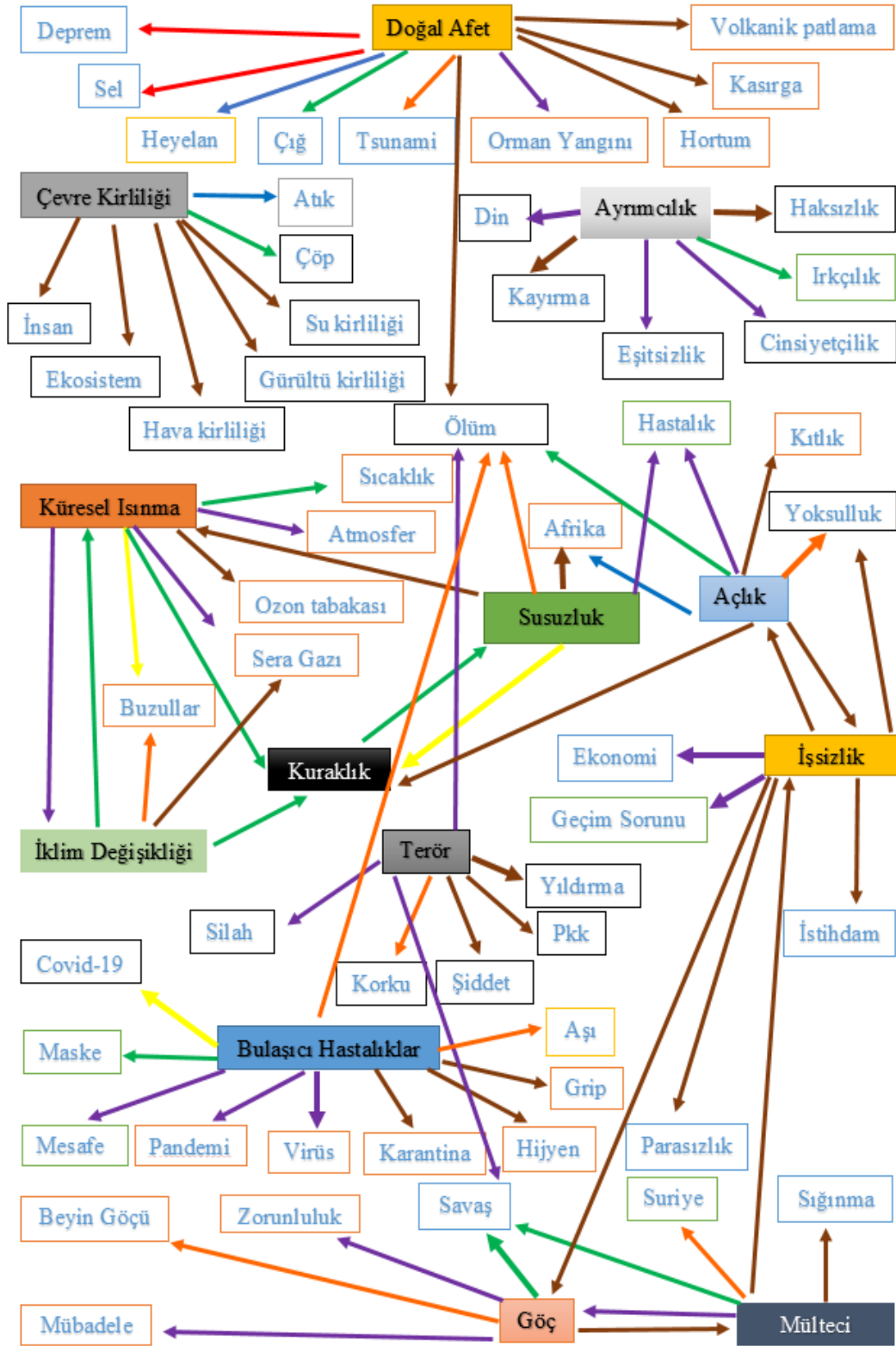
4.4.7. Kesme Noktası 79-60 Arası Olan Cevap Kelimelerden Oluşturulan Kavram

Ağına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Aşağıda Şekil 11'de anahtar kavramlara verilen cevap kelime sayılarının 79-60 arası kesme noktasına göre hazırlanmış kavram ağı verilmiştir.

Şekil 11

Kesme Noktası 79-60'a Göre Oluşturulmuş Kavram Ağı

Şekil 11’de verilen kavram ağı incelendiğinde doğal afet anahtar kavramı hortum, kasırga ve volkanik patlama gibi kelimelerle ilişkilendirilmiştir. Susuzluk, terör ve bulaşıcı hastalıklar anahtar kavramlarıyla ilişkilendirilen ölüm kelimesi doğal afet anahtar kavramıyla da ilişkilendirilmiştir.

Çevre kirliliği anahtar kavramı insan, hava kirliliği, su kirliliği, gürültü kirliliği ve ekosistem kelimeleri ile ilişkilendirilerek anahtar kavrama verilen yanıt sayısı artmıştır.

Susuzluk anahtar kavramı küresel ısınma anahtar kavramı ve Afrika kelimesi ile ilişkilendirilmiştir. Açlık ve işsizlik anahtar kavramları birbirleri ile ilişkilendirilmiştir. Ayrıca açlık anahtar kavramı kuraklık anahtar kavramı ve kıtlık kelimesi ile ilişkilendirilmiş, işsizlik anahtar kavramı ise istihdam, parasızlık, yoksulluk kelimeleri ile açlık ve göç anahtar kavramı ile ilişkilendirilmiştir.

Göç anahtar kavramı mülteci anahtar kavramı ile ilişkilendirilmiştir. Mülteci anahtar kavramı ise işsizlik anahtar kavramı ve sığınma kelimesi ile ilişkilendirilmiştir. Ayrımcılık anahtar kavramı haksızlık ve kayırma kelimeleri ile ilişkilendirilmiştir.

Salgın hastalıklar anahtar kavramına verilen yanıt kelime sayısında da artış olmuştur. Terör anahtar kavramı pkk, yıldırma ve şiddet kelimeleri ile ilişkilendirilmiştir. İklim değişikliği anahtar kavramı ise sera gazı kelimesi ile ilişkilendirilmiştir. Sera gazı kelimesi küresel ısınma ve iklim değişikliği anahtar kavramları için ortak yanıt olmuştur.

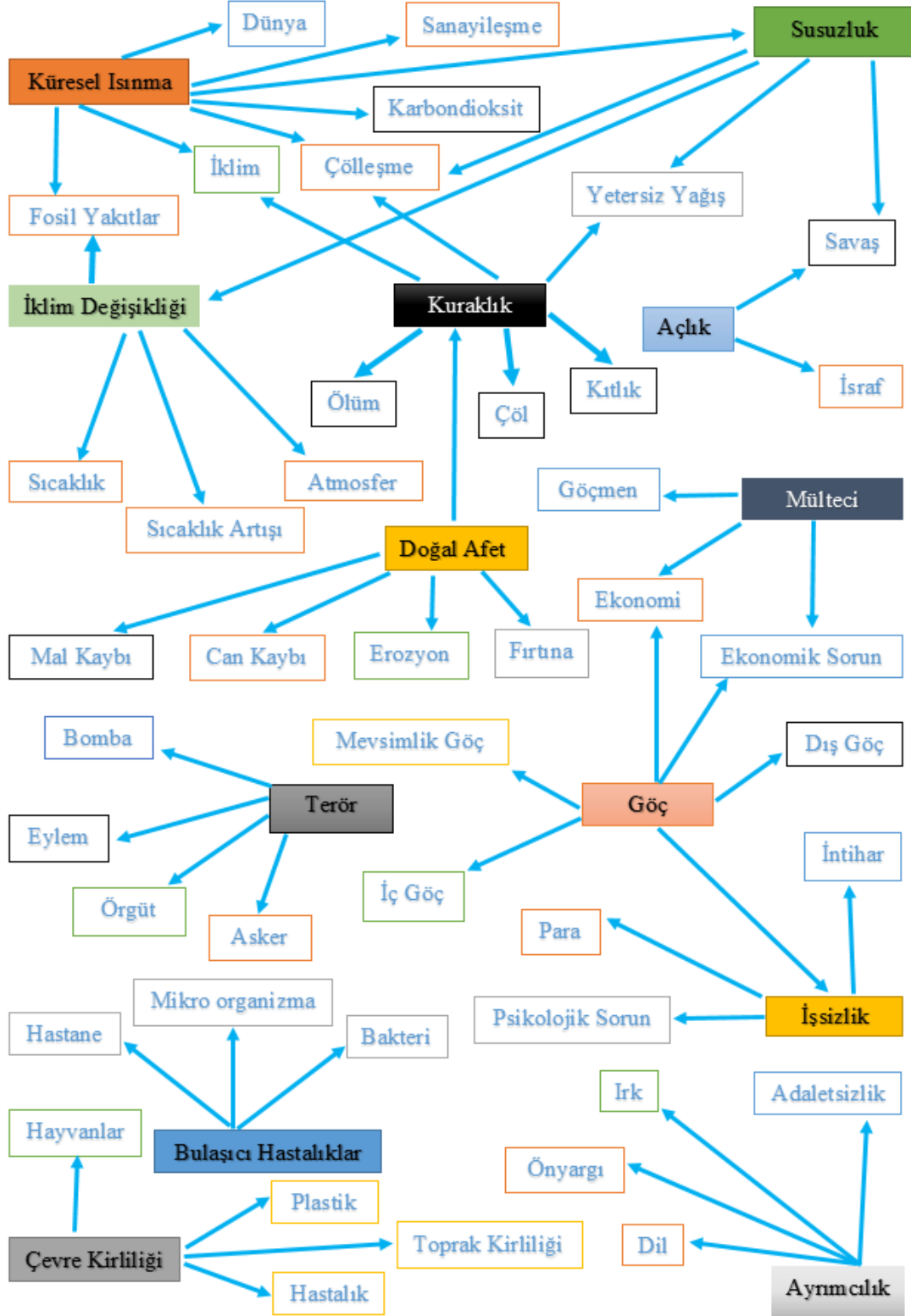
4.4.8. Kesme Noktası 59-40 Arası Olan Cevap Kelimelerden Oluşturulan Kavram

Ağına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Aşağıda Şekil 12’de anahtar kavramlara verilen cevap kelime sayılarının 59-40 arası kesme noktasına göre hazırlanmış kavram ağı verilmiştir. Şekil 12’deki kavram ağı oluşturulurken şekil 11’deki kavram ağı çizilip üzerine şekil 12’deki anahtar kavramlara verilen yanıtlar eklenmelidir. Ancak oluşacak şekil çok karışık gözükeceğinden şekil 12’deki kavram ağı kesme noktası 59-40 alanına özgü verilen yanıt kelimelere göre oluşturulmuştur.

Şekil 12

Kesme Noktası 59-40'a Göre Oluşturulmuş Kavram Ağı

Şekil 12 incelendiğinde anahtar kavramlara verilen yanıt kelime sayısı artmıştır. Kelime ilişkilendirme sayısı arttıkça anahtar kavramlar arasındaki ilişkilendirme ve yanıtlarla ilişkilendirilen anahtar kavram sayısında artış olmuştur.

Küresel ısınma anahtar kavramı; dünya, karbondioksit, çölleşme, fosil yakıt, iklim kelimeleri ve susuzluk anahtar kavramı ile ilişkilendirilmiştir. Küresel ısınma ile ilişkilendirilen çölleşme kelimesi aynı zamanda susuzluk ve kuraklık anahtar kavramı ile ilişkilendirilmiştir. Yine küresel ısınma ile ilişkilendirilen fosil yakıt kelimesi iklim değişikliği anahtar kavramı ile iklim kelimesi ise kuraklık anahtar kavramı ile ilişkilendirilmiştir.

Susuzluk anahtar kavramı; yetersiz yağış, savaş ve iklim değişikliği anahtar kavramı ile ilişkilendirilmiştir. Susuzluk anahtar kavramına verilen savaş kelimesi açlık ile yetersiz yağış kelimesi ise kuraklık anahtar kavramı ile ilişkilendirilmiştir.

Kuraklık anahtar kavramı; ölüm, çöl, kıtlık kelimeleriyle açlık anahtar kavramı ise israf kelimesi ile ilişkilendirilmiştir. İklim değişikliği anahtar kavramı; sıcaklık, sıcaklık artışı ve atmosfer kelimeleri ile ilişkilendirilmiştir.

Doğal afet anahtar kavramı; mal kaybı, can kaybı, erozyon, fırtına kelimeleri ile kuraklık anahtar kavramı ile ilişkilendirilmiştir. Mülteci anahtar kavramı; göçmen, ekonomi ve ekonomik sorun kelimeleri ilişkilendirilmiştir. Ekonomi ve ekonomik sorun kelimeleri aynı zamanda göç anahtar kavramı ile ilişkilendirilmiştir. Göç anahtar kavramı iç göç, dışgöç ve mevsimlik göç kelimeleri ve işsizlik anahtar kavramı ile ilişkilendirilmiştir. İşsizlik anahtar kavramı; para, psikolojik sorun ve intihar kelimeleri ile ilişkilendirilmiştir.

Terör anahtar kavramı; bomba, eylem, örgüt ve asker kelimeleri ilişkilendirilmiştir. Ayrımcılık anahtar kavramı; ırk, dil, önyargı ve adaletsizlik kelimeleri ile ilişkilendirilmiştir. Bulaşıcı hastalıklar anahtar kavramı, mikro organizma, hastane ve bakteri kelimeleri ile ilişkilendirilmiştir. Çevre kirliliği anahtar kavramı; plastik, hastalık ve toprak kirliliği kelimeleri ile ilişkilendirilmiştir.

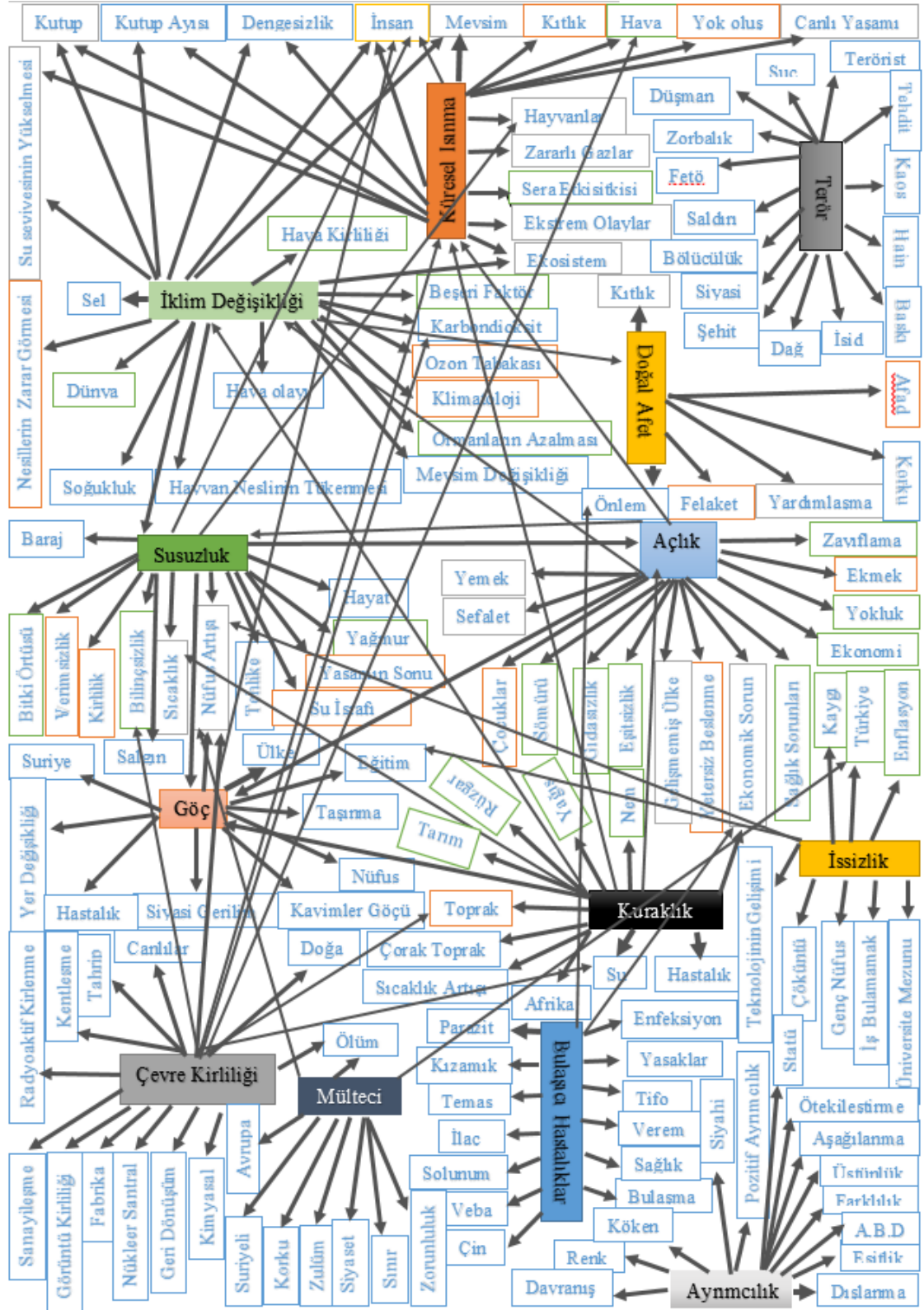
4.4.9. Kesme Noktası 39-20 Arası Olan Cevap Kelimelerden Oluşturulan Kavram Ağına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Aşağıda Şekil 13’te anahtar kavramlara verilen cevap kelime sayılarının 39-20 arası kesme noktasına göre hazırlanmış kavram ağı verilmiştir. Kavram ağı kesme noktası 39-20 alanına özgü verilen yanıt kelimelerden oluşturulmuştur.

Şekil 13

Kesme Noktası 39-20'ye Göre Oluşturulmuş Kavram Ağı

Şekil 13 incelendiğinde oluşturulan kavram ağında anahtar kavramlara verilen tekrarsız yanıt kelimelerde artış yaşanmıştır. Kesme noktası 39-20'ye özgü oluşturulan kavram ağında küresel ısınma anahtar kavramı; mevsim, ekosistem, hava, dengesizlik, zararlı gazlar, canlı yaşamı, sera etkisi, hayvanlar, kıtlık, insan, ekstrem olaylar, kutup ayısı, yok oluş, kutup ve su seviyesinin yükselmesi kelimeleri ile ilişkilendirilmiştir. Mevsim, dengesizlik, insan, kutup, kutup ayıları, su seviyesinin yükselmesi ve ekosistem kelimeleri aynı zamanda iklim değişikliği anahtar kavramı ile ilişkilendirilmiştir. Bu kelimelerin dışında iklim değişikliği anahtar kavramı; nesillerin zarar görmesi, dünya, hava kirliliği, ormanların azalması, soğukluk, mevsim, beşeri faktör, hava olayı, nesli tükenen hayvanlar, sel, karbondioksit, mevsim değişikliği, ozon tabakası ve klimatoloji kelimeleri ile doğal afet ve susuzluk anahtar kavramı ile ilişkilendirilmiştir.

Doğal afet anahtar kavramı; kıtlık, yardımlaşma, AFAD, felaket, korku ve önlem kelimeleri ile ilişkilendirilmiştir. Önlem kelimesi aynı zamanda bulaşıcı hastalıklar anahtar kavramıyla da ilişkilendirilmiştir. Bulaşıcı hastalıklar anahtar kavramı aynı zamanda bulaşma, ekonomik sorun, Çin, tifo, verem, parazit, kızamık, solunum, yasaklar, ilaç, temas, sağlık, enfeksiyon ve veba kelimeleri ile ilişkilendirilmiştir.

Küresel ısınma ile ilişkilendirilen hava ve iklim değişikliği anahtar kavramı ile ilişkilendirilen karbondioksit kelimeleri çevre kirliliği anahtar kavramıyla da ilişkilendirilmiştir. Bunun yanında çevre kirliliği anahtar kavramı; tahrip, nükleer santral, kentleşme, canlılar, kimyasal, nüfus artışı, su, radyoaktif kirlenme, görüntü kirliliği, toprak sanayileşme, doğa, ölüm, geri dönüşüm ve bilinçsizlik kelimeleri ile küresel ısınma anahtar kavramı ile ilişkilendirilmiştir.

Kuraklık anahtar kavramı, bulaşıcı hastalıklar anahtar kavramı ile ilişkilendirilen ekonomik sorun kelimesi ve çevre kirliliği anahtar kavramıyla ilişkilendirilen toprak ve su kelimeleri ile ilişkilendirilmiştir. Bu kelimelerin yanında kuraklık anahtar kavramı çorak toprak, rüzgâr, nem, Afrika, yağış, hastalık, sıcaklık artışı, tarım ve sıcaklık kelimeleri ile göç, küresel ısınma, iklim değişikliği ve açlık anahtar kavramlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Açlık anahtar kavramı, bulaşıcı hastalıklar ve kuraklık anahtar kavramlarıyla ilişkilendirilen ekonomik sorun kelimesi ve iklim değişikliği, göç ve susuzluk anahtar kavramlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bunun yanında açlık anahtar kavramı, gıdasızlık,

eşitsizlik, sağlık sorunları, zayıflama, yokluk, ekonomi, çocuklar, sömürü, yetersiz beslenme, yemek, gelişmemiş ülke ve sefalet kelimeleri ile ilişkilendirilmiştir.

Ayrımcılık anahtar kavramı, eşitlik, üstünlük, farklılık, aşağılanma, renk, pozitif ayrımcılık, statü, ABD(Amerika Birleşik Devletleri), ötekileştirme, köken, davranış, dışlanma ve siyahi kelimeleri ile ilişkilendirilmiştir. Ayrımcılık anahtar kavramı ve ayrımcılık anahtar kavramına verilen yanıt kelimeler ile başka anahtar kavramlar ilişkilendirilmemiştir. Bu kesme noktasında ayrımcılık anahtar kavramı ile ilişkilendirilen yanıt kelimeler bağımsız konumdadır.

Göç anahtar kavramı; çevre kirliliği anahtar kavramı ve susuzluk anahtar kavramları ile ilişkilendirilen nüfus artışı kelimesi, küresel ısınma ve iklim değişikliği anahtar kavramları ile ilişkilendirilen insan kelimesi ve kuraklık anahtar kavramı ile ilişkilendirilen hastalık kelimeleriyle ilişkilendirilmiştir. Bu kelimelerin yanında göç anahtar kavramı; ülke, siyasi gerilim, eğitim, Suriye, nüfus, yer değişikliği, taşınma ve Kavimler Göçü kelimeleriyle ilişkilendirilmiştir.

Terör anahtar kavramı; düşman, saldırı, dağ, suç, tehdit, zorbalık, bölücülük, kaos, siyasi, işid, fetö, terörist, hain, şehit ve baskı kelimeleri ile ilişkilendirilmiştir. Terör anahtar kavramı ve kendisine verilen yanıt kelimeler ile başkaca anahtar kavramlar ilişkilendirilmemiştir. Bu nedenle terör anahtar kavramına verilen yanıt kelimeler bağımsızdır.

Susuzluk anahtar kavramı daha önceden çevre kirliliği, kuraklık ve göç anahtar kavramları ile ilişkilendirilen nüfus artışı kelimesi, kuraklık anahtar kavramı ile ilişkilendirilen sıcaklık kelimesi, küresel ısınma anahtar kavramıyla ilişkilendirilen hayvanlar kelimesi, çevre kirliliği ile ilişkilendirilen bilinçsizlik kelimesi ve iklim değişikliği ile küresel ısınma anahtar kavramlarıyla ilişkilendirilen insan kelimesi ile ilişkilendirilmiştir. Bu yanıt kelimelerin yanında susuzluk anahtar kavramı; bitki örtüsü, yağmur, tehlike, hayat, baraj, su israfı, kirlilik, verimsizlik ve yaşamın sonu kelimeleriyle açlık ve göç anahtar kavramlarıyla ilişkilendirilmiştir.

İşsizlik anahtar kavramı; göç, susuzluk ve çevre kirliliği anahtar kavramlarıyla ilişkilendirilen nüfus artışı kelimesi ve göç anahtar kavramı ile ilişkilendirilen eğitim kelimesiyle ilişkilendirilmiştir. Bu yanıt kelimelerin yanında işsizlik anahtar kavramı; kaygı, üniversite mezunu, iş bulamamak, enflasyon, Türkiye, teknoloji gelişimi, genç nüfus ve çöküntü (depresyon) kelimeleri ile ilişkilendirilmiştir.

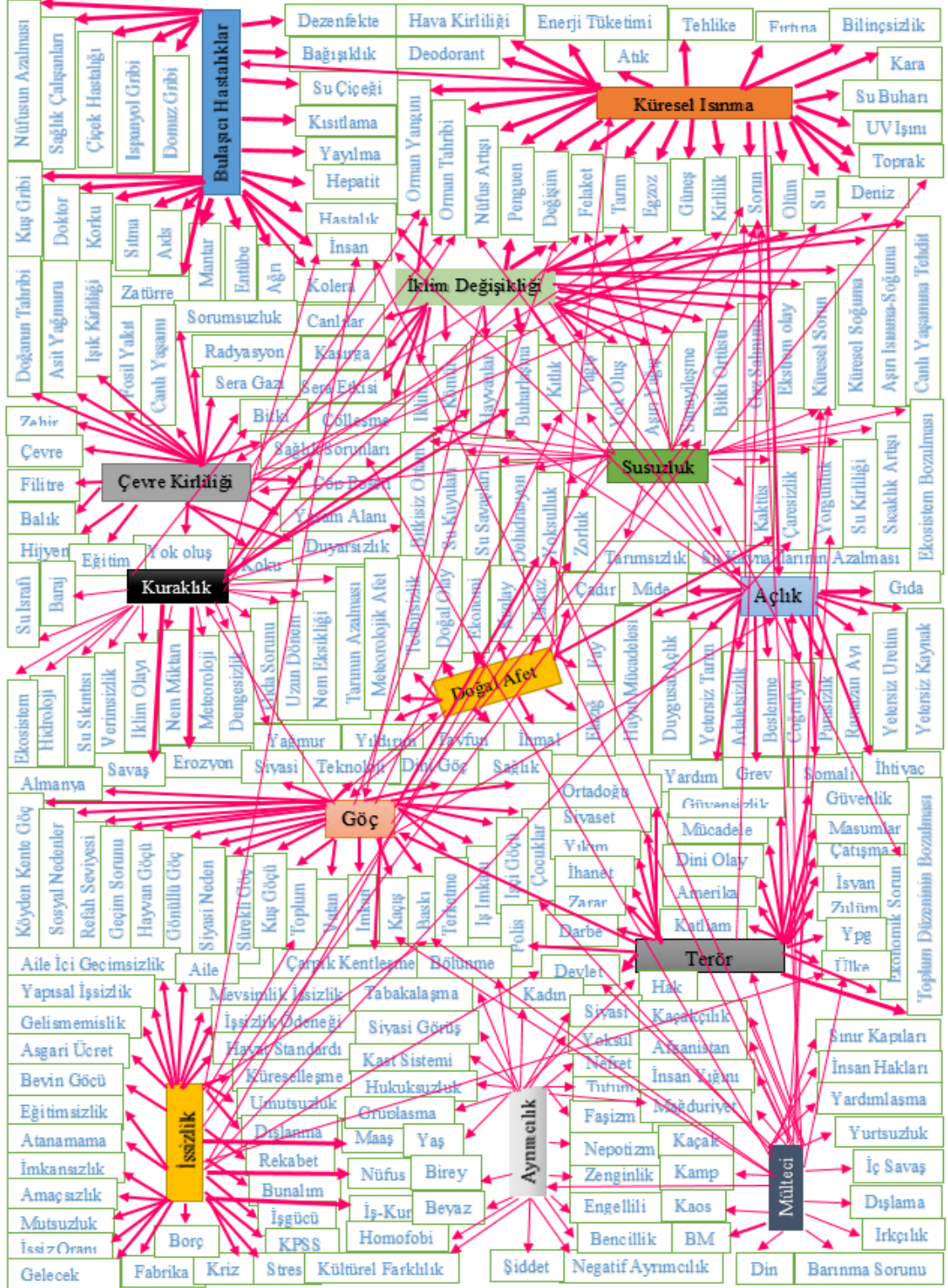
Mülteci anahtar kavramı; Avrupa, siyaset, korku, zulüm, sınır, Suriyeli ve zorunluluk kelimeleri ile ilişkilendirilmiştir. Bu yanıt kelimelerin yanında işsizlik anahtar kavramı ile ilişkilendirilen Türkiye kelimesi; göç, işsizlik, susuzluk ve çevre kirliliği anahtar kavramlarıyla ilişkilendirilen nüfus artışı kelimesi ve çevre kirliliği anahtar kavramı ile ilişkilendirilen ölüm kelimesiyle ilişkilendirilmiştir.

4.4.10. Kesme Noktası 19-10 Arası Olan Cevap Kelimelerden Oluşturulan Kavram Ağına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Aşağıda Şekil 14’te anahtar kavramlara verilen cevap kelime sayılarının 19-10 arası kesme noktasına göre hazırlanmış kavram ağı verilmiştir. Kavram ağı kesme noktası 19-10 alanına özgü verilen yanıt kelimelerden oluşturulmuştur.

Şekil 14

Kesme Noktası 19-10'a Göre Oluşturulmuş Kavram Ağı

Yukarıda şekil 14’te verilen kavram ağına baktığımızda tüm anahtar kavramlar ve anahtar kavramlarla ilişkilendirilen kelimeler ortaya çıkmıştır. Anahtar kavramlara verilen tekrarsız yanıt kelimelerin sayısı arttığından oluşturulan 19-10 kesme noktasına özgü kavram ağına kelime ilişkilendirmeler fazla olmuştur. Bu nedenle 19-10 kesme noktasına göre hazırlanan kavram ağı daha karmaşık bir görünüm kazanmıştır.

Kavram ağına küresel ısınma anahtar kavramı; atık, bilinçsizlik, enerji tüketimi, kirlilik, hava kirliliği, orman yangını, tehlike, toprak, orman tahribi, su, fırtına, kara, ölüm, uv ışınları, deniz, güneş, penguen, sorun, değişim, deodorant, egzoz, nüfus artışı, su buharı, felaket, tarım kelimeleri ve bulaşıcı hastalıklar ile açlık anahtar kavramlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Bulaşıcı hastalıklar anahtar kavramı; nüfusun azalması, domuz gribi, kuş gribi, sağlık çalışanları, insan, bağışıklık, ağrı, yayılma, İspanyol gribi, entübe, mantar, kolera, aids, zatürre, kısıtlama, sıtma, doktor, hastalık, dezenfekte, korku, suçiçeği, hepatit ve çiçek hastalığı kelimeleri ile ilişkilendirilmiştir.

Çevre kirliliği anahtar kavramı; küresel ısınma anahtar kavramı ile ilişkilendirilen orman yangını, orman tahribi, deniz, egzoz ve kirlilik kelimeleriyle ilişkilendirilmiştir. Bu kelimeler dışında çevre kirliliği anahtar kavramı; filtre, çöp poşeti, sağlık sorunları, eğitim, çevre, zehir, canlı yaşamı, yaşam alanı, hijyen, balık, bitki, duyarsızlık, asit yağmuru, sera gazları, radyasyon, koku, yok oluş, sorumsuzluk, fosil yakıt, ışık kirliliği ve doğanın tahribi kelimeleri ile ilişkilendirilmiştir.

Doğal afet anahtar kavramı; ihmal, meteorolojik afet, tayfun, çadır, tedbirsizlik, doğal olay, çaresizlik, fay, enkaz, kıyılay, yıldırım, ekonomi, Elazığ kelimeleri ile göç ve küresel ısınma anahtar kavramlarıyla ilişkilendirilmiştir.

İklim değişikliği anahtar kavramı; ekstrem olay, iklim, kömür, gaz salınımı, küresel sorun, aşırı yağış, canlı yaşamına tehdit, yağış, canlılar, buharlaşma, sera etkisi, çölleşme, hayvanlar, aşırı ısınma-soğuma, kıtlık, küresel soğuma, kasırga, bitki örtüsü ve sanayileşme kelimeleri ile ilişkilendirilmiştir. Bu yanıt kelimelerin yanında açlık, çevre kirliliği anahtar kavramlarıyla çevre kirliliği ile ilişkilendirilen yok oluş kelimesi, bulaşıcı hastalıklar ile ilişkilendirilen hastalık kelimesi, küresel ısınma ile ilişkilendirilen penguen, değişim, orman yangını, ölüm, tarım ve güneş kelimeleri ile ilişkilendirilmiştir.

Kuraklık anahtar kavramı; çevre kirliliği anahtar kavramı ile ilişkilendirilen bitki ve sağlık sorunları kelimeleri, iklim değişikliği anahtar kavramı ile ilişkilendirilen hayvanlar

ve buharlaşma kelimeleri, bulaşıcı hastalıklar anahtar kavramı ile ilişkilendirilen insan kelimesi ve küresel ısınma anahtar kavramı ile ilişkilendirilen felaket ve ormanların tahribi kelimeleri ile ilişkilendirilmiştir. Bu kelimeler dışında ekosistem, dengesizlik, uzun dönem, hidroloji, gıda sorunu, meteoroloji, bitkisiz ortam, su israfı, iklim olayı, tarımın azalması, yağmur, nem miktarı, baraj, verimsizlik, nem eksikliği, erozyon, su sıkıntısı ve savaş kelimeleri ile ilişkilendirilmiştir.

Göç anahtar kavramı; teknoloji, baskı, yoksulluk, vatan, hayvan göçü, kuş göçü, kaçış, sağlık, imkân, sosyal nedenler, çocuklar, gönüllü göç, siyasi, dini göç, sürekli göç, geçim sorunu, siyasi neden, toplum, çarpık kentleşme, refah seviyesi, köyden-kente göç, iş imkânı, Almanya, işçi göçü ve terk etme kelimeleriyle ilişkilendirilmiştir. Bu ilişkilendirilen kelimelerin dışında açlık, doğal afet ve kuraklık anahtar kavramlarıyla iklim değişikliği anahtar kavramı ile ilişkilendirilen kıtlık kelimesi, küresel ısınma anahtar kavramı ile ilişkilendirilen değişim kelimesi ve çevre kirliliği anahtar kavramı ile ilişkilendirilen sanayileşme anahtar kavramı ile ilişkilendirilmiştir.

Terör anahtar kavramı; mücadele, ülke, güvenlik, devlet, toplum düzeninin bozulması, masumlar, ekonomik sorun, darbe, Orta doğu, çatışma, dini olay, zarar, zulüm, ihanet, polis, katliam, yıkım, siyaset, isyan, ypg, Amerika ve güvensizlik kelimeleri ile ilişkilendirilmiştir. Bu kelimeler dışında göç anahtar kavramı ve küresel ısınma ile ilişkilendirilen sorun kelimesi ile ilişkilendirilmiştir.

Susuzluk anahtar kavramı; zorluk, su kirliliği, yorgunluk, ekosistem bozulması, kaktüs, su savaşları, sıcaklık artışı, tarımsızlık, su kuyuları ve dehidrasyon kelimeleri ile ilişkilendirilmiştir. Bu ilişkilendirilen kelimeler dışında küresel ısınma ve terör anahtar kavramlarıyla ilişkilendirilen sorun kelimesi, küresel ısınma anahtar kavramı ile ilişkilendirilen tarım, su, toprak ve felaket kelimeleri, doğal afet anahtar kavramı ile ilişkilendirilen çaresizlik kelimesi, kuraklık anahtar kavramı ile ilişkilendirilen bitkisiz ortam kelimesi, iklim değişikliği anahtar kavramı ile ilişkilendirilen iklim, buharlaşma, yağış ve küresel sorun kelimeleri ile çevre kirliliği anahtar kavramıyla ilişkilendirilmiştir.

İşsizlik anahtar kavramı; gelecek, işsizlik ödeneği, mevsimlik işsizlik, borç, rekabet, işsiz oranı, eğitimsizlik, fabrika, iş gücü, KPSS, imkânsızlık, stres, nüfus, yapısal işsizlik, mutsuzluk, kriz, beyin göçü, hayat standardı, umutsuzluk, gelişmemişlik, aile, küreselleşme, amaçsızlık, bunalım, aile içi geçimsizlik, dışlanma, maaş, iş-kur, atanamama ve asgari ücret kelimeleri ile ilişkilendirilmiştir. Bu kelimeler dışında bulaşıcı

hastalıklar ve kuraklık anahtar kavramlarıyla ilişkilendirilen insan kelimesi, göç anahtar kavramıyla ilişkilendirilen toplum ve baskı kelimeleri, terör anahtar kavramıyla ilişkilendirilen ülke ve devlet kelimeleri ile ilişkilendirilmiştir. Küresel ısınma, susuzluk ve terör anahtar kavramlarıyla ilişkilendirilen sorun kelimesi, susuzluk kelimesi ile ilişkilendirilen zorluk kelimesi, doğal afet ve susuzluk anahtar kavramlarıyla ilişkilendirilen çaresizlik kelimesi ve iklim değişikliği anahtar kavramıyla ilişkilendirilen sanayileşme kelimesi ile ilişkilendirilmiştir.

Ayrımcılık anahtar kavramı; homofobi, şiddet, bencillik, engellilik, siyasi görüş, nefret, tutum, mağduriyet, hukuksuzluk, kültürel farklılık, kadın, siyasi, bölünme, hak, zenginlik, tabakalaşma, kast sistemi, yaş, yoksul, nepotizm, gruplaşma, beyaz, birey, faşizm ve negatif ayrımcılık kelimeleri ile ilişkilendirilmiştir. Ayrıca göç ve işsizlik anahtar kavramlarıyla ilişkilendirilen toplum kelimesi ile ilişkilendirilmiştir.

Mülteci anahtar kavramı; BM (Birleşmiş Milletler), insan yığını, Afganistan, sınır kapıları, iç savaş, kaçakçılık, dışlama, insan hakları, din, ırkçılık, barınma sorunu, kaos, yardımlaşma, yurtsuzluk, kamp ve kaçak anahtar kelimeleri ile ilişkilendirilmiştir. Bu yanıt kelime ilişkilendirmeleri dışında açlık, ayrımcılık ve terör anahtar kavramlarıyla ilişkilendirilmiştir. Ayrıca bulaşıcı hastalıklar, işsizlik ve kuraklık anahtar kavramlarıyla ilişkilendirilen insan kelimesi, işsizlik ve terör anahtar kavramlarıyla ilişkilendirilen devlet kelimesi, küresel ısınma, işsizlik, terör ve susuzluk anahtar kavramlarıyla ilişkilendirilen sorun kelimesi, çevre kirliliği ile ilişkilendirilen sağlık sorunları kelimesi, ayrımcılık anahtar kavramıyla ilişkilendirilen mağduriyet kelimesi, göç anahtar kavramıyla ilişkilendirilen kaçış, yoksulluk ve çocuklar kelimeleri, göç ve işsizlik anahtar kavramlarıyla ilişkilendirilen baskı kelimesi, iklim değişikliği ve susuzluk anahtar kavramlarıyla ilişkilendirilen küresel sorun kelimesi, terör ve işsizlik anahtar kavramlarıyla ilişkilendirilen ülke kelimesi ile ilişkilendirilmiştir.

Açlık anahtar kavramı yetersiz tarım, duygusal açlık, beslenme, yetersiz kaynak, mide, ihtiyaç, Somali, grev, adaletsizlik, ramazan ayı, hayat mücadelesi, coğrafya, gıda, yardım, parasızlık ve yetersiz üretim kelimeleri ile ilişkilendirilmiştir. Bu kelimeler dışında küresel ısınma anahtar kavramı ile ilişkilendirilen nüfus artışı kelimesi, doğal afet ve susuzluk anahtar kavramlarıyla ilişkilendirilen çaresizlik kelimesi, iklim değişikliği, susuzluk ve mülteci anahtar kavramlarıyla ilişkilendirilen küresel sorun kelimesi, küresel ısınma, işsizlik, terör, susuzluk ve mülteci kavramlarıyla ilişkilendirilen sorun kelimesi,

bulaşıcı hastalıklar, işsizlik, kuraklık ve mülteci anahtar kavramlarıyla ilişkilendirilen insan kelimesi ve iklim değişikliği anahtar kavramıyla ilişkilendirilen hayvanlar kelimesi ile ilişkilendirilmiştir.

4.5.Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Eğitim Düzeylerinin Kelime İlişkilendirmeleri Üzerinde Etkisine Yönelik Birinci ve Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Yanıtlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Aşağıda verilen tablo 4'te araştırmaya katılan sosyal bilgiler birinci ve dördüncü sınıf öğretmen adaylarının anahtar kavramlara ilişkilendirme yaptıkları kelimelerin tekrarsız frekans değerleri karşılaştırmalı olarak verilmiştir.

Tablo 4

Sosyal bilgiler birinci ve dördüncü sınıf öğretmen adaylarının anahtar kavramları ilişkilendirdikleri tekrarsız kelime frekans tablosu

Anahtar Kavram	1.Sınıf (Frekans)	4.Sınıf (Frekans)
Küresel Isınma	150	88
Bulaşıcı Hastalıklar	112	99
Çevre Kirliliği	129	104
Doğal Afet	95	108
İklim Değişikliği	132	123
Kuraklık	138	129
Göç	171	154
Terör	144	158
Susuzluk	130	139
İşsizlik	133	143
Ayrımcılık	126	123
Mülteci	155	146
Açlık	134	130

Aşağıda verilen tablo 5'te sosyal bilgiler birinci ve dördüncü sınıf öğretmen adaylarının anahtar kavramlara en fazla ilişkilendirme yaptıkları kelimelerin frekans tablosu karşılaştırmalı olarak gösterilmiştir.

Tablo 5

Sosyal bilgiler birinci ve dördüncü sınıf öğretmen adaylarının anahtar kavramları en fazla ilişkilendirdikleri kelime frekans tablosu

1.Sınıf Katılımcıların Anahtar Kavramlara En Çok Verdiği Yanıtlar	Frekans	4.Sınıf Katılımcıların Anahtar Kavramlara En Çok Verdiği Yanıtlar	Frekans
1-Küresel Isınma		1-Küresel Isınma	
İklim	11	Susuzluk	10
Sıcaklık	12	Su Seviyesinin Yükselmesi	10
Dünya	15	Sera Gazı	11
Ozon Tabakası	15	İklim Değişimi	12
Sera Gazı	16	Atmosfer	13
Karbondioksit	18	Ozon Tabakası	15
Atmosfer	19	Kuraklık	16
Kuraklık	19	Sıcaklık	20
Buzullar	29	Buzullar	25
2-Bulaşıcı Hastalıklar		2-Bulaşıcı Hastalıklar	
Karantina	10	Hastane	10
Temizlik	10	Mikro Organizma	11
Bakteri	11	Karantina	12
Grip	16	Bakteri	13
Aşı	17	Mesafe	16
Maske	17	Aşı	18
Pandemi	19	Pandemi	19
Virüs	20	Ölüm	19
Ölüm	20	Maske	20
Covid-19	38	Virüs	24
		Covid-19	26
3-Çevre Kirliliği		3-Çevre Kirliliği	
Toprak Kirliliği	10	Hastalık	10
Gürültü Kirliliği	10	Ekosistemin Bozulması	10
Kimyasallar	10	Görüntü Kirliliği	11
Hayvanlar	11	Hava Kirliliği	11
İnsan	12	Hayvanlar	12
Hava Kirliliği	12	Fabrika	13
Ekosistem	13	İnsan	14
Ölüm	13	Atık	19
Su Kirliliği	16	Çöp	23
Atık	19		
Çöp	23		
4-Doğal Afet		4-Doğal Afet	
Fırtına	10	Kasırga	10
Erozyon	10	Volkanik Patlama	10
Volkanik Patlama	12	Çığ	14
Hortum	12	Ölüm	16

Mal Kaybı	12	Tsunami	18
Ölüm	15	Heyelan	18
Yangın	15	Sel	30
Kasırga	20	Deprem	32
Tsunami	22		
Çığ	24		
Heyelan	26		
Sel	36		
Deprem	39		
5-İklim Değişikliği		5-İklim Değişikliği	
Ekosistem	10	Sera Gazı	12
Atmosfer	12	Sıcaklık Artışı	13
Sera Gazı	13	Küresel Isınma	17
Buzullar	20	Kuraklık	18
Kuraklık	23	Buzullar	25
Küresel Isınma	27		
6-Kuraklık		6-Kuraklık	
Çöl	12	Kıtlık	11
Yetersiz Yağış	12	Çöl	18
Su	13	Susuzluk	31
Kıtlık	16		
İklim	17		
Susuzluk	29		
7-Göç		7-Göç	
Hastalık	10	Ekonomi	10
Ekonomik Sorun	10	Mülteci	11
Mübadele	11	Zorunluluk	13
Mülteci	12	Savaş	15
Zorunluluk	16	Mübadele	17
Beyin Göçü	18	Beyin Göçü	17
Savaş	23		
8-Terör		8-Terör	
Bomba	10	Asker	10
Şehit	11	Şiddet	11
Eylem	11	Korku	13
Ölüm	11	Bomba	13
Siyasi	13	Savaş	14
Silah	13	Pkk	15
Şiddet	13	Ölüm	17
Pkk	15	Silah	20
Yıldırma	16		
Korku	17		
9-Susuzluk		9-Susuzluk	
Savaş	11	Kıtlık	10
Kıtlık	11	Küresel Isınma	11
Hastalık	11	Çöl	12
Çöl	13	Hastalık	12
Afrika	13	Ölüm	14

Küresel Isınma	18	Afrika	15
Ölüm	23	Kuraklık	26
Kuraklık	30		
10-İşsizlik		10-İşsizlik	
Geçim Sorunu	11	Yoksulluk	10
Parasızlık	13	Göç	11
Ekonomi	15	Parasızlık	11
		Açlık	12
		Geçim Sorunu	13
		Para	13
		Ekonomi	21
11-Ayrımcılık		11-Ayrımcılık	
İrk	11	Ön Yargı	10
Dil	11	Kayıma	10
Eşitsizlik	13	Cinsiyetçilik	12
Ön yargı	14	Adaletsizlik	12
Cinsiyetçilik	15	Din	12
Haksızlık	15	Eşitsizlik	14
Din	16	İrkçilik	17
Kayıma	19		
İrkçilik	22		
12-Mülteci		12-Mülteci	
Türkiye	12	Göç	16
Göç	12	Suriye	19
İşsizlik	15	Savaş	20
Savaş	22		
Suriye	26		
13-Açlık		13-Açlık	
Yemek	10	Hastalık	10
Kuraklık	10	İsraf	12
İşsizlik	12	İşsizlik	12
Hastalık	14	Yoksulluk	15
Kıtlık	15	Ölüm	19
Yoksulluk	19	Afrika	26
Ölüm	23		
Afrika	26		

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ VE TARTIŞMA

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının küresel sorunlara ilişkin bilişsel yapılarını ortaya çıkarmak için kelime ilişkilendirme testi uygulanmıştır. Uygulanan kelime ilişkilendirme testinde konu ile ilgili on üç adet anahtar kavram verilmiştir. Bu anahtar kavramlara ilişkin kelimeler yazmaları istenmiştir. Anahtar kavramlarla ilişkilendirilen kelimelerin sayısına ve birbirleriyle ilişkilendirilme durumuna bakılarak değerlendirme yapılmıştır.

Kelime ilişkilendirme testi analizinde anahtar kavramlara verilen kelime çeşitlerinin yanında anahtar kavramların anlamsal yakınlığının analizi de önemlidir. Anlamsal analiz için anahtar kavramlara verilen ortak yanıt kelimeler, ortak kelimelerin söylenme sırası ve yanıt kelimelerin tekrar sayısına bakılmalıdır. Araştırmada konu ile ilgili verilen anahtar kavramların anlamsal analizi için kavram ağları oluşturulmuştur.

Araştırmanın bulgularına bakıldığında sosyal bilgiler öğretmen adaylarına uygulanan kelime ilişkilendirme testi sonucunda anahtar kavramlardan en çok mülteci kavramına yanıt verildiği ortaya çıkmıştır. Mülteci ve terör anahtar kavramlarına verilen yanıt sayısı birbirine çok yakındır. Daha sonra terör anahtar kavramı en fazla kelime ile ilişkilendirilmiştir. Mülteci, terör ve göç anahtar kavramlarının en fazla kelimelerle ilişkilendirilmesi bu kavramların sosyal bilgiler öğretmen adaylarının zihinlerinde konu ile ilgili diğer kavramlara göre daha fazla yer edindiğini gösterir. Anahtar kavramlar içerisinde en az kelime ile ilişkilendirilen kavram küresel ısınma kavramı olmuştur. Küresel ısınmanın az kelime ile ilişkilendirilmesi nedeniyle sosyal bilgiler öğretmen adaylarının küresel ısınma ile ilgili yüzeysel bilgilere sahip olduğu söylenebilir.

Kelime ilişkilendirme testi sonucunda en fazla kelime ilişkilendirme yapılan anahtar kavramlar sırasıyla mülteci, terör, göç ve işsizlik anahtar kavramları olmuştur. Suriye’de başlayan iç savaş neticesinde Suriyelilerin ülkemize göç etmeye başlaması ve beraberinde mülteci sorununu doğurması, ülkemizde süre gelen terör olaylarının aralıklarla devam etmesi ve dünya çapında yaşanan salgın, ekonomik kriz gibi olayların ülkemizi de olumsuz etkileyerek istihdamın azalması gibi konuların güncel olmasından dolayı

çalışma grubunun bu anahtar kavramları fazla kelime ile ilişkilendirme yapmasında bu durumların etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Araştırmada kesme noktası 180 ve üzerine göre oluşturulan kavram ağında en güçlü ilişkilendirme ortaya çıkmıştır. Bu kavram ağında ilk ortaya çıkan doğal afet anahtar kavramı olmuştur. Doğal afet anahtar kavramı deprem ve sel kelimeleriyle ilişkilendirilmiştir. Anahtar kavramla ilişkilendirilen kelimeler konu ile zihinlerinde doğru ve anlamlı ilişkilendirilmiştir. Doğal afet anahtar kavramının deprem kelimesiyle güçlü bir ilişki kurmasında araştırma grubunun yakın zamanda yaşanan Elazığ depreminden etkilenen Fırat Üniversitesi sosyal bilgiler öğretmen adalarından oluşması ve ülkemizin aktif fay hatları üzerinde bulunması etkili olduğunu söylemek mümkündür. Bu kavram ağında henüz diğer anahtar kavramlar ortaya çıkmadığından anahtar kavramlar arasında bir ilişki kurulmamıştır. Sıdika Ezgi Gençoğlu'nun "6. Sınıf Öğrencilerinin Doğal Afetlere Yönelik Bilişsel Yapılarının Kelime İlişkilendirme Testi İle İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezinde doğal afetler en fazla ölüm kelimesi ile ilişkilendirilmiştir. Bu araştırmada ölüm kelimesi doğal afet anahtar kavramıyla 79-60 kesme noktasında ilişkilendirilmiştir.

Kesme noktası 179-160'a göre oluşturulan kavram ağına bakıldığında doğal afet anahtar kavramıyla ilişkilendirilen kelime sayısında değişiklik olmazken bulaşıcı hastalıklar, susuzluk, küresel ısınma ve kuraklık anahtar kavramları ortaya çıkmıştır. Bulaşıcı hastalıklar anahtar kavramı kendisine verilen tüm yanıtlar içerisinde en fazla Covid-19 bulaşıcı hastalığıyla ilişkilendirilmiştir. Bu hastalığın günümüzde hâlen devam etmesi ve insanları etkilemesi Covid-19'un fazla ilişkilendirilmesinde etkili olmuştur. Küresel ısınma anahtar kavramı buzullar kelimesiyle susuzluk anahtar kavramı kuraklık anahtar kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Bu kesme noktasında kuraklık anahtar kavramıyla kelime ilişkilendirme yapılmamıştır. Anahtar kavramlarla ilişkilendirilen kelimeler doğru ve anlamlı olup henüz anahtar kavramlar arasında ve yanıt kelimeler arasında ilişkilendirme yapılmamıştır.

Kesme noktası 159-140'a göre oluşturulan kavram ağına baktığımızda doğal afet anahtar kavramı heyelan kelimesi ile ilişkilendirilmiştir. Çevre kirliliği ve açlık anahtar kavramları ortaya çıkmıştır. Çevre kirliliği atık kelimesiyle açlık anahtar kavramı Afrika kelimesi ile ilişkilendirilmiştir. Atıklar çevre kirliliğinin oluşmasındaki etkenlerin

başında gelmektedir. Afrika’da bugün açlık sorunu hâlen devam etmektedir. Bu kavram ağında henüz tüm anahtar kavramlar ortaya çıkmamıştır.

Kesme noktası 139-120’ye göre oluşturulan kavram ağı incelendiğinde anahtar kavramlar ve anahtar kavramlara verilen yanıt kelime sayısında artış olduğu görülmektedir. Aynı zamanda anahtar kavramların ortak ilişkilendirildiği kelimeler ve anahtar kavramlar arasındaki ilişkilendirmeler ortaya çıkmıştır. Bu kesme noktasında iklim değişikliği anahtar kavramı ortaya çıkmış kuraklık ve küresel ısınma anahtar kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Kuraklık anahtar kavramı susuzluk anahtar kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Mülteci ve göç anahtar kavramı savaş kelimesiyle ilişkilendirilmiştir. Ayrımcılık anahtar kavramı da ortaya çıkıp ırkçılık kelimesiyle ilişkilendirilmiştir. Kavramlar arasında ortak ilişkilendirmelerin yapılması sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bilişsel yapılarını ortaya çıkarmaktadır. Çiğdem Duran’ın “Coğrafya Öğretiminde Göç Üzerine Metaforik Bir Çalışma” adlı yüksek lisans tezinde göç kavramı en çok yeni bir hayat ardından kuş ve kuşlar kelimesi ile ilişkilendirilmiştir. Zeynep Canbaba’nın “Ortaöğretim Öğrencilerinin Nüfus ve Göç Kavramına İlişkin Algılarının Metafor Yöntemi İle İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde göç kavramı en fazla taşınma kelimesi ile ilişkilendirilmiştir. Bu araştırmada göç kavramı en çok savaş kelimesi ile ilişkilendirilmiş olup kesme noktası 39-20 olan kavram ağında yer değişikliği, kesme noktası 19-10 kavram ağında ise kuşların göç etmesi ile ilişkilendirilmiştir.

Kesme noktası 119-100’e göre oluşturulan kavram ağı incelendiğinde ortak ilişkilendirilen kelime sayısında artış olmuştur. Terör anahtar kavramı ortaya çıkmış ve korku kelimesiyle ilişkilendirilmiştir. Anahtar kavramlarla ilişkilendirilen kelime sayısında artış olmuştur. Açlık, bulaşıcı hastalıklar ve susuzluk anahtar kavramları ölüm kelimesiyle ilişkilendirilmiştir. Küresel ısınma, iklim değişikliği, kuraklık ve susuzluk anahtar kavramları arasında yapılan ilişkilendirme küresel sorunların birbirini tetikleyen olaylar olarak karşımıza çıktığı yönünde yorum yapılabilir. Küresel ısınma ve iklim değişikliği anahtar kavramları buzullar kelimesiyle ilişkilendirilmiştir. Doğal afet anahtar kavramı deprem, sel, heyelan, çığ kelimelerinden sonra tsunami kelimesiyle ilişkilendirilmiştir. Doğal afetle ilişkilendirilen kelimelere baktığımızda ilişkilendirmelerin güçlü olduğu deprem, sel, heyelan ve çığ doğa olayları ülkemizde meydana gelmesi muhtemel doğa olaylarıdır. Bu durum sosyal bilgiler öğretmen

adaylarının zihinlerinde doğal afet anahtar kavramına ilişkin daha çok yakın çevresindeki doğa olaylarının yer edindiği söylenebilir. Bu kavram ağında da araştırma grubunun bilişsel yapıları görülmektedir.

Kesme noktası 99-80'e göre oluşturulan kavram ağına baktığımızda işsizlik anahtar kavramı da ortaya çıkarak geçim sorunu ve ekonomi kelimeleriyle ilişkilendirilerek kelime ilişkilendirme testinin konusu olan on üç anahtar kavramının tümü ortaya çıkmıştır. Kavram ağında anahtar kavramlarla ilişkilendirilen kelimeler artmaktadır. Aynı zamanda ortak ilişkilendirilen kelimeler de artmaktadır. Bu kavram ağında bulaşıcı hastalıklar, açlık, susuzluk ve terör anahtar kavramları ölüm kelimesiyle ilişkilendirilmiştir. Mülteci, göç ve terör anahtar kavramları savaş kelimeleriyle ilişkilendirilmiştir. Savaşlar; mültecilik, göç ve terör olaylarının yaşanmasında etkili olmaktadır. Susuzluk ve açlık anahtar kavramları hastalık kelimesiyle ilişkilendirilmiştir. İnsanların uzun süre aç ve susuz kalmaları durumunda metabolizma gereken ihtiyaçlarını karşılayamadığından çeşitli hastalıkların ortaya çıkması olağandır. Küresel ısınma anahtar kavramı iklim değişikliği anahtar kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Anahtar kavramların en fazla ilişkilendirildiği kelimeler sırasıyla ölüm, savaş ve hastalık kelimeleri olmuştur. Böylece sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bilişsel yapılarını görmekteyiz.

Kesme noktası 79-60'a göre oluşturulan kavram ağı incelendiğinde anahtar kavramlarla ilişkilendirilen kelime sayısında artış olmuştur. Susuzluk, açlık, terör, bulaşıcı hastalıklar ve doğal afet anahtar kavramı ölüm kelimesiyle ilişkilendirilmiştir. Küresel sorunlarla ilgili bu anahtar kavramların ölüm ile ilişkilendirilmesi küresel sorunların insan hayatına neden olabileceği söylenebilir. Mülteci ve açlık anahtar kavramları işsizlik anahtar kavramlarıyla işsizlik anahtar kavramı açlık anahtar kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Mülteci, açlık ve işsizlik anahtar kavramları arasında yapılan ilişkilendirmeden bu sorunların ekonomik boyutları olduğu yorumu yapılabilir. Açlık, küresel ısınma, iklim değişikliği, susuzluk anahtar kavramları kuraklık anahtar kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Göç anahtar kavramı mülteci anahtar kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Böylece göç ve mülteci anahtar kavramları arasında karşılıklı ilişkilendirme yapılmıştır. İşsizlik anahtar kavramı göç anahtar kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Ekonomik sorunların sosyolojik boyutları olduğu söylenebilir.

Susuzluk anahtar kavramı küresel ısınma anahtar kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Bu ilişkilendirmelerden araştırma grubunun bilişsel yapıları ortaya çıkmaktadır.

Kesme noktası 59-40'a göre oluşturulan kavram ağını incelediğimizde küresel ısınma anahtar kavramı susuzluk anahtar kavramı ile ilişkilendirilmiştir. Terör, göç, mülteci, susuzluk ve açlık anahtar kavramları savaş kelimesi ile ilişkilendirilmiştir. Bu anahtar kavramların savaş kelimesi ile ilişkilendirilmesi neticesinde bu küresel sorunların toplumlar arasında çatışma durumuna neden olabileceğini söylemek mümkündür. Kuraklık ve susuzluk anahtar kavramları yetersiz yağış kelimesi ile ilişkilendirilmiştir. Küresel ısınma ve kuraklık anahtar kavramları çölleşme ve iklim kelimesi ile ilişkilendirilmiştir. Susuzluk anahtar kavramı da çölleşme ile ilişkilendirilmiştir. Küresel ısınma, susuzluk ve kuraklık anahtar kavramlarının çölleşme ile ilişkilendirilmesi bu küresel sorunların olumsuz bir sürecin yaşanmasında etkili olduğunu söylemek mümkündür. Susuzluk anahtar kavramı iklim değişikliği anahtar kavramı ile ilişkilendirilmiştir. Küresel ısınma ve iklim değişikliği anahtar kavramları fosil yakıtlar kelimesi ile ilişkilendirilmiştir. Açlık, küresel ısınma, iklim değişikliği, susuzluk ve doğal afet anahtar kavramları kuraklık anahtar kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Göç ve mülteci anahtar kavramları ekonomi ve ekonomik sorun kelimeleriyle ilişkilendirilmiştir. Göç, mülteci, açlık anahtar kavramları işsizlik anahtar kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Buradan sosyolojik olayların ekonomik yönü olduğunu söyleyebiliriz. Ekonomi kelimesi aynı zamanda işsizlik anahtar kavramıyla da ilişkilendirilmiştir. Açlık, susuzluk ve çevre kirliliği anahtar kavramları hastalık kelimesi ile ilişkilendirilmiştir. Kavram ağına bakıldığında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının zihinlerinde anlamlı yapı olduğunu söylemek mümkündür.

Kesme noktası 39-20'ye göre oluşturulan kavram ağı incelendiğinde anahtar kavramlarla ilişkilendirilen kelime sayısındaki artış oldukça fazla olmuştur. İlişkilendirilen kelime sayısının artması bilişsel yapı hakkında daha fazla yorum yapma imkânı vermesi açısından önemlidir. Kavram ağından hareketle terör ve bulaşıcı hastalıklar anahtar kavramlarıyla ilişkilendirilen kelimeler diğer anahtar kavramlarla ilişkilendirilen kelimelere göre daha bağımsız konumdadır. Yani terör ve bulaşıcı hastalıklar anahtar kavramlarıyla ilişkilendirilen kelimelerin diğer anahtar kavramlarla ilişkilendirilme sayısı azdır. Bu durum terör ve bulaşıcı hastalıklar anahtar kavramlarının

sosyal bilgiler öğretmen adaylarının zihinlerinde diğer küresel sorunlarla beraber bir bütünlük göstermediği söylenebilir.

Kesme noktası 19-10'a göre oluşturulan kavram ağında tüm anahtar kavramlar ve bu anahtar kavramlara verilen yanıt kelimeler ortaya çıkmıştır. Anahtar kavramlarla ilişkilendirilen kelimelere ek olarak ilişkilendirme yapılan kelimelere bu kavram ağında gösterilmiştir. Adaletsizlik kelimesi açlık ve ayrımcılık anahtar kavramlarıyla ortak ilişkilendirilmiştir. Adaletsiz ekonomik modeller ve yönetim biçimleri bu küresel sorunlara neden olabilmektedir. Kirlilik kelimesi küresel ısınma ve çevre kirliliği anahtar kavramlarıyla ortak ilişkilendirilmiştir. Orman yangını kelimesi küresel ısınma, iklim değişikliği ve çevre kirliliği kelimesiyle ortak ilişkilendirilmiştir. Susuzluk ve küresel ısınma anahtar kavramları toprak kelimesiyle ortak ilişkilendirilmiştir. Küresel ısınma, kuraklık ve çevre kirliliği anahtar kavramlarıyla ormanların tahribi kelimesi ilişkilendirilmiştir. Su kelimesi küresel ısınma ve susuzluk anahtar kavramlarıyla ilişkilendirilmiştir. Ölüm kelimesi küresel ısınma ve iklim değişikliği anahtar kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Deniz kelimesi çevre kirliliği ve küresel ısınma anahtar kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Genel olarak kesme noktası aşağı çekildikçe anahtar kavramlarla ortak ilişkilendirilen kelime sayısında artış yaşandığı görülmektedir. Ortak ilişkilendirmelerin artması bilişsel yapılarını görmemiz açısından önemlidir. Kavram ağlarına baktığımız zaman sosyal bilgiler öğretmen adaylarının genel olarak küresel sorunlara ilişkin bilişsel yapılarının anlamlı olduğu görülmektedir. Bu kavram ağında açlık anahtar kavramıyla duygusal açlık, grev ve ramazan ayı kelimelerinin ilişkilendirildiği görülmektedir. Açlık anahtar kavramına bu kelimelerle ilişkilendirme yapılması bazı sosyal bilgiler öğretmen adaylarının metafor yaptıklarını göstermektedir.

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının aldıkları sosyal bilgiler eğitiminin yaptıkları kelime ilişkilendirmeleri üzerinde etkisine yönelik yorum yapabilmek için sosyal bilgiler birinci sınıf öğretmen adaylarının anahtar kavramlara yaptıkları ilişkilendirmeler ile sosyal bilgiler dördüncü sınıf öğretmen adaylarının anahtar kavramlara yaptıkları ilişkilendirmeler karşılaştırılmıştır. Sosyal bilgiler birinci sınıf ve dördüncü sınıf öğretmen adaylarının on üç anahtar kavramın her biri için ilişkilendirdikleri tekrarsız kelime sayısı (frekans) tablo 4'te ve her bir anahtar kavramın en çok ilişkilendirildiği kelimeler ve frekans değeri tablo 5'te karşılaştırmalı olarak gösterilmiştir.

Küresel sorunlara ilişkin on üç anahtar kavramdan oluşan kelime ilişkilendirme testine verilen yanıt sayısı incelendiğinde doğal afet, terör, susuzluk ve işsizlik anahtar kavramlarına dördüncü sınıf sosyal bilgiler öğretmen adayları birinci sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarına göre daha fazla kelime ile yanıtlamışlardır. Diğer geri kalan anahtar kavramları ise birinci sınıf sosyal bilgiler öğretmen adayları dördüncü sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarına göre daha fazla kelime ile yanıtlamışlardır. Genel olarak anahtar kavramlara birinci sınıf sosyal bilgiler öğretmen adayları daha fazla kelime ile ilişkilendirme yapmıştır. Sosyal bilgiler birinci sınıf ve dördüncü sınıf öğretmen adaylarının anahtar kavramlara verdikleri yanıt sayısı genel olarak birbirlerine yakındır. Anahtar kavramlara verilen yanıt kelime sayıları arasındaki fark en fazla sırasıyla küresel ısınma, çevre kirliliği ve göç anahtar kavramlarında oluşmuştur.

Anahtar kavramlarla ilişkilendirilen kelimelere bakıldığında genel olarak birinci ve dördüncü sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarının en fazla ilişkilendirme yaptıkları kelimeler benzerlik göstermektedir. Anahtar kavramlarla ilişkilendirilen kelimelerin tekrar edilme sıklığı genel olarak birinci sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarında daha fazladır. Anahtar kavramlar içerisinde işsizlik anahtar kavramı dördüncü sınıf sosyal bilgiler öğretmen adayları tarafından daha fazla kelime ile ilişkilendirilmiş olup aynı zamanda ilişkilendirilen kelimelerin tekrar edilme sıklığı da birinci sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarından daha fazladır. İşsizlik anahtar kavramına dördüncü sınıf sosyal bilgiler öğretmen adayları tarafından daha sık ve daha fazla kelimelerle ilişkilendirme yapılmasında dördüncü sınıfların mezuniyet, KPSS (Kamu Personeli Seçme Sınavı) ve iş hayatına atılma gibi kaygılarının birinci sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarına göre daha fazla olmasından kaynaklandığını söylemek mümkündür. Araştırmaya katılan birinci sınıf sosyal bilgiler öğretmen adayları 43, dördüncü sınıf sosyal bilgiler öğretmen adayları 40 kişiden oluşmaktadır. Katılımcı sayıları birinci ve dördüncü sınıflarda birbirlerine çok yakın olduğundan katılımcı sayısının, birinci sınıfların anahtar kavramlara dördüncü sınıflardan daha fazla kelime ile ilişkilendirme yapmasında fazla etkili olduğu söylenemez. Sosyal bilgiler birinci sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yaptıkları kelime ilişkilendirmeler anlamlı olup dördüncü sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarının anahtar kavramlara yaptıkları kelime ilişkilendirmeler ile büyük benzerlik göstermektedir. Sosyal bilgiler birinci sınıf öğretmen adaylarının anahtar kavramlara dördüncü sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarına göre genel olarak daha fazla kelime

ile ilişkilendirme yapımları ve ilişkilendirilen kelimelerin daha sık tekrar ettiği tespit edilmiştir. Bu nedenle Günümüz Dünya Sorunları vb. dersleri alan dördüncü sınıf öğretmen adayları ile dersleri almayan birinci sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yaptıkları kelime ilişkilendirmeler arasında belirgin bir fark göstermemiştir.

Kavram ağında olmayan ancak anahtar kavramlarla ilişkilendirilen bazı kelimeler de şu şekildedir: Küresel ısınma anahtar kavramı; sanayi devrimi, kimyasallar, nükleer savaş, dünyanın ısınması, çevre eğitimi ve Kyoto protokolü gibi kelimelerle ilişkilendirilmiştir. Bulaşıcı hastalıklar anahtar kavramı; teknolojinin artışı, biyolojik afet, komplo teorileri ve test kelimeleriyle ilişkilendirilmiştir. Çevre kirliliği anahtar kavramı; petrol, zararlı gazlar ve plansız sanayileşme kelimeleri ile ilişkilendirilmiştir. Doğal afet anahtar kavramı; doğanın intikamı, engellenemez, psikolojik problemler ve akut kelimeleriyle ilişkilendirilmiştir. İklim değışikliği anahtar kavramı; yaşam alanlarının daralması, emisyon ve Paris Antlaşması kelimeleriyle ilişkilendirilmiştir. Kuraklık anahtar kavramı; göllerin kuruması, Konya ve suyun pahalılaşması kelimeleriyle ilişkilendirilmiştir. Göç anahtar kavramı; iklim mültecileri, Avrupa, kültür çatışması ve tekne kazaları kelimeleriyle ilişkilendirilmiştir. Terör anahtar kavramı; uyuşturucu, kayıp, nefret ve Türkiye'nin büyük sorunu kelimeleriyle ilişkilendirilmiştir. Susuzluk anahtar kavramı; çevre sorunları, cilt kuruluğu, doluluk oranları ve böbrek kelimeleriyle ilişkilendirilmiştir. İşsizlik anahtar kavramı; konjonktürel işsizlik, sınırlı hayat, sosyal problem ve diploma kelimeleriyle ilişkilendirilmiştir. Ayrımcılık anahtar kavramı; göç, savaş, empati ve sevgisiz kelimeleriyle ilişkilendirilmiştir. Mülteci anahtar kavramı; adaptasyon, Avrupa Birliği, Yunanistan ve batan botlar kelimeleriyle ilişkilendirilmiştir. Açlık anahtar kavramı; çocuk ölümleri, yeme isteği, güçsüzlük ve bağışıklık sistemi kelimeleriyle ilişkilendirilmiştir.

Küresel sorunlara ilişkin kelime ilişkilendirme testi ile sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bilişsel yapılarının tespit edilmeye çalışıldığı bu araştırmada çalışma grubunun genel olarak küresel sorunlara ilişkin zihinsel yapılarının doğru ve anlamlı olduğu saptanmıştır. Sosyal bilgiler öğretmen adayları araştırma kapsamında verilen on üç anahtar kavrama yaptıkları kelime ilişkilendirmeleri daha çok yakın çevresindeki gelişmelere ve güncel olaylara dayalı kelimelerle ilişkilendirmişlerdir.

Kavram yanlışları çeşitli nedenlerden dolayı ortaya çıkabilmektedir. Bu nedenlerden bazıları öğretmenin öğrencinin kavram geçmişini bilmemesi ve öğrencinin dersler sırasında gerekli kavram değişiminin gerçekleştirilmemesidir.

Kavramlar konunun anlaşılmasında önemli bir yere sahiptir. Doğru ve anlamlı bilgilerin bireylerin zihinlerinde yer edinebilmesi için kavram yanlışlarının giderilmesi gerekir. Kavram yanlışlarının giderilmesi için öncelikle bireylerin kavram yanlışlarının tespiti önemlidir. Dünyamız için büyük tehdit oluşturan küresel sorunlara ilişkin kavram yanlışlarının sosyal bilgiler dersi kapsamında giderilmesi dersin hedeflerine ulaşması ve bireylere küresel olaylar karşısında neler yapılabileceğinin öğretmesi açısından önemlidir.

Araştırma için küresel sorunlar hakkında on üç anahtar kavramdan oluşan kelime ilişkilendirme testi hazırlanmıştır. Ek 6'da anahtar kavramlar ve cevap kelimeleri içeren frekans tablosu gösterilmiştir. Bu tabloda her bir anahtar kavramın hangi kelimelerle ne kadar sıklıkla ve anahtar kavramların hangi ortak kelimelerle ilişkilendirildiği gösterilmiştir.

5.1. Öneriler

Araştırma sonucunda küresel sorunlara ilişkin sosyal bilgiler öğretmen adaylarında bilişsel yapının olduğu tespit edilmiştir. Ancak bir kısım sosyal bilgiler öğretmen adayları anahtar kavramları mecaz kelimelerle ilişkilendirmişlerdir. Bu çalışmada yer alan anahtar kavramlara ilişkin metafor çalışması yapılabilir.

Bu çalışmada yer alan anahtar kavramlara verilen yanıt kelimelerin katılımcıların ilişkilendirme yaparken yakın çevresinden etkilenip etkilenmediğini tam olarak ortaya koymak için farklı bölgelerden oluşturulan çalışma grubuyla küresel sorunlara ilişkin kelime ilişkilendirme testi uygulanabilir.

Bu çalışmada bilişsel yapı ortaya çıkarılmak istenmiştir. Bundan sonraki çalışmalarda kelime ilişkilendirme testi içerisinde yer alan kavramlar hakkında çalışma grubundan o kavrama ilişkin cümle kurması istenerek kavram hakkında düşünce ve algıları ortaya çıkarılabilir.

Küresel sorunlar konusu ağırlıklı olarak sosyal bilgiler dersinde işlenmektedir. Küresel sorunlarla ilgili kavramlar öğretilirken öğrencilerin daha önceden kavramla ilgili sahip olduğu bilgiler kelime ilişkilendirme testi ile incelenip çıkan sonuçlara göre varsa kavram yanlışlarını giderici çalışmalar yapılabilir.

Bu çalışmada küresel sorunlara ilişkin bilişsel yapı on üç kavramla incelenmeye çalışılmıştır. Konuyla ilgili sonraki çalışmalarda kavram sayısı artırılarak çalışma genişletilebilir.

Sosyal bilgiler alanında KİT ile bilişsel yapının tespit edilmeye çalışıldığı bu çalışmadan yararlanarak diğer dersler için de KİT ölçme ve değerlendirme aracı olarak kullanılabilir.

KİT ile ilgili veriler öğretmenlerle paylaşılıp öğrencilerin ön ve son bilgilerinin yoklanması için okullarda KİT yaygınlaştırılmalıdır.

Araştırmanın verileri sosyal bilgiler öğretim programının küresel sorunlar konularının kazandırılmasındaki etkililiği hakkında kullanılabilir.

KAYNAKÇA

- Akinoğlu, O. (2004). Yapılandırmacı Öğrenme ve Coğrafya Öğretimi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 10, 75-94.
- Akın, G. (2006). Küresel Isınma, Nedenleri ve Sonuçları. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 46(2), 29-43.
- Akpınar, M. ve Kaymakçı, S. (2012). Ülkemizde Sosyal Bilgiler Öğretiminin Genel Amaçlarına İlişkin Karşılaştırmalı Bir Bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2), 605-626.
- Aksay, C. S., Ketenoğlu, O. ve Kurt, L. (2005). Küresel Isınma ve İklim Değişikliği. *Selçuk Üniversitesi Fen Fakültesi Fen Dergisi*, 1(25), 29-41.
- Akyıl Sokullu, D. (2019). *Türk ve Ermeni Gençlerde Gruba Aidiyet, Gruplar Arası İlişkiler, Algılanan Ayrımcılık ve Değerlerin İlişkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Altınsoy, F. (2018). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Çevre Kirliliği Farkındalığı Oluşturmada Geleneksel Öğretim ve Teknoloji Destekli Yöntemlerin Karşılaştırılması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Alp, İ. A. (2013). Terörün Ekonomik Etkileri. *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*, 4(1), 1-19.
- Arslan, A. (2020). Küresel Isınmaya Bir Çözüm Olarak Yeşil Şehirler ve Yeşil Alt Yapı sistemleri: Kamu Maliyesi Açısından Bir Değerlendirme. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Artan, S., Hayaloğlu, P. ve Seyhan, B. (2015). Türkiye'deki Çevre kirliliği, Dışa Açıklık ve Ekonomik Büyüme İlişkisi. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 13(1), 305-325.

- Aslan, D. (2020). *Kuraklık Göstergelerinin Büyük Ölçekli Atmosferik Parametrelerle İlişkilerinin Arttırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Avanoz, Z. (2020). *Türkiye’de Tarımsal Üretimin Su Ayak İzinin Hesaplanması..* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Batman Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Batman.
- Bahar, M. ve Özatl, N. S. (2003). Kelime iletişim test yöntemi ile lise 1. Sınıf öğrencilerinin canlıların temel bileşenleri konusundaki bilişsel yapılarının araştırılması. *Balıkesir Üniversitesi Fen Bil. Enst. Dergisi*, 5(2), 75-85.
- Bal, İ. (2006). *Terörizm*. (1. Baskı). Ankara, TBB Yayınları.
- Barlow, M. (2009). Mavi Sözleşme. (Çev. B. Cezar). İstanbul. 2007.
- Birinci, A. (2010). *Türkiye İçin Ekonomik Büyüme, Enerji Tüketimi ve Çevre Kirliliği Uzun Dönem İlişkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Britanya Antartika Araştırma Kurumu (2021). Wikipedia’da 05.03.2021 tarihinde erişilmiştir. [https://www.aa.com.tr/tr/search/?s=Britanya%20Antartika%20Ara%C5%9F%C4%B1rma%20Kurumu%C2%A0\(BAS\)&tag=1#!](https://www.aa.com.tr/tr/search/?s=Britanya%20Antartika%20Ara%C5%9F%C4%B1rma%20Kurumu%C2%A0(BAS)&tag=1#!)
- Bulut, P. (2012). *Türk Ceza Kanunu’nda Ayrımcılık Suçu*. (TCK. Md. 122). Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2019). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (26. Baskı). Ankara, Pegem Akademi.
- Canbaba, Z. (2018). *Ortaöğretim Öğrencilerinin Nüfus ve Göç Kavramına İlişkin Algılarının Metofo Yöntemi İle İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Cezaroğlu, M. (2016). *Ankara İl Merkezinde Görev Yapan Aile Hekimlerinin, Bildirimi Zorunlu Bulaşıcı Hastalıklar ve Bildirim Sistemi Hakkındaki Bilgi Düzeyleri ve Davranışları*. Tıpta Uzmanlık Tezi, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ankara.

- Çalık, T. ve Sezgin, F. (2005). Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13(1), 55-66.
- Çınar, İ. (2009). Küreselleşme, Eğitim ve Gelecek. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 2(1), 14-30.
- Dağlı, A. (2007). Küreselleşme Karşısında Türk Eğitim Sistemi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, 1-13.
- Deniz, O. (2019). Mülteci Hareketleri Açısından Van Kantinin Durumu ve Kentteki Mültecilerin Demografik Durumu. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 22, 187-204.
- Dere, İ ve Uçar, A. (2020). Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanının Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına Yansımalarının İncelenmesi. *Yaşam İçin Eğitim Dergisi*, 34(2), 212-240.
- Deveci, H. (2002). *Sosyal Bilgiler Dersinde Probleme Dayalı Öğrenmenin Öğrencilerin Derse İlişkin Tutumlarına, Akademik Başarılarına ve Hatırlama Düzeylerine Etkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Dölek, İ., Durmuş, E. ve Kuruyer, D. (2021). Covid-19 Sürecinde Afet ve Biyolojik Afetlere Yönelik Görüşler. *International Journal of Geography and Geography Education*, (44), 338-358.
- Duran, Ç. (2019). *Coğrafya Öğretiminde Göç Üzerine Metaforik Bir Çalışma*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Durmuş, S. (2020). 8. Sınıf Öğrencilerin Küresel Sorunlara Dair Sorumluluk ve Duyarlılıklarının Belirlenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Trabzon Üniversitesi Lisans Üstü Eğitim Enstitüsü, Trabzon.
- Duruel, M. ve Kara, M. (2007, Haziran). *Küresel İşsizlik ve İstihdamda Yeni Perspektifler*. 5. Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresinde Sunuldu, Celalabat/Kırgızistan.
- Ekici, S. ve Tuncel G. (2015). Göç ve İnsan. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9), 9-21.
- Ekşi, N. (2016). İklim Mültecileri. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 10-58.

- Eraslan, İ. (2010). *Küreselleşmiş Dünya’da İşsizlik; Türkiye’de İşsizlik Üzerine İnceleme*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Erden, M. (2003). *Sınıf Yönetimi*. (2.baskı). İstanbul, Alkım Yayınevi.
- Erdinç, Z. (1999). Küreselleşmenin İstihdama Etkileri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3-111-120.
- Ergünay, O. (2009, Kasım). *Doğal Afetler ve Sürdürülebilir Kalkınma*. Deprem Sempozyomunda sunuldu, Bolu.
- Fidan, N. ve Baykul, Y. (1994). İlköğretimde Temel Öğrenme İhtiyaçlarının Karşıllanması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10, 7-20.
- Gençoğlu, S. E. (2019). *6. Sınıf Öğrencilerinin Doğal Afetlere Yönelik Bilişsel Yapılarının Kelime İlişkilendirme Testi(KİT) Yoluyla İncelenmesi* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Gıda Güvenesi* (2021). Wikipedia’dan 17 Şubat 2021 tarihinde erişilmiştir. https://tr.wikipedia.org/wiki/G%C4%B1da_g%C3%BCvencesi#cite_note-UN_1999-10
- Gıda Güvenesizliği* (2021). Wikipedia’dan 17 Şubat 2021 tarihinde erişilmiştir. https://tr.wikipedia.org/wiki/G%C4%B1da_g%C3%BCvencesi#G%C4%B1da_g%C3%BCvencesinde_riskler
- Gökdere, A. (2001). Küreselleşmeye genel bir bakış. *Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 71-1001.
- Güler, A. (2016). Mülteci Sorunu ve 1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme: Siyasi Gerçeklik ve Normatif Düzen İkilemi. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 13(51), 41-61.
- Gömleksiz, M. N. ve Kılınç, H. H. (2012). Küreselleşmenin Eğitim Programları Üzerindeki Etkisine İlişkin Akademisyen Görüşleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(17), 397-413.
- Gültekin, M. (2020). Değişen Toplumda Eğitim ve Öğretmen Nitelikleri. *Uluslararası Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(1), 654-700.
- Gürsu, S. (2006). Eğitim penceresinden küreselleşme. *Eğitim Dergisi*, 12, 1-12.

- Hanvey, R. G. (1975). *An Attainable Global Perspective*. 1-31. Web: <http://www.eric.ed.gov> adresinden 11 Ekim 2008 tarihinde alınmıştır.
- Hazır Bıkmaz, F. (2006). Yeni İlköğretim Programları ve Öğretmenler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 39(1), 99-116.
- Kan, Ç. (2009). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Küresel Sorunlarla İlgili Tutumları ve Ders Programlarına Yönelik Önerileri*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kapluhan, E. (2013). Türkiye’de Kuraklık ve Kuraklığın Tarıma Etkisi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 27, 487-510.
- Kara, P. ve Korkut, R. (2010). Türkiye’de Göç, İltica ve Mülteciler. *Türk İdare Dergisi*, 467, 153-162.
- Karbancıoğlu Cantürk, F., Cantürk, M. ve Dağlı, S. S. (2019). Kırşehir İlindeki Suriyeli Mültecilerin Perinatal Sonuçlarının Değerlendirilmesi. *Kırşehir Tıp Dergisi*, 3(1), 6-11.
- Kuşkaya, S. (2018). *Küresel Isınmanın Kontrol Altına Alınmasında Takip Edilen Enerji Politikalarının Etkinliği: Bir Sürekli Dalgacık Uyumu Modeli Yaklaşımı*. Yayınlanmamış doktora tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Keskin, Y. (2002). *Türkiye’de II. Meşrutiyetten Günümüze Kadar Uygulanmış Olan Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Analizi ve Karşılaştırması*. Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kılıç, S. (2008). Küresel İklim Değişikliği Sürecinde Su Yönetimi. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 39, 161-185.
- Kılıçoğlu, G. (2013) Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Kavram Öğretimi, (Edt: Bülent Akbaba). *Sosyal Bilgiler Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu*. (1.Baskı). Ankara, Pegem Akademi Yayıncılık, s. 327-349.
- Kısa, G. (2019). *2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programına Uygun (4, 5 ve 7.Sınıflara) Doğal Afetler Konusunda Etkinlik Önerileri*. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

- Kışlalıoğlu, M. ve Berkes, F. (1985). *Ekoloji ve Çevre Bilimleri*. (1. Baskı). Ankara, TÇSV Yayınları.
- Kurt, A. (2006). *Küreselleşen dünyada vatandaşlık kavramı*. Yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kurtdaş, M. Ç. (2018). Küresel Terör Çağında Ulus Devletlerinin Artan Önemi. *TESAM Akdemi Dergisi*, 5(2), 151-181.
- MEB (2005). Sosyal Bilgiler 6. ve 7. Sınıf Öğretim Programı. <http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72> (Alındığı tarih 03.11. 2016).
- MEB (2018). Sosyal Bilgiler 4, 5, 6 ve 7.sınıflar Öğretim Programı. <https://sosyalciniz.files.wordpress.com/2018/01/sosyal-bilgiler-c3b6c49fretim-programi.pdf> (Alındığı tarih 14.09. 2020).
- Nurdoğan, A. K., Dur, A. İ. B. ve Öztürk, M. (2016). Türkiye'nin Mülteci Sorunu ve Suriye Krizinin Mülteci Sorununa Etkileri. *İş ve Hayat Dergisi*, 2(4), 217-238.
- Oktay, A., Orhan, O. ve Halis, A. (2004). *21. Yüz Yılda Eğitim ve Türk Eğitim Sistemi*. (1.Baskı). Ankara, Pegem Akademi.
- Olkun, S. ve Toluk Uçar, Z. (2007). *İlköğretimde Etkinlik Temelli Matematik Öğretim*. (3. Baskı). Ankara, Maya akademi Yayın Dağıtım.
- Özey, R. (2008). *Günümüz Dünya Sorunları*. (4. Baskı). İstanbul, Aktif Yayınevi.
- Özdemir, D. (2006). *Sosyal Bilgiler Dersinin Düşünme Becerilerini Kazandırma Düzeyine İlişkin Öğretmen Görüşleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Özdemir, S. M. (2010). İlköğretim Öğretmenlerinin Alternatif Ölçme ve Değerlendirme Araçlarına İlişkin Yeterlikleri ve Hizmet İçi Eğitim İhtiyaçları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(4), 787-816.
- Özdemir, S. M. (2011). Toplumsal Değişme ve Küreselleşme Bağlamında Eğitim ve Eğitim Programları: Kavramsal Bir Çözümleme. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 85-110.
- Özkan, H. H. (2009). Bilgi Toplumu Eğitim Programları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(10), 113-132.

- Öztürk, K. (2002). Küresel İklim Değişikliği ve Türkiye'ye Olası Etkileri. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1), 47-65.
- Palaz, T. (2017). *Sosyal Bilgiler Dersinde Küresel Sorunlar ve Öğretimi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Parıldar, H. (2020). Tarihte Bulaşıcı Hastalık Salgınları. *Tepecik Eğitim ve Araştırma Hastanesi Dergisi*, 30, 19-26.
- Safi, H. (2010). *Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Mekânı Algılama Becerisinin Geliştirilmesi Hakkında Öğretmen Görüşleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Seferoğlu, S.S. ve Akbıyık, C. Eleştirel Düşünme ve Öğretimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36, 193-200.
- Semenderoğlu, A. ve Gülersoy, A. E. (2005). Eski ve Yeni 4-5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 141-152.
- Sezen, İ., Turan, M. ve Kaya, A. A. (2018, Aralık). *Türkiye'deki Suriyeli Misafirler ve İlişkilendirilen Bulaşıcı Hastalıklar*. 1. Uluslararası Afet Yönetimi kongresinde sunuldu, Gümüşhane.
- Şahin, B. (2016). *Küresel Bir Sorun: Su Kıtılığı ve Sanal Su Ticareti*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çorum.
- Şahyar Akdemir, D. (2015). *Ayrımcılıkla Mücadele: Çingenelere Yönelik Ayrımcılık Kapsamında Pozitif Ayrımcılık Uygulamalarına Eleştirel Bir Yaklaşım*. Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Taş, H. Y. ve Özcan, S. (2012, Ekim). Türkiye'de ve Dünya'da Yoksulluk Üzerine Bir Araştırma. *Uluslar Arası Avrasya Ekonomileri Konferansı*, 2-9. Almatı, Kazakistan.
- Tok, T. N. ve Yurdakul, A. (2018). Öğretmen Gözüyle Mülteci/Göçmen Öğrenci. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(2), 46-58.

- Tokcan, H. (2015). *Sosyal Bilgilerde Kavram Öğretimi*. (1. Baskı). Ankara, Pegem Akademi.
- Turan, E. S. (2018). Türkiye’de İklim Değişikliğine Bağlı Kuraklık Durumu. *Artvin Çoruh Üniversitesi Doğal Afetler Uygulama ve Araştırma Merkezi Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, 4(1), 63-69.
- Turhan Meyva, S. (2019). *Doğal Afetlere Yönelik Coğrafi Bilgi Sistem Tabanlı Bina Yönetim Modelinin Geliştirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Tutkun, Ö. F. (2010). 21. Yüzyılda Eğitim Programının Felsefi Boyutları. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(3), 993-1016.
- Türk Dil Kurumu online sözlük* (2020). (02 Eylül 2020). <http://www.tdk.gov.tr/>.
- Türkiye’deki Suriyeliler* (2021). Wikipedia’dan 28.02.2021 tarihinde erişilmiştir. https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye%27deki_Suriyeliler#:~:text=T%C3%BCrkiye'deki%20Suriyeliler%2C%20T%C3%BCrkiye,m%C3%BCltecilerin%20say%C4%B1s%C4%B1%203.645.557%20ki%C5%9Fidir.
- Türkeş, M. (2001). Küresel İklimin Korunması, İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ve Türkiye. *Tesisat Mühendisliği, TMMOB Makina Mühendisleri Odası, Süreli Teknik Yayın* 61, 14-29.
- Ünal, L. I. (2020, Ekim). *Öğretmen İmgesinde Neoliberal Dönüşüm*. Dünya Karşılaştırmalı Eğitim Dernekleri Konseyi (WCCES)’in içinde, 12. Dünya Kongresi Ön Karşılaştırmalı Eğitim: Eğitim Ve Sosyal Adalet Sempozyumunda Sunuldu, Havana/Cuba.
- Yavuzaslan, K., Damar, Ö., Sözmez, B., Özdaş, B., Uyar, N. ve Akılotu, E. (2010). Türkiye’de Genç İşsizliğinin, İşsizlik Histerisi Hipotezi Çerçevesinde Yapısal Kırımlar Testi İle Analizi. *Aydın İktisat Fakültesi Dergisi*, 2(2), 21-32.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (5. Baskı). Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (11. Baskı). Ankara, Seçkin Yayıncılık.

- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri. *Uluslararası Türk ve Türk Dilleri Edebiyatları ve Tarih Dergisi*, 9(2), 1685-1704.
- Yılmaz Eser, B. ve Terzi, H. (2008). Türkiye’de İşsizlik Sorunu ve Avrupa İstihdam Stratejisi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 30, 229-250.
- Yiğit, K. (2019). *Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Küresel Sorunlara ilişkin Görüşleri*. Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Yüksel, M. (2001). *Küreselleşme ulusal hukuk ve Türkiye*. (1. Baskı). Ankara, Siyasal Kitabevi.
- Ziegler, J. (2004). *Dünyanın yeni sahipleri ve onlara direnenler* (Çev. M. N. Demirtaş). İstanbul. (2002).

EKLER

Ek 1: Araştırma Amaçlı Çalışma İçin Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu

Değerli öğretmen adayı;

“Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Küresel Sorunlara İlişkin Bilişsel Yapılarının Kelime İlişkilendirme Testi İle İncelenmesi” amacıyla hazırlanan bu çalışmada güvenilirliği ve objektifliği sağlamak için kayıt altına alınacaktır vereceğiniz bilgilerin tamamı gizli tutulacak ve elde edilen bilgiler bu çalışma dışında başka hiçbir amaç için kullanılmayacaktır.

Katkılarınızdan dolayı teşekkürler.

Bana bu çalışma ile ilgili gerekli tüm bilgiler aktarılmıştır. Özgür irademle adı geçen çalışmada katılımcı olmayı kabul ediyorum.

Katılımcı

Adı, soyadı:

Adres:

Tel.

İmza

Görüşme tanığı (Görüşme esnasında üçüncü şahıs varsa)

Adı, soyadı:

Adres:

Tel.

İmza:

Katılımcı ile görüşen Araştırmacı

Adı soyadı, unvanı:

Adres:

Tel:

İmza:

Not: Araştırmanın çalışma gurubundakiler 18 yaşın altında ise olur formu katılımcının velisine imzalatılacaktır. 18 yaş ve üzerinde ise kendisine imzalatılacaktır.

Ek 2: Kelime İlişkilendirme Testi (Veri Toplama Aracı)

Sayın sosyal bilgiler öğretmen adayları Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalında yapmakta olduğum yüksek lisans tezi için sizlerin görüşlerine ihtiyaç duymaktayım. Aşağıda verilen küresel sorunlar sizlere neler çağrıştırıyorsa aklınıza gelen kelimeleri karşısındaki boşluklara yazınız. Her küresel sorun için 45 saniye süreniz bulunmaktadır. Aşağıda İstanbul için yapılmış bir örnek görmektesiniz. Araştırma elde edilen bulgular başka bir amaç için kullanılmayacaktır.

Ör:

İstanbul: Kız Kulesi

İstanbul: Süleymaniye Külliyesi

İstanbul: Ayasofya

Cinsiyetiniz: K() E()

Küresel Isınma: _____

Bulaşıcı Hastalıklar: _____

Çevre Kirliliği: _____

Doğal Afet: _____

İklim Değişikliği: _____

Kuraklık: _____

Göç: _____

Terör: _____

Susuzluk: _____

İşsizlik: _____

Ayrımcılık: _____

Mülteci Sorunu: _____

Açlık: _____

EK-3 Kavram Ağlarının Oluşturduğu Anahtar Kavramlar ve Cevap Kelimeleri

İçeren Frekans Tablosu

Cevap Kelimeler	Küresel ısınma	Bulaşıcı Hastalıklar	Çevre Kirliliği	Doğal Afet	İklim Değişikliği	Kuraklık	Göç	Terör	Susuzluk	İşsizlik	Ayrımcılık	Mülteci	Açlık
Atık	10		149										
Bilinçsizlik	10		38					20					
Enerji Tüketimi	10												
Kirlilik	10		16					26					
Hava Kirliliği	11		69		21								
Orman Yangını	11		11	95	16								
Tehlike	12							21					
Toprak	12		27			27		16					
Ormanların Tahribi	12		12			12							
Su	13		26			39		19					
Fırtına	13			58									
Kara	13												
Ölüm	13	106	28	75	17	41		83	102			21	121
UV Işınları	13												
Deniz	14		19										
Güneş	14				19								
Penguen	14				13								
Sorun	14							16	15	15		11	13
Değişim	15				13		13						
Deodorant	15												
Egzoz	15		18										
Nüfus Artışı	15		25				22		23	24		24	11
Su buharı	15												
Açlık	16				14	39	10		29	63		19	
Bulaşıcı Hastalıklar	17												
Felaket	18			27		12			15				
Tarım	19				19	33			15				
Mevsim	20				24								
Ekosistem	21				35	10							
Hava	22		27										
Dengesizlik	22				20	10							
Kıtlık	23			21	16	54	12		61				75
İnsan	25	11	61		23	18	27		25	10		10	14
Ekstrem olaylar	27				10								
Kutup ayısı	28				26								
Zararlı gazlar	28												
Yok oluş	29		14		11								
Canlı yaşamı	31		11										
Kutup	31				25								
Sera etkisi	31				14								
Hayvanlar	34		41		15	11			26				16
Su seviyesinin yükselmesi	39				37								

Fosil Yakıt	46	18	50					
İklim	46		10	42		18		
Dünya	47		21					
Sanayileşme	47	27	19	15		13		
Karbondioksit	51	33	30					
Çölleşme	55		14	46		41		
Susuzluk	57		34	135				26
Ozon tabakası	66		32					
İklim değişikliği	88			36		41		25
Sera gazı	93	14	76					
Atmosfer	95		59					
Kuraklık	126	44	138	18		170		66
Sıcaklık	135		59	38		24		
Buzullar	163		119					
Nüfusun azalması	10							
Domuz gribi	10							
Kuş gribi	10							
Sağlık çalışanları	12							
Bağışıklık	11							
Ağrı	11							
Yayılma	12							
İspanyol gribi	13							
Entübe	13							
Mantar	14							
Kolera	14							
AIDS	14							
Zatürre	15							
Kısıtlama	15							
Sıtma	15							
Doktor	16							
Hastalık	17	50	12	27	36	84		81
Dezenfekte	17							
Korku	19	30				102		21
Suçiçeği	19							
Hepatit	19							
Çiçek hastalığı	19							
Bulaşma	20							
Ekonomik kriz	20							
Çin	21							
Tifo	24							
Verem	24							
Parazit	26							
Kızamık	28							
Solunum	28							
Yasaklar	29							
İlaç	30							
Temas	30							
Sağlık	33					11		
Enfeksiyon	33							
Önlem	33	30						
Veba	35							
Mikroorganizma	42							
Hastane	49							
Bakteri	49							
Grip	65							

Karantina	69								
Hijyen	69	12							
Mesafe	88								
Virüs	94								
Pandemi	97								
Aşı	108								
Maske	120								
Covid-19	179								
Filtre	10								
Çöp poşeti	10								
Sağlık sorunları	11	10					12	23	
Eğitim	11	26				26			
Çevre	11								
Zehir	11								
Yaşam alanı	12								
Balık	12								
Bitki	12	19							
Duyarsızlık	13								
Asit yağmuru	13								
Radyasyon	14								
Koku	14								
Sorumsuzluk	16								
Işık kirliliği	16								
Doğanın tahribatı	18								
Tahrip	20								
Nükleer Santral	21								
Kentleşme	22								
Canlılar	23	13							
Kimyasal	24								
Küresel Isınma	25	11	132	35		78		20	
Radyoaktif kirlenme	26								
Doğa	28								
Fabrika	37					11			
Geri dönüşüm	37								
Görüntü kirliliği	39								
Plastik	44								
Toprak kirliliği	49								
Gürültü kirliliği	66								
Su kirliliği	67					10			
Ekosistemin bozulması	68					10			
Çöp	134								
İhmal	10								
Göç	10	15	34		10	37	65	99	26
Meteorolojik Afet	11								
Tayfun	12								
Tayfun	12								
Çadır	13								
Tedbirsizlik	13								
Doğal olay	13								
Çaresizlik	15					10	18		19
Fay	15								
Enkaz	15								
Kızılay	15								
Yıldırım	16								
Ekonomi	18		40			98		40	29

Elazığ	19						
Yardımlaşma	22					18	
AFAD	26						
Yıkım	33		13				
Mal kaybı	43						
Can kaybı	47						
Erozyon	52	18					
Hortum	66						
Kasırğa	73	17					
Volkanik patlama	76						
Tsunami	103						
Çığ	130						
Heyelan	141						
Sel	188	28					
Deprem	210						
Kömür	10						
Gaz Salınımı	10						
Küresel sorun	10		10			15	13
Aşırı yağış	11						
Canlı yaşamına tehdit	13						
Yağış	13	27		12			
Çevre kirliliği	13			18			
Buharlaşıma	14	11		11			
Aşırı soğuma-ısınma	15						
Küresel Soğuma	17						
Bitki örtüsü	19			20			
Nesillerin zarar görmesi	21						
Doğal afet	21	15					
Ormanların azalması	22						
Soğukluk	23						
Beşeri faktör	24						
Hava Olayı	25						
Nesli Tükenen Hayvanlar	27						
Mevsim Değişikliği	30						
Klimatoloji	38						
Sıcaklık artışı	41	31		12			
Uzun dönem		10					
Hidroloji		10					
Gıda Sorunu		10					
Meteoroloji		11					
Bitkisiz ortam		11		13			
Su israfı		12		32			
İklim Olayı		12					
Tarımın azalması		14					
Yağmur		15		20			
Nem Miktarı		15					
Baraj		16		23			
Verimsizlik		17		28			
Nem Eksikliği		17					
Su sıkıntısı		18					
Savaş		19	123	96	42		123 51
Çorak Toprak		20					
Rüzgâr		22					
Ekonomik sorun		23	49	11	17	53	40 27
Nem		25					

Afrika	26	68	141
Yetersiz Yağış	40	40	
Çöl	52	64	
Teknoloji	10		
Baskı	10	37	19 14
Yoksulluk	10	15	76 19 115
Vatan	10		
Hayvan göçleri	10		
Kuşların Göç Etmesi	11		
Kaçış	11		13
İmkân	11		
Sosyal Nedenler	11		
Çocuklar	11		14 31
Gönüllü Göç	11		
Siyasi	11	25	11
Dini göç	11		
Sürekli Göç	12		
Geçim sorunu	12		88
Toplum	13		10 12
Çarpık kentleşme	13		
Refah Seviyesi Arttırma İsteği	15		
Köyden kente Göç	16		
Siyasi Nedenler	16		
İş İmkânı	16		
Almanya	17		
İşçi Göçü	18		
Terk etme	18		
Ülke	22	10	11 15
Siyasi Gerilim	24		
Suriye	26		108
Nüfus	27		11
Yer Değişikliği	28		
Taşınma	28		
Kavimler Göçü	30		
Mevsimlik Göç	42		
İç Göç	47		
Dış Göç	49		
İşsizlik	55		74 73
Mülteci	64		
Mübadele	84		
Zorunluluk	90		39
Beyin göçü	116		12
Mücadele	10		
Güvenlik	10		
Devlet	10	13	10
Toplum Düzeninin Bozulması	10		
Masumlar	11		
Güvensizlik	11		
Darbe	11		
OrtaDoğu	11		
Çatışma	11		
Dini Olaylar	11		
Zarar	11		
Zulüm	12		21
İhanet	12		

Polis	13	
Katliam	13	
Siyaset	13	20
İsyan	14	
Ypg	14	
Amerika	16	30
Düşman	21	
Saldırı	21	
Dağ	22	
Suç	22	
Zorbalık	22	
Bölücülük	23	
Kaos	24	17
İşid	26	
Tehdit	28	
Fetö	29	
Terörist	29	
Hain	30	
Şehit	33	
Eylem	41	
Örgüt	43	
Asker	44	
Bomba	46	
Şiddet	64	10
Yıldırma	65	
Pkk	76	
Silah	86	
Yorgunluk		10
Zorluk	10	12
Kaktüs	11	
Su savaşları	11	
Su kaynaklarının azalması	13	
Tarımsızlık	13	
Su kuyuları	15	
Dehidrasyon	15	
Hayat	22	
Salgın	23	
Yaşamın Sonu	36	
Gelecek		10
İşsizlik ödeneği		10
Mevsimlik İşsizlik		10
Borç		10
Rekabet		10
İşsiz oranı		10
Eğitimsizlik		11
İş gücü		11
KPSS		11
İmkânsızlık		11
Stres		11
Yapısal İşsizlik		11
Mutsuzluk		11
Kriz		12
Umutsuzluk		13
Gelişmemişlik		13
Aile		14

Küreselleşme	14	
Amaçsızlık	14	
Bunalım	15	
Aile İçi Geçimsizlik	15	
Maaş	17	
İş-Kur	17	
Atanamama	18	
Asgari Ücret	18	
Kaygı	19	
Üniversite Mezunu	21	
İş Bulamamak	22	
Enflasyon	26	
Türkiye	29	34
Teknolojinin gelişmesi	29	
Genç nüfus	29	
Çöküntü	34	
İntihar	41	
Psikolojik sorun	41	
Para	46	
İstihdam	62	
Parasızlık	64	16
Homofobi	10	
Bencillik	10	
Engellilik	10	
Siyasi Görüş	10	
Nefret	11	
Tutum	11	
Mağduriyet	11	12
Hukuksuzluk	11	
Kültürel Farklılık	11	
Kadın	11	
Bölünme	13	
Hak	13	
Zenginlik	13	
Tabakalaşma	13	
Kast Sistemi	14	
Yaş	14	
Yoksul	15	
Nepotizm	15	
Gruplaşma	15	
Beyaz	17	
Birey	17	
Faşizm	18	
Negatif Ayrımcılık	19	
Eşitlik	21	
Üstünlük	22	
Farklılık	23	
Aşağılanma	26	
Renk	26	
Pozitif Ayrımcılık	29	
Statü	29	
Ötekileştirme	32	
Köken	32	
Davranış	35	
Dışlanma	36	

Siyahi	39	
Dil	51	
İrk	53	
Ön Yargı	56	
Adaletsizlik	57	12
Haksızlık	66	
Kayıрма	68	
Eşitsizlik	87	23
Cinsiyetçilik	92	
Din	99	13
İrkçilik	121	14
BM		10
İnsan yığını		10
Afganistan		10
Sınır kapıları		10
İç savaş		12
Kaçakçılık		12
Dışlama		12
Terör		12
İnsan hakları		12
Barınma sorunu		15
Ayrımcılık		17
Yurtsuzluk		18
Kamp		18
Kaçak		19
Avrupa		20
Sınır		21
Suriyeli		34
Göçmen		41
Sığınma		64
Yetersiz Tarım		10
Duygusal Açlık		10
Beslenme		10
Yetersiz Kaynak		10
Mide		11
İhtiyaç		11
Somali		11
Grev		11
Ramazan Ayı		12
Hayat Mücadelesi		12
Coğrafya		13
Gıda		15
Yardım		16
Yetersiz Üretim		17
Gıdasızlık		22
Zayıflama		24
Yokluk		25
Ekmek		25
Yetersiz Beslenme		28
Sömürü		31
Yemek		32
Gelişmemiş Ülke		34
Sefalet		36
İsraf		51

İZİN BELGELERİ

Ek 4: Etik Kurul Kararı

TOPLANTI TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR NO	ÇALIŞMACILARIN ADI SOYADI
09.10.2020	21	4	Sorumlu Araştırmacı : Doç.Dr. Esen DURMUŞ Yardımcı Araştırmacı:Abbas Eren SERT

KARAR

“Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Küresel Sorunlara İlişkin Bilişsel Yapılarının Kelime İlişkilendirme Testi ile İncelenmesi” konulu çalışma etik kurulumuzda görüşülmüş olup; çalışmanın etik kurallara uygun olduğuna oybirliğiyle karar verilmiştir.

Prof. Dr. Mehmet Nuri GÖMLEKSİZ (Başkan)			
Prof. Dr. Sebahattin DEVECİOĞLU (Üye)	İmza	Doç. Dr. Rıfat BİLGİN (Üye)	İmza
Prof. Dr. Süleyman İLHAN (Üye)	İmza	Doç.Dr. Haki PEŞMAN (Üye)	İmza
Doç. Dr. İrfan EMRE (Üye)	İmza	Doç.Dr. Yunus Emre KARAKAYA (Üye)	İmza
Doç. Dr. Taner YILDIRIM (Üye)	İmza	Dr. Öğr. Üyesi Serkan BİÇER (Üye)	İmza
Doç.Dr. Erkan Turan DEMİREL (Üye)	İmza	Dr.Öğr. Üyesi Ayşe Ülkü KAN (Üye)	İmza
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurul Sekreteri : Pınar ARSLAN			İmza

Ek 5: Araştırma İzin Belgeleri

Evrak Tarih ve Sayısı: 04/12/2020-427451

T.C.

FIRAT ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Sayı :48668769/044/
Konu :Anketler-Abbas Eren SERT

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALINA

Danışmanlığımı Doç. Dr. Esen DURMUŞ'un yaptığı Ana Bilim Dalınız yüksek lisans öğrencisi Abbas Eren SERT hakkındaki Üniversitemiz Eğitim Fakültesi'nin 03.12.2020 tarih ve 427168 sayılı anket izni konulu yazısı ekte sunulmuştur.

Söz konusu iznin öğrenciye ve danışmanına bildirilmesi hususunda gereğini rica ederim.

e-imzalıdır.
Prof. Dr. Ahmet TEKİN
Enstitü Müdürü

EK :
Yazı (1 sayfa)

FIRAT ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ

Eğitim Fakültesi Dekanlığı

Sayı :88076204/044/
Konu :Anketler-Abbas Eren SERT

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜNE

İlgi :02/12/2020 tarihli, 426828 sayılı ve "Anketler-Abbas Eren SERT" konulu yazı

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Abbas Eren SERT'e ait "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Küresel Sorunlara İlişkin Bilişsel Yapılarının Kelime İlişkilendirme Testi İle İncelenmesi" isimli çalışmasını 2020-2021 güz döneminde 14.12.2020-14.01.2021 tarihleri arasında Fakültemiz Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programı öğrencilerine uygulama talebi Dekanlığımızca uygun görülmüştür.

Bilgileriniz ile gereğini rica ederim.

e-imzalıdır.
Prof. Dr. Mehmet Nuri GÖMLEKSİZ
Dekan Vekili

Ek 6: Orijinallik Raporu

 FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ 1983		T.C. FIRAT ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ LİSANSÜSTÜ TEZ BENZERLİK RAPORU		FORM 20				
I - ÖĞRENCİ BİLGİLERİ								
Adı ve Soyadı	Abbas Eren SERT		Öğrenci No: 191410102					
Bilim Dalı	Sosyal Bilimler Eğitimi							
Programı	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Doktora							
II - TEZ BİLGİLERİ								
Tez Başlığı (Enstitü Tescilli)	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Küresel Sorunlara İlişkin Bilişsel Yapılarının Kelime İlişkilendirme Testi İle İncelenmesi							
Danışman	Doç. Dr. Esen DURMUŞ							
II. Danışman								
III - ENSTİTÜ BENZERLİK RAPORU								
Yukarıda bilgileri verilen öğrencimizin tezi, CD ortamında MSWORD ve PDF formatında vermiş olduğu kopyaları kullanılarak aşağıda belirtilen filtreler uygulanmak suretiyle TURNİTİN intihal tespit programında analiz edilmiştir: 1. Kaynaklar bölümü hariç 2. Özet ve Abstract dâhil, diğer ön bölümler hariç 3. Alıntılar dâhil 4. Benzerlik oranı %1 ve üzeri ise dâhil İntihal tespit programının üretmiş olduğu rapora göre ilgili tezin benzerlik oranı <table border="1"><tr><td>Tez savunma sınavından önce taranan sayfa sayısı (80)</td><td>%08</td></tr><tr><td>Tez Savunma Sınavından sonra taranan sayfa sayısı (88)</td><td>%08</td></tr></table> değerlerine sahip olup Enstitümüzce uygulanan kabul edilebilir üst sınır %25'dir.					Tez savunma sınavından önce taranan sayfa sayısı (80)	%08	Tez Savunma Sınavından sonra taranan sayfa sayısı (88)	%08
Tez savunma sınavından önce taranan sayfa sayısı (80)	%08							
Tez Savunma Sınavından sonra taranan sayfa sayısı (88)	%08							
Kontrol Personeli Celal YILMAZ Bilgisayar İşletmeni	Tez, veri tabanına saklanmıştır. ☐ Saklanmamıştır. ☐							
Sınav Jüri Üyesi (Unvanı, Adı ve Soyadı)	<u>Düşünce:</u>		İmza					
AÇIKLAMA 1. Form öğrenci tarafından bilgisayar ortamında doldurulur ve üst yazı ekinde savunma sınavı jüri üyelerine gönderilir. 2. Her bir jüri üyesi bu raporu dikkate alarak Tez Bireysel Değerlendirme Formu'nda ve bu formda ilgili alanları doldurmalıdır.								
Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 23119 - Elazığ / TÜRKİYE		http://ebe.firat.edu.tr/		Telefon : +90 424 237 0086 Fax: +90 424 237 0087 e-posta: egtbilens@firat.edu.tr				

ÖZ GEÇMİŞ

doğdu. İlköğretimi Ergani İnkılap İlköğretim Okulunda okudu. Lise eğitimini Ergani Lisesinde tamamladı. 2015 yılında Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalında lisans eğitimini tamamladı. 2016 yılında Milli Eğitimde öğretmenlik görevine başladı. 2019 yılında Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalında Yüksek Lisans öğrenimine başladı.

